

Els Jocs Florals i el seu entorn: persones, entitats i publicacions

Margarida Casacuberta i Anna Perera Roura (eds.)

Els Jocs Florals i el seu entorn: persones, entitats i publicacions

Margarida Casacuberta i Anna Perera Roura (eds.)

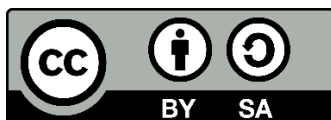
Dades CIP de la Biblioteca de la UdG

CIP 849.9:7.079 JOC

Els Jocs Florals i el seu entorn : persones, entitats i publicacions / Margarida Casacuberta i Anna Perera Roura (eds.). – Girona : Universitat de Girona - Servei de Publicacions, setembre de 2023. – 101 pàgines ; cm
Conté: Conté: Literatura i societat : l'impacte dels Jocs Florals a Catalunya (1859-1977) / Margarida Casacuberta, Anna Perera Roura. – (Oberta)
ISBN 978-84-8458-654-8

I. Casacuberta, Margarida, 1964- editor literari II. Perera Roura, Anna, 1986- III. Contenedor de (Obra): Casacuberta, Margarida, 1964- Literatura i societat : l'impacte dels Jocs Florals a Catalunya (1859-1977) IV. Oberta (Universitat de Girona) 1. Jocs florals – Catalunya – Història

CIP 849.9:7.079 JOC

Aquesta obra està subjecta a la llicència Reconeixement-CompartirIgual 4.0 Internacional (CC BY-SA 4.0). Sempre que se'n citi l'autoria podeu reproduir-la, distribuir-la, comunicar-la públicament i transformar-la o adaptar-la. Si la transformeu o adapteu l'obra resultant l'heu de difondre amb la mateixa llicència que l'obra original. La llicència completa es pot consultar a <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.ca>.

© **dels textos:** Els autors corresponents

Edita: Universitat de Girona - Servei de Publicacions

ISBN: 978-84-8458-654-8

DL: GI 1208-2023

Girona, octubre de 2023

Sumari

Margarida Casacuberta, Anna Perera Roura

**Literatura i societat: l'impacte dels Jocs Florals a Catalunya
(1859-1977)** 5

Míriam Ruiz-Ruano

**Ausiàs March, una moda als Jocs Florals de la Barcelona
del vuit-cents** 9

Clàudia Bussé Rojas

Les escriptores als Jocs Florals de Barcelona (1859-1909) 23

Antoni Peremartí Fort

**Mn. Condò Sambeat i la seva participació en els Jocs Florals
de Barcelona i Lleida** 47

Andrea Pereira Rueda

**Els Jocs Florals de Manresa (1882-1936): un certamen literari
al servei del progrés cultural i econòmic de la ciutat** 55

Jaume Vellvehí i Altimira

**Jocs Florals a Mataró durant la Mancomunitat: entitats
i persones (1918-1921)** 77

Joan Cornudella Olivart

Panoràmica dels Jocs Florals en terres lleidatanes (1912-1953) 89

Literatura i societat: l'impacte dels Jocs Florals a Catalunya (1859-1977)

Margarida Casacuberta
Anna Perera Roura
Universitat de Girona

A mitjan segle XIX, Barcelona, així com altres ciutats de l'estat espanyol i d'Europa que tenien un pes econòmic destacable, va emprendre un procés de modernització i de monumentalització impulsat per les classes burgeses. Aquest procés coincidia de ple amb la renovació literària i cultural que proposava la Renaixença. Tanmateix, darrere l'aparença de modernitat, els impulsors d'aquest moviment també mantenien vincles amb el passat. Per aquest motiu hom tenia el convenciment que calia recuperar el certamen floral esc d'origen medieval, atès que fomentava l'esperit de reivindicació regional que no només s'estava produint a Catalunya, sinó també en altres territoris propers. Així, doncs, els Jocs Florals de Barcelona van néixer, el 1859, amb una clara vocació de representació col·lectiva i en un context de transformació urbana i social.

Atenent les possibilitats transformadores de la literatura, els Jocs Florals esdevenien un instrument de gran utilitat per potenciar aquest procés de canvi social i cultural, que a més a més pretenia impulsar la consolidació de la literatura catalana com una literatura culta i potent, moderna i europea, amb unes característiques identitàries pròpies. Tenint en compte el caràcter oficial i cerimoniós de la festa dels Jocs Florals, la celebració es va convertir en un esdeveniment social amb una important projecció pública, i la reproducció de la seva estructura —regular, retòrica, ritual— tenia un gran potencial simbòlic. Per aquest motiu no sorprèn la ràpida i prolífica expansió territorial del certamen: a partir de 1868, moltes altres ciutats del domini lingüístic van decidir començar a organitzar els seus propis Jocs Florals, seguint la mateixa estructura que el certamen barceloní.

A través del lema "Pàtria, Fe i Amor" i l'estètica medievalitzant, els Jocs Florals de Barcelona connectaven directament amb el passat gloriós de la cultura catalana. A més, el fet que el Consistori de Barcelona mantingués la convocatòria exclusiva per a composicions en llengua catalana va fer que els Jocs Florals adquirissin, al seu torn, un component polític. El paper institucionalitzador del certamen, la capacitat de

construir símbols, mites i paisatges identitaris que intensifiquen el sentiment de pertinença a una determinada comunitat o territori, i la fàcil reproducció del model, va convertir els Jocs Florals en una de les eines més efectives de difusió del discurs ideològic del catalanisme, tant des d'una perspectiva regionalista com nacionalista, tant a Catalunya com en altres territoris de parla catalana. Així, doncs, l'expansió territorial del certamen es va produir en paral·lel a l'expansió social d'un catalanisme amb un marcat caràcter cultural. I gràcies a aquesta expansió geogràfica es van poder teixir unes xarxes de relacions literàries, culturals, personals i professionals entre els diversos actors que fomentaven la propagació de Jocs Florals a tots els territoris de parla catalana. Per tant, els Jocs Florals i els certàmens literaris en llengua catalana constitueixen, per la seva estructura i per la seva continuïtat temporal, un dels dispositius més visibles que intervenen en el procés d'institucionalització i nacionalització de la literatura catalana contemporània.

L'objectiu principal de la tasca que actualment porta a terme el Grup de recerca en Literatura de l'Edat Moderna, Contemporània i Patrimoni Literari de la Universitat de Girona és analitzar, des d'una perspectiva interterritorial, el fenomen dels Jocs Florals i la seva significació literària, històrica i social. Aquesta recerca sobre els Jocs Florals i el seu entorn parteix d'una exhumació i una anàlisi de materials de molt diversa tipologia. En els darrers anys, totes les informacions obtingudes s'han anat incorporant de manera progressiva en una extensa base de dades que ha permès organitzar la recerca, sistematitzar-la i materialitzar-la en una cartografia digital dels Jocs Florals, disponible al portal www.patrimoniliterari.cat/jocsflorals, que es troba en constant actualització. A més de funcionar a la manera de repositori, perquè el web incorpora algunes de les obres premiades, discursos i altres documents, el tractament georeferenciat de les informacions recollides permet interrelacionar tota manera de materials. A més, la visualització de dades en format cartogràfic evidencia, d'una manera clara i dinàmica, l'evolució dels Jocs Florals, tant des de la perspectiva històrica com des de l'eix territorial. Així, doncs, la cartografia digital dels Jocs Florals esdevé una eina, de lliure accés, a disposició dels investigadors i del públic en general, a través de la qual analitzar i interpretar totes les implicacions literàries, culturals, socials, polítiques i històriques d'aquest fenomen, imprescindible per entendre la literatura catalana contemporània.

En bona mesura, la cartografia de www.patrimoniliterari.cat/jocsflorals s'ha pogut desenvolupar gràcies als projectes de recerca «Literatura i corrents territorials (II): la

construcció literària del paisatge a través de Jocs Florals i certàmens literaris en llengua catalana (1859-1977)» (ref. FFI2016-79078-P) i «Literatura i corrents territorials (III): la contribució de la literatura i dels seus espais de socialització als processos de construcció de les identitats (segles XIX-XX)» (ref. PID2019-108296GB-I00). Així mateix, entre juliol de 2021 i juny de 2022 vam portar a terme el projecte de ciència ciutadana «Literatura i societat: arxius, entitats, publicacions» (ref. FCT-2020-16451), que va comptar amb la col·laboració de l'Institut Ramon Muntaner, fundació privada dels Centres d'Estudis de Parla Catalana. Aquest projecte tenia com a objectiu fomentar la implicació de la ciutadania en la recerca activa de materials vinculats a la celebració, arreu del territori, de certàmens literaris en llengua catalana, materials que posteriorment també van ser incorporats a la base de dades que ha permès completar la cartografia digital dels Jocs Florals. En el marc d'aquest projecte de participació ciutadana, el 18 de juny de 2022 es va celebrar, a l'Arxiu Comarcal de la Selva (Santa Coloma de Farners), la jornada d'estudi «Literatura i societat: entitats i publicacions a l'entorn dels Jocs Florals (1859-1977)», en què es van exposar alguns dels resultats obtinguts durant el desenvolupament del projecte, jornada de la qual també en sorgeix aquesta publicació.

Els sis treballs que formen part del present volum exposen, des de diverses perspectives, l'impacte dels Jocs Florals a Catalunya, ja sigui a nivell històric o territorial. En primer lloc, l'article de Míriam Ruiz-Ruano esbossa la presència d'Ausiàs March, considerat "l'últim trobador" i, per tant, darrera glòria del passat medieval, en lemes, títols i referències més o menys directes de les composicions premiades en els Jocs Florals de Barcelona des de la seva restauració fins a 1900. Des de la mateixa perspectiva històrica, però afegint-hi la dimensió de gènere, Clàudia Bussé Rojas repassa la participació de dones escriptores en les cinquanta primeres edicions dels Jocs Florals de Barcelona (1859-1909), bo i establint una evolució de la presència femenina en el certamen flouresc. D'altra banda, el treball d'Antoni Peremartí Fort exposa la trajectòria literària de l'aranès Mn. Condò Sambeat vinculada als Jocs Florals i, en paral·lel, mostra la seva voluntat de donar a conèixer la Vall d'Aran mitjançant les seves participacions al certamen. Al seu torn, Andrea Pereira Rueda ofereix una exhaustiva anàlisi dels diversos Jocs Florals que es van celebrar a Manresa durant el període 1882-1936 i interpreta el paper que van tenir aquestes celebracions en la modernització de la capital del Bages i la seva recepció. Per la seva banda, Jaume Vellvehí i Altimira analitza els Jocs Florals celebrats a Mataró en el període 1918-1921,

fent un èmfasi especial en el caire de les entitats organitzadores i les vinculacions polítiques de les persones implicades en la celebració d'aquests certàmens. Finalment, l'article de Joan Cornudella Olivart ofereix una àmplia perspectiva de la celebració de Jocs Florals en terres lleidatanes durant el període 1912-1953, aportant algunes dades fins el moment inèdites.

En definitiva, el conjunt de treballs recollits en aquest volum posa de manifest la incidència social dels certàmens literaris en llengua catalana i el seu impacte en l'entorn. D'aquesta manera, s'evidencia el paper dels Jocs Florals com a motor de canvi social, ja que, en primer lloc, van vertebrar bona part del programa de la Renaixença i, temps després, van esdevenir un símbol de pervivència de la llengua, la literatura i la cultura catalanes. És per tot això, doncs, que els resultats presentats en aquest volum esdevenen una aportació més en l'estudi dels Jocs Florals, que no es pot dur a terme sense atendre les persones, les publicacions i les entitats que entenen el certamen com una oportunitat de difusió més enllà de la literatura.

Ausiàs March, una moda als Jocs Florals de la Barcelona del vuit-cents

Míriam Ruiz-Ruano

Universitat Autònoma de Barcelona

Els Jocs Florals de Barcelona constitueixen, sens dubte, una de les plataformes principals per a la lírica catalana de la segona meitat del vuit-cents. Instituits el 1859, pretenien recuperar la tradició d'un certamen literari nascut a Tolosa de Llenguadoc el 1324 i importat a la Corona d'Aragó a les darreries del segle XIV de la mà del poeta cortesà Jaume March i de Lluís d'Averçó, home de lleis del cercle de Joan I el Caçador. Tenint ben presents aquests orígens medievals, no ha de sorprendre que els impulsors de la recuperació dels Jocs Florals, influïts per l'estètica romàntica, aviat desenvolupessin un imaginari que tenia en els trobadors i en la llengua llemosina (variant de l'occità que aleshores es confonia amb l'idioma parlat al sud dels Pirineus) dos símbols fonamentals de la identitat catalana. El liberalisme europeu crea una mitologia al marge dels llinatges reials, en la qual la cultura s'oposa als privilegis. Durant algunes dècades del segle XIX, Ausiàs March és un nom molt recurrent a les composicions floralesques, perquè se'l considera el darrer dels trobadors i la culminació d'aquesta tradició poètica amb la qual els versificadors de l'època volen emparentar-se. Ara bé, que molts participants dels Jocs Florals esmentin o citin March no necessàriament significa que sigui un autor llegit o imitat. Cal tenir en compte que l'obra del poeta valencià s'havia imprès per darrera vegada al segle XVII i que no és fins a 1864 que a Barcelona n'apareix una nova edició, a cura de Francesc Pelai Briz. Per tant, l'accés als textos resultava complicat tret que es pogués accedir a una rica biblioteca privada. Considerant aquesta situació, convé demanar-se fins a quin punt la poesia floralesca tenia interès a construir Ausiàs March com un símbol de la identitat catalana i, sobretot, si els participants d'aquest certamen tenien prou coneixement de la seva pròpia tradició lírica per aconseguir-ho. Per aquest motiu, a les pàgines que segueixen voldria oferir una mostra significativa de com els versificadors que prenen part als Jocs Florals de Barcelona se servien de la paraula d'Ausiàs March o de la seva imatge, fins i tot encara que no l'haguessin llegit. Després d'examinar el fons de poesia floralesca corresponent al període 1859-1900 i conservat a l'Arxiu Històric de la Ciutat

de Barcelona, proposo una selecció de peces que donin compte de com poetes o versificadors diletants se servien de diferents estratègies per sancionar-se amb el prestigi de qui consideraven «l'últim trobador». La primera consisteix a citar-lo al lema, encara que aquest no guardi cap relació amb el contingut del poema presentat; la segona, a fer explícita la voluntat d'imitar March al títol i al lema i, finalment, la tercera, reflecteix la voluntat d'imitar March però sense necessitat d'indicar que és el model de la peça que opta als premis.

De manera ben simptomàtica, l'ús més habitual és el primer: el lema que no té cap relació amb el poema. Aquesta característica, sumada al fet que alguns no el citen correctament, fa pensar que molts ni tan sols l'havien llegit, sinó que el coneixien per referències (probablement, a través d'altres poetes o, fins i tot, d'estudis d'erudits del Barroc i la Il·lustració com Antonio Bastero i Joan Andrés). Sigui com sigui, tenim un exemple d'aquesta falta de connexió entre lema i composició a “Valencia cristiana”, un poema de contingut religiós presentat el 1870 amb el lema «Tal e tant fort qu'altre matant mi mata», un vers extret de la poesia 92 d'Ausiàs March (“Aquelles mans que jamás perdonaren”). Coneguda tradicionalment com el primer dels “Cants de mort” i escrita en dècimes de versos decasíl·labs, March hi enuncia el traspàs de l'estimada i, tot seguit, explica que aquesta circumstància no acaba de cap manera amb el seu amor, com sí que ho faria en el cas d'un individu que estima amb el cos i prou. Més encara, ara que el cos de l'estimada ja no hi és, el seu amor s'ha depurat perquè no té la temptació de la carn. Després d'aquest punt d'inflexió, el poeta aplica les seves anàlisis als tipus de dolor que sent. La cobla a la qual pertanyen els versos citats, que reproduceixo seguint Bohigas (2000: 292), diu així:

En altre món a mi par que yo sia
y ells propis fets estranys a mi aparen;
semblant d'aquells que mos juhís loaren,
lo fals par ver, la veritat falsa.
Los meus juhís la dolor los offega,
lo loch no y és hon primer habitaven.
Si és, no tal com ans del cas estaven;
alterat és: la Mort. Y asò·m fa brega
tal e tan fort, qu·altre matant, mi mata.
No ssé com és que lo cor no m'esclata. (92, v. 131-140)

En aquest fragment el jo poètic marquà afirma haver quedat desnaturalitzat: es troba tan perdut després de la mort de la dama que li sembla ben bé que és en un altre món, on tot li resulta estrany i diferent respecte de com ho coneixia abans, fins a l'extrem de sentir que aquesta situació l'està matant, encara que qui hagi abandonat realment el món sigui la dama («tal e tan fort, qu'altre matant, mi mata»). Ell mateix, de fet, es meravella que el cor no li esclati a causa del dolor. Un cop examinat el context original del qual parteixen els versos del lema, llegim “Valencia cristiana”, una composició en la qual el pastor està menant els ramats per la muntanya i, en la pau d'aquests espais, aprofita per llegir passatges de textos religiosos. Es tracta, de fet, d'una composició popular que el participant als Jocs Florals el 1870 va fer passar per seva.

Quant lo Pastor ha dormit prou,
si aquella tarda no plou,
antes de gustar la brena,
tota la ramada mena,
per los paratges mes alts;
los Borrechs, los Primals
y las ovellas,
ab sas veus y sas esquellas
tots li fan só
aquí trau lo bon Pastor
lo seu Rosari,
son Llibret, y Escapulari;
y no son raohons,
que fa sas devocions
molt devotet:
despres llegeix un ratét
de la Doctrina,
meditant la Lley Divina
ab devoció,
aquest si que es bon Pastor.

Coneixent l'autèntic origen d'aquesta composició, no cal dir que la influència de March aquí és més que dubtosa. L'autor anònim ha recollit una composició composta

amb tetrasíl·labs i heptasíl·labs, versos curts que en delaten l'origen popular i la transmissió oral. Són molt lluny de la gravetat dels decasíl·labs del poeta de Gandia. Pel que fa al contingut, es tracta d'una apologia de l'home senzill i religiós (emblema d'un suposat caràcter català o valencià, com apunta el títol "València cristiana", inventat, ara sí, pel participant de torn) que no té res a veure amb l'anàlisi del dolor arran de la pèrdua que hem llegit a la cobla citada del "Cant de mort" de March. La distància que hi ha entre la peça presentada al certamen floralesc i la del poeta valencià resulta, doncs, abismal i empeny a creure que el participant va triar-ne aquests versos per al lema sense haver-los entès (potser, fins i tot, sense haver-los llegit en el marc de la composició sencera), sols per mostrar-se com un coneixedor d'aquest autor medieval, encara que fos només aparentment.

Passem al segon cas: aquelles peces en què l'autor vol deixar constància de la voluntat d'imitar el poeta de Gandia. L'exemple més evident és el que ofereix un poema de l'escriptor mallorquí Ramon Picó i Campamar presentat als premis l'any 1872 amb el títol "Cant de mort (Imitació d'Ausiàs March)" (i que posteriorment va titular "Plant"). Al document dels Jocs Florals, la composició va acompanyada del lema «Foll es aquell | que'l vent fermar volia», vers extret de la composició 108 de March que arrenca amb el vers «No-m clam d'algú qu'en mon mal haja colpa». Convé explicar com compleix exactament Campamar les expectatives que genera el títol original i, per fer-ho, val la pena glossar breument el poema que li proporciona el lema. A les primeres octaves de la peça 108, March es presenta com l'únic responsable del seu mal. Encara que la causa pugui ser externa, només ell és el responsable del dolor que li provoca. No sap si és degut a la manca d'enteniment o bé a l'apetit, que dificulta conèixer pròpiament tot allò que es desitja massa.

Enemich és de la cosa sabuda
l'enteniment, si veritat no guarda;
donchs de Amor follia és sa guarda,
puys dins breu temps de blanch en negre-s muda.
No pens algú la colpa d'Amor sia,
ne de l'amat, ma de l'amant, qui ferma
sa voluntat en loch on no ha ferma.
Foll és aquell qui-l vent fermar volia. (108, v. 57-64)

March sosté que l'individu no ha de desitjar allò que no es pot obtenir, sinó que ha de frenar l'impuls dels sentits. Cal entendre aquest plantejament en el marc d'una situació amorosa: aquell qui espera d'una dona «amor gentil» s'enganya perquè això no és en la seva natura, diu el poeta, de manera que si pateix és només culpa seva (no pas del déu Amor o de la persona estimada). Així s'explica la sentència que tanca l'estrofa, «Foll es aquell qui·l vent fermar volia». És a dir, és de necis pretendre lligar una cosa tan intangible com el vent, de la mateixa manera que ho és convertir en objecte del voler allò que no es deixa obtenir. Vegem ara la poesia de Picó i Campamar. Tot i ser presentada als Jocs Florals de 1872, va ser escrita a Barcelona el 1868, com indica explícitament l'autor al final del document, en una data força propera a la primera edició d'Ausiàs March en època contemporània: la de Francesc Pelai Briz de 1864. El lema cita un vers de la poesia 108 de March, però, de fet, és un homenatge que té presents diverses composicions de l'autor i que assimila molt bé la seva retòrica. Malgrat la seva extensió, el reproduceixo sencer en la versió presentada als Jocs Florals el 1872:

PLANT

(A Mossen M. A. y F. Mestre en Gay Saber.)

Lema - *Foll es aquell | que'l vent fermar volia*
A. M.

Finá lo temps | qu'amava aytant lo viure:
 Ja no te'l mon | plahers per l'arma mia:
 He ja perdut | ioh, las! qui be'm volia:
 Huy don començ | á mos plors, per may riure.

5 La mia amor | huy m'ha lexat tot sol,
 Mostrant hauer | de dona la natura:
 Pot lo fossar | cauar ma sepultura
 car no veuré | demá con ixca'l sol!

Qui es que viu | ab aytal desconsol

10 Amant alló | impossible a conegre?
 Qui es l'home mortal | que mostrar deu alegre
 Havent lo cor | marcit é ple de dol?
 Si engany conex | quin será lo donzell
 A qui plaurá | per bellea la vida?

- 15 Si vegé un jorn | sa esperança fallida
Quin hom trobar | porá lo viure bell?
Que may hagués | bollit lo meu cervel!
No s'hagues may | escalfat lo meu cor!
Malehit jorn | cell que senti amor,
- 20 E que jaqui | l'estat de bon ponçell!
Mills fora estat | que mort hagues trobada
Lo jorn matex | que'm feran fill de Christ,
E axi sens fe | huy no m'hauria vist
ni ab lo cor sen | ni pensa gens torbada!
- 25 Al pit ab goig | doni a l'amor entrada
Car los esculls | del mon no conexia:
Car creya que | lo que del cel venia
Deuria ser | cosa de mal lliurada.
Huy per mon dan | conech qui es amor;
- 30 ¡Amor! Greu mal | desfressat de bonesa.
E aço 'u puch dir | als homens ab certesa
car se quin'es | e quanta s'amargor.
Com lo vassall | que'n somni's creu senyor
E despertant | compren que's de rehemença,
- 35 E plora trist | com considera e pença
Que fon engan | acell estat mellor,
Axis tambe | jo creya que l'aymia
M'aymava | e veig que fon l'amor engany:
Si amor fon falç | dins lo terme d'un any,
- 40 Mentida es tot | manco la pena mia.
Ab mi no's pot | comparar hom que sia,
Pux que del tot | ja fini m'esperança:
Be'm marvell | com matzines ó lança
No posá fi | a mon viure en est dia!
- 45 Entre'ls mortals | larch temps visqui ab conort
Sense comentar | ni pena ni fretura,
Mas huy que veig | ma pena sens mesura,
Be am morir | despugat d'aytal sort!

Endreça

Lir entre carts, | un temps l'estel del Nort
50 Foreu per mi, | liurantme dels esculls;
Huy que brillar | no'us veuhen los meus ulls
Miracle gran | serà que arribe á port.

Tornada

En desesper | jo vatx clamant la mort
Tant ma dolor | ovir en inmens grau:
55 Si viure dech | sense conort ni pau
Será morir | lo meu pus grat deport!

D'entrada, resulta evident que l'autor de la peça que acabem de llegir ha volgut imitar March fins i tot en els aspectes més concrets de la versificació: es tracta de l'únic cas documentat d'una composició vuitcentista inspirada pel poeta valencià i composta en decasíl·labs amb accent a la quarta i cesura (menys en un cas, en què, per error, el poeta crea un alexandrí), senyalada manualment, a més, amb una barra inclinada. Aquests versos s'agrupen en sis octaves, una endreça i una tornada, seguint l'esquema tradicional de la cançó trobadoresca emprada profusament per March amb la rima abraçada en els quartets.

El jo poètic lamenta la pèrdua del seu amor («He ja perdut | ioh, las! qui be'm volia», diu al tercer vers), que sembla haver-lo abandonat perquè té el caràcter voluble de totes les dones (un lloc comú misogin que apareix a la poesia 108 de March). Tal circumstància el fa patir considerablement, fins al punt de sentir com si hagués començat una nova etapa per a ell, una de marcada per la tristor. Troba que en una situació com aquesta més li valdria morir. A la segona cobla, pregunta retòricament *in extenso* qui pot viure estimant allò que sap que no es pot obtenir («Qui es que viu / ab aytal desconsol | Amant alló / impossible a consegre?», v. 9-10), exactament la mateixa situació que March condemna a la poesia 108, en concret en el vers del lema i de l'estrofa on aquest es troba: «Foll es aquell qui-l vent fermar volia». La gran adequació del lema al contingut del poema ens permet veure que Picó i Campamar devia entendre força bé aquesta peça marquiana. També convé notar que les diverses preguntes retòriques iniciades amb «Qui...» són recurrents en l'obra del poeta valencià: «Qui és l'om viu, tal dolor suffertant, | que desig ço de què se desespera?», llegim a la poesia 19

(«Hohiu, hohiu, tots los qui be amats»); «Qui és aquell qu'en amor tant descobra, | que no-n pogués d'ella sentiment pendre?», a la 76 («On és lo loch on ma penssa repose?»), per citar-ne només un parell d'exemples. L'octava que ve a continuació es complau en el més pur patetisme marquianà, atès que el jo poètic no només desitjaria no haver experimentat mai l'amor i el seu consegüent dolor, sinó directament no haver viscut. Precisem: maleeix el dia que va enamorar-se, en un vers («Malehit jorn | cell que senti amor») que recorda molt l'impactant íncipit de la poesia 119 de March: «Maleyt lo jorn que-m fon donada vida». De la mateixa manera, el malaurat jo poètic desitjaria haver mort de seguida, just després d'haver estat batejat per poder salvar la seva ànima («Mills fora estat / que mort hagues trobada | Lo jorn matex / que'm feran fill de Christ | E axi sens fe / huy no m'hauria vist», v. 21-23), un prec d'insòlita crueltat amb un mateix que trobem ja al «Cant espiritual» (òbviament motivat per causes diverses), en què March, dirigint-se a Déu, exclama: «iPer mi segur, havent rebut batisme, | no fos tornat als braços de la vida, | mas a la mort hagués retut lo deute». Es tracta de peticions fetes en un moment en què el jo poètic, com reconeix ell mateix, té la pensa torbada, els mateixos mots que fa servir el poeta valencià al seu poema 39 per presentar els versos concebuts en la tristor: «lija mos dits mostrans penssa torbada». A la quarta cobla, el jo líric de Picó i Campamar afirma haver estat un ingenu respecte del que era l'amor, perquè ara que ha pres consciència que és un engany («iAmor! Greu mal | desfressat de bonesa», llegim al vers 30), ha esdevingut un bon coneixedor de qüestions amoroses i, per tant, pot instruir altres individus: «E aço 'u puch dir / als homens ab certesa | car se quin'es / e quanta s'amargor» (v. 31-32). Dit d'una altra manera, adopta el perfil de *magister amoris* que March va prendre de l'*Ars amatoria* i dels *Remedia amoris* d'Ovidi.

A continuació trobem un símil desenvolupat al llarg de tota una octava i que compara la seva pròpia circumstància (l'engany que suposa haver cregut vertader l'amor de l'estimada) amb la situació del vassall que somia que és senyor i que, en despertar, pren novament consciència de ser un pagès de remença, sotmès a la servitud d'un senyor feudal. Hi ha una clara ressonància marquiana en un símil d'aquest tipus, no només per l'espai que ocupa en el conjunt del poema —tota una cobla— sinó especialment per haver assimilat l'engany del jo líric al d'aquell neci qui es complau en la breu felicitat que li reporta un somni. És ben bé el que fa March a l'inici de la cèlebre poesia 1:

Axí com cell qui 'n lo somni·s delita
e son delit de foll pensament ve,
ne pren a mi, que·l temps passat me té
l'imaginar, qu'altre bé no y habita,
sentint estar en aguayt ma dolor,
sabent de cert qu'en ses mans he de jaure.
Temps de venir en negun bé·m pot caure;
aquell passat en mi és lo millor. (1, v. 1-8)

Aquell que pren delit en somiar està trobant el plaer en un pensament foll, mancat de seny, diu March, perquè desapareixerà en despertar-se. En certa manera, el poeta fa el mateix que aquest individu ja que, tot i saber que després patirà, es rabeja en el record d'un passat feliç, igual d'evanescent que el somni.

El jo poètic de "Cant de mort (Imitació d'Ausiàs March)" es considera un enamorat sens parió, com diu al vers: «Ab mi no's pot / comparar hom que sia | Pux que del tot / ja fini m'esperança», una altra idea presa del poeta valencià: March és qui estima més i millor i, en conseqüència, el dolor per la pèrdua de l'amor ha de ser-hi proporcional i correspondre a la intensitat del sentiment que el va precedir. Qui parla en aquests versos se sorprèn de no haver posat ja fi a la seva vida, perquè en tals circumstàncies, la mort se li presenta com la millor opció. L'endrega és d'especial interès per tal com es dirigeix a una dama amb el senyal «Lir entre carts», el més abundant en l'obra de March, per dir-li que sense ella es troba increïblement perdut. A la tornada, el jo poètic torna a descriure la vida després de la pèrdua de l'amor com insuportable (sense cap consol i sense tranquil·litat d'esperit); en contrast, la mort li resulta un deport, una recreació. Després de resseguir el poema, val a dir que el títol "Cant de mort (Imitació d'Ausiàs March)" està més que justificat: sens dubte, Picó i Campamar va tenir accés a l'obra del poeta valencià, perquè sembla conèixer-ne bé poemes diferents. Tenint en compte la data de composició dels versos, el més probable és que els llegís en l'edició de Briz.

Finalment, tot i ser més aviat una minoria, també trobem exemples de poemes influïts per la lectura de March encara que no l'esmentin explícitament, com ara el que té per títol "Penediment", del poeta i erudit mallorquí Marià Aguiló. Va ser premiat amb la Viola d'or i d'argent als Jocs Florals de 1880, però la seva composició es remunta a febrer de 1848. Es tracta d'un poema religiós que beu del "Cant espiritual"

tant en la forma com en el fons. Aquest poema de March està format per octaves de decasíl·labs estramps en què el poeta demana a Déu que l'obligui a estimar-lo perquè ell tot sol no té prou força per deixar de pecar. Com indica el títol "Penediment", el jo poètic d'Aguiló expressa també la seva relació, com a creient, amb la divinitat: des del gaudi d'un cor pur no corromput fins a la caiguda en el pecat (com la majoria d'individus de la societat moderna, que habiten en el Mal), el penediment i la redempció. Cito el text en la versió que Aguiló va presentar al certamen el 1880.

PENEDIMENT

Espero en Deu, de Deu espero.

iOh Pare; oh Deu, que mon y cel adoran!
deixau reposá un xich aqueix cor meu;
que trasca afeixugat en nit ben negre,
de l'aixarrahida terra per los erms.
5   Aqui s'está mes bé: á l'ombra vostre
que'ls rostos fa tornar marge florit,
banyat per ayres tebis y llum blava,
com un rassé encantat del paradís.
Aqui arrupit, del bofarut que'm cega
10   podré servarme, com al niu l'aucell.
De mes passions la tramontana folla
roncant poruga'm llepará los peus.
Com nin, qu'á plech de bras se mare'l bressa,
l'escalf del vostre pit mon pit adorm:
15   esdernegat de mort en la jornada,
lo reposar assi, que n'es de dols!
iMiraulo aqueix cor meu! Planter de liris,
me'l dareu vos per viurhi regalat.
D'aquell jardí d'amors tant vert y tendre,
20   no'n queda ni un trist rastre: es tot un cart.
Angels hermosos qu'aquell temps baixavan,
jugant ab ma ignocencia y mes virtuts,
com aus sobtades, un matí'm fugiren,
sentint xiular la serp del meu ergull.
25   De des ensá, com un anell de ferro,

m'entortulliga y puny tots los sentits,
 garfintme y afogantme ab ses set urpes,
 lo malehit serpent que porto á dins.
 Aquestos ulls que'm dáreu per mirarvos,
 30 may mes s'han sapigut aixecá al cel:
 y sens l'esguart dels vostres ulls clarissims,
 al mon he vist per llum, lo llamp no mes!
 Y rossegantme com los cucs per terra,
 voltat de fosca'l seny engallardit,
 35 la fam del cor mortal sempre empenyentme,
 y una set folla en l'ánima sentint;
     He hagut d'anar cercant un trist glop d'ayga,
 pujant lo pedregós turó dels anys;
 perdent en sá y enllá sanch de mes venes;
 40 deixat enrera lo delit d'avans!
     Era que vostre lley, Deu meu, tant justa
 feu doblegar mon coll al comu jou:
 y he hagut d'haber l'almoyna de la vida,
 ab lo treball, que redimeix lo cor.
 45 Cent voltes m'han caygut interts los brassos,
 com lo magall rebot del foguer dur:
 ¡Oh quina allau feresta es eixa lluyta,
 que ni pietat no te per los retuts!
     Diu l'esperit —¡Avant!— Y'l suhor raja,
 50 com un cremant vapor del foch del cap.
     Diu l'esperit —¡Avant!— Y l'peu qu'avensa,
 arreu troba bihots y relliscalls.
     Per una espiga que la terra llevi,
 la cuytan á segar qui sap los punys.
 55 Lo vol de corps que's tira ab un cadavre
 no hi va ab mes gola per fartar's cad'un!
     Cent cops m'he arrapinyat á dalt del single
 per abastá un arol de fruytes d'or;
 cent cops esgarrinxat de les verdisses,
 60 com un palet he rodolat al fons!
     Eixidas de per tot, noves gentades

ab les eynes al bras d'un nou enginy,
com d'art d'encantament, fan neixer pobles;
dels pobles vells la génera atuhint.

65 Y tots aferrissats á sa copdicia,
prenent per inimichs als seus vehins,
com afarams carneres, l'urpa estiran,
y no queda mossech pels mes petits!

L'ergull satanich y l'enveja trista

70 xorollan com uns fuhets á les passions:
y gloria y honra, dignitats y merits,
tot ho rebregan; l'esperansa y tot!

iPerdó Deu meu; perdó! tambe apagada
dins meu tinguí la llum d'eix clar estel:

75 la llum dels vostres ulls, que'l mon no anyora,
perque'l condorm l'alé de la serpent!

Bregant ab l'escumós riu de la vida,
que salta com un poltro desbridat,
avuy me'n soch vingut aqui á la platja,

80per regirá ab lo cor mos dols passats.

No se si de mos jorns tinch lluny la posta:
mes sento qu'he tombat ja á l'horisó:
mon rostre han cuyt les glasses del novembre,
y jo'm coneix no mes per los recorts!

85 Vos heu promés tornar á n'al que plora,
la pau perduda ab vostre esguart diví:
jo os obro tot lo cor; perque altre volta,
me torni gronxa'l vent del paradís.

Sento Deu meu, que'l vostre amor me crida.....

90 y entre boyrines d'or l'ánima os veu.

iOh, qu'hermosa y gentil es l'esperansa,
esta llántia inmortal del pensament.

Qui parla al llarg dels versos és un cristià devot que reconeix haver-se deixat emportar pel pecat i que, després de penedir-se'n, demana pietat a Déu perquè el perdoni i el deslliuri del patiment. A més del tema, la situació comunicativa també és

comparable a la del “Cant espiritual”: el creient que adreça el seu parlament a Déu per demanar-li que l’ajudi, en el cas de March, a poder estimar la divinitat mateixa; en el d’Aguiló a ser mereixedor de l’amor del Creador. Aguiló no fa explícit el seu model, però es complau a deixar elements prou suggestius perquè el lector que coneix la tradició se n’adoni. Per exemple, la cinquena estrofa exposa el contrast entre l’abans i l’ara posant dos mots molt rellevants en posició de rima: «lliris» i «cart», clarament triats per Aguiló per evocar el senyal «Llir entre cards» de March. Encara que no figurin a la poesia 105, demostren la voluntat de l’autor de fer referència al seu model.

Ja per concloure, els tres exemples comentats volen mostrar l’especial magnetisme que la figura de March va tenir durant una determinada etapa de la Renaixença. Durant els seixanta i els setanta, són nombrosos els participants que se serveixen dels versos del poeta valencià per sancionar-se amb el seu prestigi, segurament a causa de la nova projecció que va donar-li l’edició de Briz a partir de 1864. La tendència dominant, però, es limita a citar-ne uns mateixos versos fets cèlebres per la tradició: molts es complauen a citar, per exemple, l’incipit de la poesia 39 «Qui no és trist, de mos dictats no cur», en part perquè la seva posició inicial a totes les edicions impreses de March des del segle XVI captava de seguida l’atenció del lector, en part perquè els que no havien pogut adquirir l’edició de Briz —esgotada poc temps després de la seva publicació, segons va explicar ell mateix a les seves memòries (2017: 113-114)— devien reconèixer ja aquests versos tot i no poder llegir la composició sencera. És a dir, la majoria de participants dels Jocs Florals de Barcelona no tenen prou coneixement per construir poèticament Ausiàs March com un mite perquè l’accés a la seva obra és difícil i, tot sovint, parcial. Els que reflecteixen de debò una lectura de March ja no són simples diletants, sinó poetes amb cert coneixement de la pròpia tradició, com Marià Aguiló, i Ramon Picó i Campamar. Tot i això, va resultar una moda passatgera que es va anar diluint tan bon punt va deixar de ser una novetat. No deixa una especial empremta en la lírica flouresca d’aquest període, més enllà de la imitació externa i aparent induïda, en bona part, per una assimilació de March al patidor romàntic. Quan aquesta estètica comença a diluir-se i es va substituint per altres models i tons, previsiblement March també perd tota visibilitat, com a model o personatge. Al capdavall, pels temes de la seva obra, March oferia un model només per a dues modalitats dels Jocs Florals: la Viola d’argent, per al tema religiós i moral (amb la qual cosa era lògic que un poeta com Aguiló tingués present el «Cant espiritual») i la Flor Natural, per a cantar l’amor o el desamor.

BIBLIOGRAFIA

ANDRÉS, Juan. (1785-1838). *Dell'origine, progressi e stato attuale d'ogni letteratura*. Nàpols: Borel e Bompard (9 volums).

BASTERO, Antonio (1724). *La Crusca provenzale, ovvero le voci, frasi, forme e maniere di dire che la gentilissima e celebre lingua toscana ha preso della provenzale*. Roma: Stamperia de' Rossi.

BRIZ, Francesc Pelai (Ramon Panyella, ed.) (2017). *Lo llibre de ma vida*. Lleida: Punctum.

MARCH, Ausiàs (Francesc Pelai Briz, ed.) (1864). *Ausias March: obras de aquest poeta publicadas, tenint al devant las edicions de 1543, 1545, 1555 y 1560 per Francesch Pelayo Briz; acompañadas de la vida del poeta, escrita per Diego de Fuentes, e una mostra de la traducción castellana que d'ellas féu lo poeta Jordi de Montemayor, y del vocabulari que, pera aclarir lo original, publicá Joan de Ressa*. Barcelona: Llibreteria d'E. Ferrando Roca.

MARCH, Ausiàs (Pere Bohigas, ed.) (2000). *Poesies*. Barcelona: Barcino.

PICÓ I CAMPAMAR, Ramon (Margalida Tomàs, ed.) (1983). *Obra poètica*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Les escriptores als Jocs Florals de Barcelona (1859-1909)

Clàudia Bussé Rojas
Universitat de Girona

INTRODUCCIÓ¹

Si fem una mirada cap al passat, comprovarem que els certàmens literaris tenen una tradició de sis segles en els Països Catalans (Rossich, 2003). L'interès pels certàmens literaris es manté fins al punt que, el 1840, Joan Cortada pronuncia un discurs a l'Acadèmia de les Bones Lletres en què recorda, entre d'altres, Joan de Nòstra Dona, l'autor de *Les vies des plus célèbres et anciens poètes provençaux* (1575). En aquesta obra es posa en valor els trobadors i, en un text ple de mitificacions, reivindica les corts d'amor,² la qual cosa té conseqüències en la literatura catalana (Freixes, 2012). El que destaca del discurs de Cortada és la voluntat de restauració dels Jocs Florals a la ciutat de Barcelona a partir del model tolosà (Rossich, 2003). Un any més tard, el 1841, es convoca un certamen imatge i semblança dels certàmens medievals impulsats per l'Académie des Jeux Floraux de Tolosa. Així, se celebraran el primer diumenge de maig i, com a novetat, hi haurà la possibilitat de presentar-hi una obra poètica en català. El 1859 s'instauren els Jocs Florals de Barcelona amb la voluntat de continuar amb la tradició iniciada en l'època medieval. A partir de llavors, però, és l'Ajuntament qui patrocina els Jocs, la qual cosa s'ha de veure com «una de les accions estel·lars d'una calculada estratègia de producció simbòlica de les elits locals emergents» (Domingo, 2013: 179).

El paper que tenen els Jocs Florals en el desenvolupament de la literatura catalana, així com en l'àmbit lingüístic i sociològic, és indubtable (Tomàs, 2017). A partir del lema "Pàtria, Fe i Amor" i un caràcter volgudament medievalitzant, els Jocs Florals esdevenen una peça clau en la construcció d'una literatura catalana que vol posar-se al

---

¹ Aquest article és una síntesi del Treball Final de Grau *Les escriptores als Jocs Florals de Barcelona (1859-1909)*, presentat a la Universitat de Girona (Bussé Rojas, 2022).

² L'obra de Nòstra Dama és la primera en què es parla de les corts d'amor, una mena de tribunals poètics que havien d'interferir en els debats o desacords dels trobadors quan tenien discrepàncies, ja fos en matèria d'amor o en d'altres temes (Freixes, 2012). Malgrat que sembla ser que la hipòtesi de Nòstra Dama no té rerefons històric, Lafitte-Houssat (1966) defensa l'existència de les corts d'amor a partir de l'argumentació de Raynouard a *Choix des poésies originales des troubadours* (1816).

nivell de les literatures modernes, nacionals i europees. En paraules de Domingo, es converteixen en «un instrument apreciat i disponible de gestió, i de transformació, de la ciutat» (2011: 46). L'èxit dels primers Jocs Florals, i el fet que un dels requisits sigui que les obres s'hagin de presentar en llengua catalana, afavoreix que l'expansió dels certàmens literaris arreu del territori vagi en paral·lel a la difusió del catalanisme cultural (Perera, 2020). La construcció de la cultura catalana segueix un programa que té l'objectiu de recuperar la memòria històrica, mitjançant els valors introduïts pel Romanticisme i amb els elements pràctics derivats del món editorial (Domingo, 2011). Els Jocs, situats a l'empara de la història medieval i, concretament, dels trobadors, situen la literatura catalana en un «univers simbòlic ben definit i prestigiat i doten l'escriptor en català d'un rol inequívoc» (Domingo, 2011: 25). És en aquest context que es basteix la figura de «l'escriptor catalanista de la Renaixença» (Panyella, 2006: 74).

En el moment en què els sectors cultes escriuen majoritàriament en castellà i comencen a transitar cap al català per a fer-ne un vehicle de creació poètica (Tomàs, 2012), hi ha certes escriptores que tenen interès en la creació literària en llengua catalana. Per entendre el rol que les dones tenen als Jocs Florals, primer cal contextualitzar el paper que tradicionalment se'ls ha atorgat en els certàmens literaris. D'entrada, el mateix any de la instauració dels Jocs, a petició dels mantenidors, es crea la figura de la Reina de la Festa, acompanyada per les dames d'honor, el rol de la qual és presidir la celebració i lliurar els premis als guanyadors. Aquesta figura és escollida anualment pel guanyador de la Flor Natural i la seva funció és pràcticament representativa. Ens pot sorprendre que, just el mateix any en què s'instauren els Jocs Florals, el 1859, sigui una dona, la poeta Isabel de Villamartín, la primera guardonada amb la Flor Natural. Així mateix, és significatiu que en la seva poesia reivindiqui Clemència Isaura, la figura d'una dama invocada com a protectora dels Jocs Florals tolosans, a partir d'una llegenda nascuda al segle XVI (Rossich, 2003).

D'altra banda, la presència de la dona als Jocs també es pot trobar en les corts d'amor, que, com hem vist, són uns suposats tribunals d'amor que apareixen referenciats en l'obra de Joan de Nòstra Dama i que esdevenen mitificacions ben inserides en la tradició posterior (Freixes, 2012). El rol de les dones, però, no passa de ser merament representatiu i de simbolitzar un lligam amb les llegendes i tradicions del passat trobadoresc.

Quan els Jocs adquireixen una fama notable, durant la segona meitat del vuit-cents, es palesa la presència d'escriptores que hi participen i hi obtenen premis.

Concretament, entre 1859 i 1899 hi ha vuit dones premiades enfront dels més de cent setanta homes guardonats (Tomàs, 2017). La nòmina és desproporcionada i, en part, possiblement incompleta, ja que una part de les obres d'autoria desconeguda o signades amb un pseudònim podrien ser escrites per dones.

Un dels objectius d'aquest estudi és oferir una aproximació a les vides i les obres de les dones guardonades en el Consistori dels Jocs Florals de Barcelona entre 1859 i 1909, ja sigui amb premis ordinaris o extraordinaris; amb escrits en poesia o en prosa. També ens proposem estudiar de quina manera aquestes escriptores formen part del discurs de la Renaixença. En aquest sentit, val la pena esmentar que els valors d'aquest moviment se sustenten, justament, en el lema jocflorallesc “Pàtria, Fe i Amor”, el qual té una repercussió directa en les composicions que es presenten al certamen.

El present estudi se centra en les relacions de les autores amb el seu context històric, literari i personal per tal d'establir de quina manera formen part del moviment de la Renaixença. En aquest sentit, hem establert el marc temporal entre 1859 i 1909 perquè considerem que aquest període permet fer una aproximació a la dona escriptora en els primers anys dels Jocs Florals, moment en què es fonamenta la importància del certamen i la significació que adquireix en el panorama literari català. També ens sembla adequat fixar el límit en el 1909 perquè és l'any en què per primer cop presideix el certamen jocflorallesc una dona, Dolors Monserdà. A més, en aquesta ocasió, Víctor Català és guardonada amb el premi Fastenrath amb la novel·la *Solitud*. Aquests cinquanta anys permeten veure una evolució, perquè la consideració dels Jocs Florals canvia, així com la de les dones, que passen de tenir un paper representatiu a considerar-se escriptores de ple dret.

JOSEPA MASSANÉS

Per començar, cal parlar de Josepa Massanés (1811-1887), coneguda com la degana de les escriptores catalanes. Des de l'any 1834, Massanés comença a publicar poesies en revistes i diaris com *La Religión*, *El Vapor*, *El Guardia Nacional* i *La Caridad Cristiana*, i de seguida és llegida i aclamada pel públic. Les seves primeres composicions són en castellà, però ben aviat comença a escriure en català. Carolina Coronado denuncia que, pel fet de ser catalana, Massanés no és prou tinguda en compte a Madrid. Coronado n'esdevé una gran defensora i, per exemple, la lloa per la seva subtileza a l'hora de compondre poesies d'aparença joiosa, però que contenen «la

indignación que le inspiran las extravagancias del romanticismo y el desperdicio que le merecen las relamidas églogas de los clásicos modernos» (Massanés, 1991: 16). Així, la imatge que se'ns afigura de Massanés és la d'una jove amb caràcter i una clara voluntat d'escriure. El context històric en què es troba li permet viure les reformes liberals i la influència de les idees sobre l'individu i la importància de l'exploració de la interioritat del jo. A més, tal com diu Kirkpatrick (Mayoral, 1990), la consolidació de la indústria editorial és un impuls addicional perquè les dones d'arreu d'Espanya vegin una esclatxa de llum en les possibilitats d'escriure i publicar.

La publicació de *Poesías* (1841) marca una tendència clau en l'autora: la lluita de les dones pel dret d'escriure. En efecte, el pròleg del volum tracta aquesta qüestió, així com el poema "La resolució". Però les pàgines introductòries són interessants per diverses qüestions. En primer lloc, perquè no introdueixen l'obra, sinó que són una justificació de l'acte d'escriure; és una dona que es defensa del fet d'escriure. Així, Massanés se situa com una de les pioneres en la reivindicació de la dona escriptora. L'autora s'atreveix a escriure un text amb idees agosarades, però ho fa des de la prudència i reiterant que ella demana una emancipació purament intel·lectual. És imprescindible llegir aquest text des de la perspectiva de l'època, però sense oblidar que Massanés fa un gest atrevit que fresa el camí de les escriptores que la succeeixen.

La figura de Josepa Massanés també apareix en la primera antologia de poesia escrita per dones a Catalunya i Espanya, titulada *El Pensil del Bello Sexo. Colección de poesías, novelitas, biografías, artículos, etc., escrita por las señoras Dª Carolina Conronado, Dª Amalia Fenellosa, Dª Manuela Cambroner, Dª Josefina Massanés, Dª Angela Grassi y Dª Victoria Peña, bajo dirección de D. Víctor Balaguer* (1845), que depèn del setmanari *El Genio*, dirigit pel mateix Balaguer. En el pròleg de l'obra, el director presenta la importància d'aquesta publicació a partir de la necessitat d'entendre les dones que, tal com afirma, encara no han estat compreses pels homes a causa del domini que ells exerceixen sobre elles en totes les etapes de la vida: «nace la mujer siendo esclava de sus padres, vive siendo esclava de sus maridos, muere siendo esclava de sus hijos» (Balaguer, 1845: VII). Des dels pares fins als marits i els fills, les dones estan sotmeses als homes i, en conseqüència, a la tirania de la societat. Aleshores, poden caure en la perdició i el deshonor i, per evitar-ho, Balaguer proposa que s'estableixi un terme mig entre la completa submissió i la total emancipació, que és l'educació. Per tal d'instruir les dones, són importants la poesia i les poetes que escriuen, ja que aquestes últimes han d'utilitzar la seva capacitat artística en pro de

l'educació *femenina*. Amb aquest objectiu, Balaguer presenta les dones que col·laboren en el *Pensil del Bello Sexo* com a models a seguir. Així, la presència de Massanés en aquesta antologia és important perquè subratlla la voluntat de contribuir en la formació de les dones i a l'encaminament cap a una major llibertat intel·lectual, personal i social. Segons Kirkpatrick (Mayoral, 1990), és fonamental el suport i els consells que escriptors com Balaguer brinden a les escriptores, a banda de la xarxa solidària que estableixen entre elles a partir dels anys quaranta.

El 1864, Massanés guanya un premi extraordinari amb la composició “Creure és viure”, amb la qual aconseguix el reconeixement de Francesc Miquel Badia en la necrològica de l'autora, ocasió en què lloa la composició i el geni de Massanés, considerada una «glòria nacional» (citada per Gilabert, 1934: 354). No torna a guanyar cap premi als Jocs Florals de Barcelona, però el 1879 és guardonada en el Certamen del Col·legi Mercantil de Barcelona.

Massanés mor l'1 de juliol de 1887, i Dolors Monserdà, una molt bona amiga seva i confident, no se n'oblida i publica en el *Boletín de la Biblioteca Museo Balaguer* (1887) una biografia sobre la poeta, en la qual es refereix a l'homenatjada com a «la primera de las poetisas catalanas» (1-2). Més endavant, el 1890, Monserdà ofereix un premi extraordinari als Jocs Florals de Barcelona per a la millor poesia inspirada en la figura de Maria Josepa Massanés. Tanmateix, més enllà d'aquesta data, segons Gilabert (1934), Massanés roman en l'oblit durant una trentena d'anys.

VICTÒRIA PENYA NICOLAU D'AMER

Victòria Penya Nicolau d'Amer (1827-1898) és una de les poetes que ens dona la perspectiva dels Jocs Florals de Barcelona des de fora del Principat. El seu testimoni és interessant perquè és considerada una de les primeres poetes de Mallorca que s'inquieten per l'ambient literari barceloní. Aquest al·licient és, alhora, un estímul per escriure en català i no en castellà (Tomàs, 2012). Victòria Penya Nicolau d'Amer té una extensa producció poètica i participa activament en certàmens literaris.

Fruit dels contactes primerencs amb el món de les lletres i l'interès personal, Victòria Penya comença a escriure i, a partir de llavors, no abandona mai la ploma. Als disset anys ja escriu a la revista mallorquina *El Plantel*, juntament amb joves estudiants, entre els quals hi ha el seu germà i el seu futur marit. En aquests mateixos anys —entre 1844 i 1845— també publica en diaris de les Illes Balears, com ara *La*

Estrella Balear, i a Barcelona, a *El Genio*. Personalitats com Marià Aguiló, els germans Penya, Jeroni Rosselló, Josep Vich o Guillem Forteza, entre d'altres, formen un cercle literari i cultural que influeix l'autora. Tots ells, a banda de Marià Aguiló, escriuen en castellà, però durant els anys quaranta i sobretot cinquanta, transiten cap al català, almenys en matèria poètica. Els Jocs es convoquen en català, la qual cosa implica l'ús literari de la llengua, ja sigui per un interès teòric, com, per exemple, en el cas d'Aguiló, o per la motivació d'obtenir premis (Tomàs, 2012).

Pel que fa a la seva trajectòria com a poeta, «sembla que l'evolució de l'obra literària de Victòria Penya Nicolau encaixi com un guant amb els pressupòsits que plantegen molts dels estudis entorn de les “romàntiques espanyoles”» (Tomàs, 2017: 69). En aquesta afirmació Tomàs es refereix a la tendència, al llarg dels anys cinquanta, de les escriptores que es feien transmissores dels valors tradicionals del cristianisme. Així, l'obra de Penya Nicolau ressegueix un seguit de temes tradicionals, com l'amor i la importància de la família, la tendresa, la pietat, el record del passat o la religió. D'altra banda, és una de les poetes d'aquesta època que gaudeix de més visibilitat i ressò social, la qual cosa podria explicar-se pel seu entorn, que afavoreix que s'obri camí amb seguretat.

Pel que fa a la seva presència als Jocs Florals, el 1865 rep un premi extraordinari al certamen de Barcelona amb la composició “Amor de mare”. També hi és premiada el 1873, el 1880, i el 1883. És rellevant constatar que Victòria Penya participa als Jocs Florals al llarg dels anys vuitanta i noranta, quan «ni els Jocs significaven el mateix que anys abans ni la dinàmica dels escriptors mallorquins i catalans coincidia» (Tomàs, 2012: 269). Segurament, el canvi de dinàmica entre Barcelona i Mallorca s'hauria d'explicar per diversos factors, entre els quals destacaríem les reivindicacions polítiques amb centre a Barcelona. El fet que la majoria d'escriptors que formen part dels Jocs defensin el regionalisme catalanista té conseqüències en el desplaçament que senten els autors mallorquins, que deixen de «veure [els Jocs] com una cosa pròpia» (Tomàs, 2012: 282).

Seguint la línia conservadora de Penya Nicolau, trobem la carta que escriu en resposta a un article polèmic d'Esmeralda Junquet de Price, una lectora de la revista *La Llumanera de Nova York*, publicat l'any 1879. A grans trets, Junquet respon a la invitació del director de la revista a les dones escriptores perquè hi enviïn els seus escrits. Des del punt de vista de lectora, Junquet exposa que les escriptores només saben tractar de miracles, rondalles i llegendes que idealitzen l'amor, i que són antigues

i desfasades. Segons Junquet, la culpa que les dones no escriguin sobre altres temes la té la societat, que no valora que, sense la dona, «el món no seria res» (1879: 3). Afegeix, a més, que el rol de la dona aristòcrata és diferent del de la dona de classe mitjana o obrera, però que cap d'elles no té una educació competent per afrontar el segle XX. En resum, Junquet demana que les escriptores parlin sobre la necessitat de nous mètodes d'ensenyament per a dones i pugna per una educació que les integri en la societat, sobrepasant la religiositat i la ideologia que les reclou a la llar, ja que «això és, doncs, lo que jo crec que deuriem tractar las senyores escriptores catalanes, puix ningú coneix las necessitats de classe millor que els que hi pertanyen» (1879: 3). Penya es posiciona en contra dels arguments de Junquet per l'atac que aquesta dirigeix a les dones de classe aristocràtica que reben una educació religiosa mancada de moral. En una carta publicada a *Lo Gay Saber* el 1879, exposa que les escriptores catalanes, o almenys les que ella coneix, són catòliques, ja que «sols dintre del catolicisme hi ha la bona educació, la verdadera ciència i la poesia sobre tota poesia» (Tomàs, 2017: 75). Penya Nicolau és coherent, com a escriptora de la Renaixença, en la seva reacció a l'article de Junquet, ja que defensa la posició de les dones que escriuen sobre la religiositat i els valors morals que es vehiculen al conservadorisme.

Finalment, cal tenir en compte que Victòria Penya Nicolau d'Amer s'insereix en la producció literària a partir del anys cinquanta i no deixa de publicar fins a l'última dècada del segle XIX, la qual cosa l'emmarca en el que es coneix com el cercle literari de la *sororitat lírica*. D'entrada, tendeix al Romanticisme, però progressivament abandona el to de lament i dolor, malgrat alguna excepció relacionada amb la religiositat. En definitiva, Victòria Penya és un personatge important que ens permet reflexionar sobre el rol de la dona escriptora que participa activament als Jocs Florals i, per extensió, en la seva participació en panorama literari català, però també és interessant perquè obre la perspectiva dels Jocs vistos des de la perspectiva mallorquina.

ISABEL VILLAMARTÍN I THOMAS

Isabel Villamartín i Thomas (1837-1877) és un nom que destaca en el panorama de la literatura catalana del segle XIX. És la primera dona guardonada amb un premi ordinari als Jocs Florals de Barcelona. En efecte, el 1859 obté el premi de la Flor Natural, la qual cosa la situa com a pionera en dos àmbits: en primer lloc, la seva composició,

“Clemència Isaura”, és la millor d’entre les prop de quaranta composicions que es presenten al certamen el mateix any de la seva instauració. En segon lloc, destaca perquè és una dona, la qual cosa aporta llum a la qüestió de la presència de les dones als Jocs Florals de Barcelona en els cinquanta primers anys de la seva història. En relació amb Villamartín, farem especial atenció al tipus de poesia que conrea i a les influències i relacions personals que indueixen la poeta a escriure i presentar-se als Jocs Florals.

Una de les activitats que du a terme Villamartín és la participació en tertúlies literàries que se celebren al domicili de l’escriptora Maria Josepa Massanés. Convé recordar que, en aquesta època, assistim a la forja d’una amistat basada en el suport i l’ajuda entre dones poetes. Com s’ha vist en el cas de Massanés i Penya Nicolau, que formen part de l’anomenada *sororitat lírica*, podem suposar que Villamartín també es relacionava en aquests ambients, malgrat les poques referències conservades. El 1857 inicia la col·laboració, tant en castellà com en català, en revistes i publicacions periòdiques: *El Conceller*, *La Primavera*, *La Floresta* i *El Café*. El pas per la premsa és un altre fet que la posiciona en plena consonància amb les escriptores que l’han precedida o que li són contemporànies. En col·laboració amb altres autors de la Renaixença, participa a *Los trovadors nous* (1858-1859), *Los trovadors moderns* (1859), *El libro del obrero* (1862) i *Calendari Català* (1864).

El seu pas pels Jocs Florals també és fructífer uns anys més tard, ja que el 1861 obté la Viola d’or i argent amb “Creu de Cristo”, una composició de temàtica religiosa en què s’exalta la devoció dels creients i es traça el camí a seguir com a bons cristians. Aquest mateix any publica *Un dia de lágrima*, una obra de teatre estrenada al Teatre Circ de Barcelona. El 1862 veu la llum una altra composició poètica, “La desposada de Déu”, publicada per l’Ateneu de Mataró, del qual és sòcia. Aquesta és la seva darrera publicació en territori català, ja que el 1863 s’instal·la a Madrid, des d’on publica “L’esperança és amor” i “La font de la riquesa”, dues composicions que apareixen a *Calendari Català*, entre 1865 i 1866. A partir de llavors, deixa de publicar en revistes catalanes.

Les composicions de Villamartín, en definitiva, responen als temes que trobem amb més freqüència en la poesia considerada *femenina* en les dècades dels anys quaranta i seixanta del segle XIX. La seva aportació és significativa pel fet que és la primera dona que guanya els Jocs Florals i, a més, ho fa el mateix any de la seva

instauració. Ara bé, més enllà del ressò que obté per aquest fet, Villamartín és una poeta que passa a la història sense que se'n faci gaire més menció.

MARIA DE BELL-LLOC

Maria de Bell-lloch, pseudònim de Maria del Pilar Maspons i Labrós (1841-1907), és una autora rellevant en el període de 1859-1909 pel que fa a la seva tasca de recopilació de material folklòric, rondallístic i tradicional. El seu pas pels Jocs Florals de Barcelona és interessant des de la perspectiva de la vindicació de la història de Catalunya i dels elements literaris i populars que en constitueixen una determinada imatge. Hi obté dos premis, tot i que cap de les dues composicions que hi presenta és en vers. En aquest sentit, és rellevant perquè en algunes ocasions se l'ha considerat la primera escriptora catalana de novel·la històrica (Tiñena, 2016), ja que es destapa com a narradora en el moment crucial per a la construcció d'aquest gènere i davant la necessitat de prosistes catalans. L'inici de la seva producció se situa en un moment en què entren en crisi les formes típiques del Romanticisme i es comença a forjar la nova estètica realista i, més endavant, modernista. Maria de Bell-lloch, però, manté els trets romàntics de caràcter medieval, amb una forta presència de les tradicions i l'ambientació més rural.

També escriu a *La Veu de Montserrat* i *La Veu de Catalunya*, però el que li dona més fama i reconeixement és el recull de llegendes i tradicions de Catalunya, fet que li val l'etiqueta de precursora del folklorisme català. A més, el 1878 publica *Vigatans i botiflers*, una novel·la històrica que fa que se la consideri la primera dona novel·lista de la literatura catalana contemporània (Tiñena, 2016). Pel que fa a la presència als Jocs Florals, Maria de Bell-lloch no hi presenta poesia, que sapiguem, però sí que obté un accèssit al certamen dels Jocs Florals de Barcelona de 1875 amb *Narracions i llegendes*, format per onze textos. A propòsit d'aquest guardó, Jacint Verdaguer elogia l'obra de Bell-lloch i li dedica unes paraules: «Per eixas bonicas planas he encetat lo llibre, per eixas flors lo ram de tradicions, cuadros de costums y poesias en prosa ab que V. acaba d'afavorir als aymaors de las lletras patrias» (Tiñena, 1997: 238). El segon guardó que obté és el premi extraordinari a la Joia artística i al·legòrica de l'Associació d'Excursions Catalana, ofert als Jocs Florals de Barcelona de 1880, amb la composició narrativa *Montseny*.

La seva producció literària segueix amb la col·laboració, el 1879, i per iniciativa de Dolors Monserdà, a la revista *La Llumanera de Nova York*, en un número dedicat a

les dones que formen part de la literatura catalana, en el qual hi aporta dos poemes i una llegenda. Respecte aquesta publicació, cal remarcar que Maria de Bell-lloch se sent ofesa pel fet que s’hi publiqui l’article d’Esmeralda Junquet ja citat, en què es culpa l’educació religiosa de la submissió de les dones. Això és una mostra, un cop més, del sentiment pietós i devot que la caracteritza.

En definitiva, a Maria de Bell-lloch, nascuda en un ambient que li obre les portes a la cultura, li és possible establir contacte amb personalitats rellevants de la Renaixença i del món literari català. Malgrat que no sobresurt per les seves composicions poètiques, el llegat de Maria de Bell-lloch és clar en l’àmbit de la narració i el recont de llegendes i tradicions. És en aquest aspecte que se li ha de reconèixer l’aportació en l’imaginari català i en la literatura de la Renaixença. En paraules de Madrenas i Ribera, «Maria de Bell-lloc remet a una atmosfera llegendària i neopopular que trobà expressió en la producció lírica i folklorista de Pilar Maspons i Labrós» (1997: 247).

DOLORS MONSERDÀ I VIDAL

Dolors Monserdà i Vidal (1845-1919) és una autora rellevant per la seva activitat prolifera en el món del periodisme, la novel·la i la poesia. Les seves obres, plenes d’elements que configuren la seva ideologia, li valen el reconeixement d’uns i les crítiques d’uns altres, la qual cosa la situa en una posició polèmica en el panorama català de mitjans del segle XIX. Un altre punt controvertit de la seva personalitat pública és l’etiqueta de precursora del feminisme. La seva figura i la seva obra són essencials per entendre dos eixos fonamentals en aquesta conjuntura històrica: la construcció de la novel·la moderna i la construcció social del gènere (Real, 2022).

Ben aviat, Monserdà estableix amb Josepa Massanés una amistat sustentada en intercanvis epistolars. Així, no ens sorprèn que Monserdà comenci a «fer córrer la ploma» (Mas, 2006: 27) —que és com ella anomena l’escriptura—, de ben jove.

Pel que fa al seu pas pels Jocs Florals de Barcelona, Monserdà obté el primer reconeixement el 1878, quan guanya un accèssit a l’Englantina d’or amb la composició “La comtessa Mahalta”. Segons Mas (2006), les seves composicions més destacables són “Otger”, amb la qual obté l’Englantina el 1882, i “La benedicció de l’alba”, amb la qual guanya la Viola d’or i argent el 1891. La resta de reconeixements són accèssits o premis extraordinaris, la qual cosa no fa que Monserdà deixi d’escriure.

Quant a “Otger”, és una composició de contingut patriòtic que rep el premi per unanimitat del Consistori. Hi ha una crítica de Jacint Laporta, publicada a *La Il·lustració Catalana*, en què afirma que el Consistori es va equivocar en atorgar-li el premi, ja que no és una bona composició, principalment perquè és «un gènere per al que no té segurament una dona, per més valentia que es concedesca a sa imaginació, les aptituds que naturalment ha de tenir per a altres gèneres que s’avenen amb més tendresa de sos sentiments» (Mas, 2017: 84). Així, la crítica desacredita la qualitat de la poesia, però no perquè no sigui prou bona, sinó perquè tracta uns temes que no són els adequats per a una dona. Aleshores, entrem en l’atzucac de què pot escriure una dona que sigui acceptat i que, per tant, correspongui a uns determinats temes reservats a la «feminitat», però que sigui prou bo i, per tant, que recordi a «tocs varonils», necessaris pel reconeixement de la crítica.

Monserdà representa una figura ambivalent que escriu en pro d’una tesi molt clara, vinculada al rol de la dona catalana en el darrer quart del segle XIX i el primer del segle XX. Per la seva pluralitat i extensa producció, caldria fer una anàlisi molt més acurada de la seva figura i obra. També perquè, tal com exposa Real, Víctor Català va esdevenir el referent, deixant en segon terme autores com Monserdà. El fet que l’empordanesa s’imposés per sobre de Monserdà no implica que aquesta no hagi de ser reivindicada, ja que la rellevància de l’autora és «inqüestionable i evident en el pla quantitatiu i implícit de les novel·les d’algunes de les noves escriptores» (Real, 2022: 19).

AGNÈS ARMENGOL DE BADIA

Agnès Armengol (1852-1934) es caracteritza per l’activitat poètica compromesa amb el seu entorn social, identificat amb la ideologia del catalanisme més conservador i devot. Armengol participa als Jocs Florals i hi fa gala de les seves composicions més celebrades en els àmbits de la religiositat i la moral *femenines*.

De la seva producció certamentística destaquen els premis obtinguts a certàmens celebrats a Sabadell, amb títols com “La festa dels ocells”, “Dolç record”, o “Goig a la llaor de Nostra Dona de la Salut de Sabadell”. Als Jocs Florals de Barcelona de 1893 obté el segon accèssit de la Flor Natural amb la composició “Montanyana”, que evoca la trobada entre un «hereuet» i una pubilla. Escrita en metre breu i alegre, exposa que el jove té intenció de casar-se amb la noia, i fa referència a la religiositat i als costums cristians.

Agnès d'Armengol guanya un bon renom per la seva coneixença de la història i l'aparent senzillesa amb què s'expressa. Així ho constaten alguns dels seus contemporanis quan caracteritzen la poesia d'Armengol com una barreja que permet la comprensió del poble i l'exaltació de l'esperit cristià i patriòtic. Un exemple de la fe que la caracteritza són les paraules que li dedica Jacint Verdaguer el 1892, ocasió en què lloa el volum *Ramell de Semprevides*: «ses poesies m'han agradat per ser filles del cor, però encara m'han agradat mes per ser filles d'un cor ple de fe» (Garolera, 2001: 520). A més, Martín (2009) fa constar que Armengol tenia amistat amb Jaume Collell, Àngel Guimerà, Apel·les Mestre i Aureli Campany, entre d'altres. En el context europeu té un cert ressò, ja que és reconeguda, el 1926, en les publicacions *L'Eclair* i *Sfinge*.

A partir de 1911 es retira a Sabadell i passa els últims anys de la seva vida malalta i assumint la pèrdua progressiva de la vista. El 30 de gener de 1934 mor amb la seva neboda al costat. A nivell de repercussió, Armengol no ha estat una autora gaire estudiada i, de fet, avui en dia només en tenim una obra monogràfica, *Agnès Armengol: biografia*, de Pilar Tous de Cirera (1957), que recopila gran part de la informació disponible sobre l'autora.

EMÍLIA SUREDA I BIMET

Emília Sureda i Bimet (1865-1904), mallorquina de naixement, és una poeta que participa als Jocs Florals de Barcelona seguint el camí que fresa Victòria Penya Nicolau. Sureda prové d'una família culta i ben posicionada, la qual cosa propicia que entri en contacte amb el món de la literatura i, en especial, de tradició francesa. El moment de màxima expansió literària de Sureda coincideix amb la segona generació de poetes mallorquins que participen als Jocs Florals del Principat (Tomàs, 2011). Així, forma part d'un cercle de literats, entre els quals hi trobem Miquel Costa i Llobera, Mateu Obrador o Maria Antònia Salvà. La seva poesia, influïda pel Romanticisme i el goig que li provoca la natura, és un cant a les formes de vida tradicionals i a l'exaltació del paisatge illenc.

Als inicis de la seva trajectòria com a poeta escriu en castellà, però ben aviat adopta el català. Miquel dels Sants Oliver és un dels seus mestres literaris, així com Joan Alcover. El que no se sap, però, és quina relació manté amb les poetes que la precedeixen. Emília Sureda forma part d'una segona generació d'escriptores romàntiques de Mallorca, per tant, es podria suposar que hagués llegit, per exemple,

la mallorquina Victòria Peña Nicolau. En aquest sentit, Peñarrubia i Alomar (2010) corroboren l'amistat entre Emília Sureda i Maria Antònia Salvà, ja que s'ha trobat correspondència entre aquestes dues autores.

L'any 1899 participa als Jocs Florals de Barcelona i obté el premi Colonya amb la composició "Vida pagesa", que tracta sobre la idealització de la vida al camp. En el veredicte dels Jocs es descriu com un «bonic quadro de Naturalesa molt ben fet i sentit» (1899: 56). En efecte, "Vida pagesa" (Peñarrubia & Alomar, 2010) evoca totes aquelles característiques que es relacionen amb la natura i la vida al camp. Així, el poema adopta la primera persona del singular i ens situa a la seva terra natal, Mallorca, més concretament, al seu jardí «dins el rústic jardí de Son Cladera» (192) per exposar com des de la llar familiar se li obre tot un món d'experiències naturals en un jorn de primavera.

A banda de la menció a la recreació de la seva infantesa i de les experiències autobiogràfiques, convindria fer un incís en certs aspectes que defineixen la poeta. D'entrada, es podria afirmar que Emília Sureda no es queda en la superficialitat dels actes i dels pensaments, sinó que cavil·la al voltant d'allò que li preocupa i ho expressa poèticament. Aquesta fet reafirma la posició de Peñarrubia i Alomar, quan diuen que «aquella vida interior l'allunyava de la vulgaritat banal de les filles casadores de la burgesia» (2010: 183). Per tant, ens trobaríem amb una poeta excepcional en tant que inconformista amb el món que l'envolta i desitjosa d'arribar a l'essència de les coses, la qual cosa li permet la poesia.

Al seu torn, Miquel dels Sants Oliver, a la *Literatura en Mallorca*, dedica unes línies a Emília Sureda i apunta dos aspectes rellevants en la seva obra. D'una banda, destaca la «facilidad de la versificación y, sobre todo, por el ingenio y cierto esprit a la francesa» (1988: 230), la qual cosa s'explica per l'educació rebuda per via materna, i l'admiració pròpia per a la literatura francesa. D'altra banda, destaca que Sureda té la capacitat de transportar els temes més banals i mundanals a la poesia i convertir-los, així, en temes de reflexió filosòfica o, fins i tot, «de *raillerie* amable y mundana» (Oliver, 1988: 230). En aquest sentit, la descripció de Miquel dels Sants Oliver encaixaria amb la imatge de la poeta que es deixa entreveure a través de composicions com "Vida pagesa"; de la vida del camp, natural i, fins a cert punt, idealitzada i despreocupada en fa matèria poètica.

El 1904, Emília Sureda és guardonada amb un accèssit per la composició "La lluna no és morta" als Jocs Florals de Palma. Segons afirma Ripoll (2021), aquesta poesia

s'escriu en una de les anteriorment citades trobades o «cassoletes literàries» —tal com les anomenen els membres del grup—, entre Emília Sureda, Maria Antònia Salvà i Mateu Obrador. Així, fruit de l'intercanvi de versos i opinions literàries es construeixen dues de les obres premiades en aquest certamen, ja que Salvà també hi és premiada. Com a fet excepcional, ambdues dones reben el premi alhora i, de retruc, entren en contacte amb Josep Carner, que hi obté la Flor Natural. De fet, aquests Jocs Florals també són interessants des del punt de vista de la construcció de la tradició literària a Mallorca.

Tanmateix, Emília Sureda no pot viure el que simbolitzarà aquest renaixement literari a Mallorca i el tomb que prendrà la poesia amb l'arribada del grup de Carner a l'illa, ja que el mateix 1904, Sureda mort sobtadament a casa seva.

VÍCTOR CATALÀ (CATERINA ALBERT I PARADÍS)

Caterina Albert (1869-1966), sota el pseudònim de Víctor Català, és una autora de qui la vida i l'obra han estat a bastament estudiades en comparació amb les poetes mencionades fins ara. És per això que, en aquest treball, es comentaran els aspectes més rellevants per explicar la seva figura i, sobretot, la influència que exerceix en la tradició literària. És innegable que Víctor Català esdevé una guia i un mirall per a futures escriptores, la qual cosa demana que fem especial atenció en les relacions que hi estableix. Ara bé, també ens hauríem de preguntar quins són els seus referents —o les seves referents— que li serveixen de model, i fins a quin punt Víctor Català té consciència de ser una pionera en escriure.

Caterina Albert i Paradís prové d'una família de propietaris rurals que disposa de recursos econòmics suficients per què desenvolupi el seu geni artístic en diferents àmbits. Passa llargues etapes de dol i de reclusió familiar, i això, malgrat les circumstàncies, li permet disposar de temps per a la pintura, l'escultura i la literatura. A més, s'ha de reconèixer la influència materna en l'interès pel gènere rondallístic i la tradició folklòrica. Si hem de fer cas de les paraules textuais de l'autora, el seu bagatge s'explica per haver llegit només el que li interessava: «Encara que aficionada á llegir, ho he fet sens ordre ni concert, llegint no mes que lo que m'agradava, no lo que potser m'hauria convingut» (Muñoz, 2005: 143). Tal com exposa Castellanos (2005), Víctor Català viu reclosa, però amb una certa obertura proporcionada per les visites freqüents a Barcelona, que acaben en l'adquisició d'un pis al carrer València. En conseqüència,

Víctor Català s'inscriu en els motlles del seu temps, ja que és coneixedora de la literatura i de les noves tendències i, justament la seva llibertat, la insereix en l'incipient Modernisme.

Pel que fa al pseudònim de Víctor Català, que adopta per signar la seva obra literària, li garanteix la separació entre la vida personal i l'obra, la qual cosa implica la creació d'un alter ego. Aquesta decisió respon a un fet crucial en la seva trajectòria, ja que se sent obligada a ocultar-se en l'anonimat a partir del rebombori que causa *La infanticida*, el monòleg en vers que presenta als Jocs Florals d'Olot el 1898. De fet, tal com diu Castellanos (2005), la separació entre dona i escriptora és necessària per mantenir la seva llibertat d'actuació. D'aquesta manera, la llibertat creada per necessitat esdevé una peça clau per situar l'autora en la nova literatura del moment, la literatura modernista. Castellanos afirma que Víctor Català no és ingènua, sinó que discerneix amb bon criteri com ha d'actuar. Així les coses, s'embarca en «un doble combat: la lluita per ser reconeguda i acceptada com a escriptora i la lluita, com a dona, per no ser rebutjada en el seu cercle social i familiar» (Nardi, 2006: 73). Aquesta operació ha de permetre-li la llibertat necessària per desenvolupar l'activitat literària. Aquesta autonomia, però, imposa una condició: la solitud —tant en l'àmbit de les relacions amb personalitats literàries, com també interpersonals. En paraules de Casacuberta, «Caterina Albert, per damunt de qualsevol altra cosa, és la constructora de la figura i de la veu de Víctor Català, a través de la qual vehicula tota la seva obra literària» (2019: 23).

Segons Nardi, la trajectòria de Víctor Català es pot dividir en tres etapes. En la primera, que correspon als inicis literaris, la seva relació amb altres escriptors i literats és per via epistolar, com és el cas de la relació d'amistat que forja amb Narcís Oller i Joan Maragall. És en aquesta primera etapa que se situen els inicis de Caterina Albert com a personalitat pública, ja que el 1888 és nomenada Reina de la Festa al Certamen Literari i Científic de Figueres, organitzat pel Casino Menestral. Aquest certamen representa la postura renovadora dels Jocs Florals, amb el grup de la Jove Catalunya al capdavant i el punt de mira en el conservadorisme de la institució barcelonina. En aquests anys l'autora també comença la seva col·laboració a la revista *Juventut*, una publicació dependent de la Unió Catalanista i representant per excel·lència de la segona etapa del Modernisme, a través de la qual Víctor Català es dona a conèixer el 1901. D'aquesta participació en resulta l'intercanvi epistolar amb Lluís Via, director de la revista, amb qui s'escriu per acordar aspectes de l'edició i publicació d'articles de

Víctor Català. És en aquest període que l'escriptora empordanesa participa als Jocs Florals de Barcelona de 1903 i obté el premi extraordinari destinat a «la millor composició en prosa sobre tema i gènere literari». La composició que hi presenta és un fragment de la novel·la *Marines*, que causa l'admiració de Via, tal com l'editor ho expressa en una carta enviada a Català el 14 de juliol de 1903: «no sé estarme de donar la enhorabona a qui ha escrit tan bella prosa catalana, que no crech que tingui parió ni forsa ni en justesa» (Muñoz, 2005: 30). L'estil de Víctor Català, tal com el defineix Castellanos, es troba emmarcat en l'estètica del Modernisme, totalment allunyat del positivisme i el naturalisme vuitcentistes, a favor, en canvi, de la independència ideològica i del rol del «desvetllador-sacsejador de consciències» (Casacuberta, 2019: 24).

Pel que fa als contactes d'escriptores en aquesta primera etapa, el 1904, el mateix any de la publicació d'*Ombrívoles*, Blanca de los Ríos i Emilia Pardo Bazán entren en el cercle d'amistats properes a Víctor Català. Les autores esmentades configuren els primers i més decisius contactes de Català amb escriptores, ja que «són aquestes, en realitat, les que considera les seves precursoras, les pioneres i el seu model» (Nardi, 2006: 76).

En una segona etapa, determinada per la publicació de *Solitud* (1905) i que s'allarga fins als anys trenta, s'aferma la figura de Víctor Català com a escriptora. Malgrat que adquireix consciència de formar part d'un conjunt d'escriptors catalans, la distància social i l'individualisme que la menen a l'aïllament voluntari segueixen sent presents a la seva vida. El 1904 Maria Domènech intenta escriure's amb Víctor Català sense èxit, i no és fins el 1907 que intercanvia correspondència amb l'empordanesa. La característica comuna entre ambdues escriptores és l'ús del pseudònim, la qual cosa s'explica per l'admiració de Maria Domènech per a Víctor Català, a qui considera un model exemplar d'escriptora catalana. És a partir de la influència de l'escriptora oculta en el pseudònim de Joseph Miralles que Víctor Català comença a escriure a *Feminal* el 1907. Malgrat que no forma part de la lluita feminista d'algunes d'aquestes escriptores, Víctor Català comparteix certes inquietuds pel que fa a la situació de la dona. En aquest període s'escriu amb Carme Karr, directora de la revista que es manifesta obertament admiradora de Català. En sintonia amb la seva ideologia, l'empordanesa rebutja col·laborar a *Or y Grana*, setmanari feminista, ja que no ho és perquè «no pot serho qui no sent fervors d'apostoleses ni afició a etiquetes ó encasillamientos» (Muñoz, 2009: 110). Pel que fa a la seva concepció del feminisme, és interessant subratllar la

definició que en fa en aquesta mateixa carta: «jo crech qu'el feminisme veritable (ó sia l'aixecament gradual del nivell intel·lectual, moral i social de la dona) es sempre fruyt d'un moviment intern é inconscient de las societats y no d'una acció personal isolada» (Muñoz, 2009: 110).

El 1909, Dolors Monserdà presideix els Jocs Florals de Barcelona i Víctor Català hi obté el premi Fastenrath amb *Solitud*. A partir de llavors, comença la correspondència entre elles i Víctor Català estableix que la pionera en les lletres catalanes és la lloada Monserdà. Altres relacions literàries que estableix són amb Concha Espina i Maria Luz Morales, dues dones amb qui no comparteix la concepció de la dona, una concepció molt més conservadora per part de Víctor Català, però sí que es complementen en les opinions sobre escriptura. Amb Espina, per exemple, parlen sobre com es viu el fet de ser dona escriptora. La seva relació és bàsicament professional, però basada en l'admiració i l'afecte mutus.

En la tercera etapa en la trajectòria de Víctor Català és, segons Nardi, la dels «anys negres»: són els anys d'abans i després de la guerra i hi ha un buit en la vida literària de l'autora per causes familiars. Quant a les relacions amb personalitats relacionades amb la literatura, cal destacar Aurora Bertrana, a qui Víctor Català fa de mestra i consellera, així com moltes altres influències que proporciona a escriptores com Rodoreda o a Maria Aurèlia Capmany, Montserrat Roig, Helena Valentí, Maria Mercè Marçal o Maria Àngels Anglada.

Per acabar, tancarem l'apartat dedicat a Víctor Català amb una breu reflexió sobre el procés de desemascament de l'escriptora: «al llarg de la seva vida, Caterina Albert i Paradís ha plantat cara a tot de prejudicis per tal de mantenir i protegir Víctor Català, que no és altra cosa que la seva construcció literària» (Casacuberta, 2019: 109). Parlar de l'autora en els seus inicis i la seva relació amb els Jocs Florals serveix per posar llum a la vida i obra de Víctor Català i veure com el certamen interfereix en la seva trajectòria i com l'autora es relaciona amb les seves predecessores jocfloralesques.

CONCLUSIONS

En aquest estudi s'ha volgut mostrar el rol de la dona als Jocs Florals, més enllà d'optar a ser Reina de la Festa o de formar part de la cort d'amor, és a dir, s'ha volgut exposar la possibilitat que la dona pugui ser escriptora.

A partir del precedent d'Isabel de Villamartín i Victòria Peña Nicolau, totes dues premiades als Jocs de 1859, hi ha altres dones que prenen la ploma i presenten les seves composicions als Jocs Florals. La seva poesia, sovint titllada de «massa femenina», respon al model de feminitat que s'atorga a les dones en la gènesi dels Jocs Florals. No és d'estranyar, doncs, que les poetes que hem estudiat en aquest treball presentin composicions relacionades amb paisatges bucòlics, sentiments devots i pietosos, l'amor pels familiars i amics i l'exaltació del caràcter català. Les seves tries també són deutores del discurs de la Renaixença i de l'encotillament dels temes dels Jocs Florals, almenys en els primers anys. Tal com referenciàvem al principi, el moviment de la Renaixença implica posar en relleu uns valors determinats: l'exaltació del passat medieval històric de gust romàntic, la voluntat d'establir el català com a llengua de cultura i la recuperació de la tradició literària culta. En aquest sentit, es pot afirmar que totes elles participen —ja sigui amb l'adhesió total o amb un cert qüestionament— del discurs del moviment de la Renaixença i de la construcció d'una literatura que vol posar-se a l'alçada del temps. Per això és rellevant palesar les diferències entre la poesia de les primerenques, les que escriuen des del moviment inicial de la Renaixença, passant per les composicions dels volts de 1868 i acabant amb les primeres mostres del Modernisme.

Com hem vist, hi ha autores que, ja consolidades, participen als Jocs i, en canvi, d'altres inicien la seva trajectòria a partir dels certàmens jocfloralescos. Totes elles tenen un objectiu comú: escriure i ser reconegudes. Malgrat que provenen d'ambients familiars i geogràfics diversos, es poden establir algunes semblances comunes. Com hem pogut comprovar, pel que fa a la biografia, algunes són filles de militars liberals, com és el cas de Josepa Massanés, Victòria Peña Nicolau i Isabel Villamartín, o bé es relacionen en ambients cultes de famílies benestants, com és el cas, sens dubte, de Dolors Monserdà, filla d'un reconegut bibliòfil de Barcelona; Agnès Armengol, que estudia a França; Emília Sureda, filla d'un banquer benestant i Víctor Català, nascuda en una família de propietaris rurals. Totes elles comparteixen el gust per la literatura, l'interès, des de ben joves, per posar-se a prova amb el gènere líric —tant si segueixen amb la poesia com si s'interessen per altres gèneres. Una altra experiència que comparteixen moltes d'elles és la falta de la mare, que mor jove, o l'absència paterna en algun moment de la seva vida. Podríem aventurar-nos, només com a hipòtesi, a establir una relació entre una menor censura creativa i d'accés a la cultura i el fet de no tenir una figura materna que les encotilli en uns determinats models, que les aparti de

la ploma i dels llibres, per retreure-les a les tasques de la dona, associades a la família, la devoció, la llar i, sobretot, l'educació. Aquest fet pot ser clau per entendre que gaudeixen d'una certa llibertat, no se les reprimeix per escriure i tenen temps i ganes per fer-ho.

Les escriptores estudiades en aquest treball ens ofereixen respostes sobre qui eren, què pretenien i des d'on escrivien les dones dels Jocs Florals. Caldria dir que, sense les primeres, les pioneres com Massanés, Villamartín o Penya mai no hi hauria hagut una Monserdà, atrevida a reivindicar el paper de la dona treballadora, per no parlar de Víctor Català, que culmina el procés que inicien les seves predecessores. Totes elles formen part del sistema literari català contemporani i de la història de la nostra literatura. Per molt que la seva poesia no ens sembli extraordinària, no hem de jutjar-les: escrivien el que podien escriure des d'una posició personal, social i històrica determinada. Amb el temps, guanyen confiança, i l'obertura de pensament i el pas d'una literatura renaixentista a una literatura modernista els permet escriure des d'altres perspectives, tal com els passa als seus companys homes. En aquest sentit, és important recordar que els Jocs Florals els serveixen per donar-se a conèixer i fer-se un lloc en el panorama literari català contemporani.

En aquest treball hem pogut apuntar algunes de les característiques bàsiques del període de 1859 i 1909 i de les dones que hi escriuen i es consoliden com a escriptores. Els canvis, en cinquanta anys, són rellevants. És significatiu, pel que fa al paper de la dona, adonar-nos que el 1859 els Jocs debuten amb la imatge de la mítica Clemència Isaura, portadora dels valors de la feminitat, que Víctor Català presenta *La infanticida* als Jocs Florals d'Olot el 1898 i Dolors Monserdà presideix els Jocs Florals de Barcelona el 1909. Això no passa per què sí. Hi ha d'haver unes pioneres, unes dones decidides a escriure, que fresin el camí perquè d'altres —potser més atrevides, potser més modernes o, senzillament, filles d'un altre temps—, puguin situar-se de ple en el panorama literari contemporani.

BIBLIOGRAFIA

BALAGUER, Víctor (1845). *Pensil del bello sexo: colección de poesías, novelitas, biografías, artículos, etc.* [s. l.]: Impremta de J. M. de Grau.

- BRIZ, Francesc Pelai (1884). “Records. Fragments del «Llibre de ma vida». (1859). La restauració dels Jocs Florals.” *Il·lustració catalana*, núm. 108, 15 abril (p. 102-106).
- BUSSÉ ROJAS, Clàudia (2022). *Les escriptores als Jocs Florals de Barcelona (1859-1909)*. Treball Final de Grau. Universitat de Girona. Disponible a: <http://hdl.handle.net/10256/21345>
- CASACUBERTA, Margarida (2005). “Els valors literaris de la Renaixença: sobre Barcelona, l’orgull burgès i el treball dels catalans”. *Barcelona quaderns d’història*, núm. 12 (p. 53-79).
- (2019). *Víctor Català, l’escriptora emmascarada*. Barcelona: L’Avenç.
- CASTELLANOS, Jordi (2005). “Víctor Català i el seu temps”. Dins PESSARRODONA, Marta (ed.). *Esriptores: De Caterina Albert als nostres dies*. Barcelona: Fundació Lluís Carulla (p. 22-29).
- DOMINGO, Josep M. (2011). “Barcelona i els Jocs Florals, 1859. Literatura, modernització urbana i representació col·lectiva”. Dins DOMINGO, Josep M. (ed.). *Barcelona i els Jocs Florals, 1859: Modernització i romanticisme*. Ajuntament de Barcelona, Institut de Cultura, MUHBA Museu d’Història de Barcelona (p.39-76).
- (2013). “Els Jocs Florals en la literatura Catalana contemporània”. *Catalan Historical Review*, núm. 6 (p. 179-187).
- FREIXES, Andreu (2012). “Les corts d’amor en la gènesi del projecte floralesc. La redescoberta del certamen medieval”. Dins DOMINGO, Josep M. (ed.). *Joc literari i estratègies de representació: 150 anys dels Jocs Florals de Barcelona*. Barcelona: Publicacions de l’Institut d’Estudis Catalans (p. 81-124).
- GAROLERA, Narcís (gener 2001). “Contribució a l’epistolari de Jacint Verdaguer: quinze cartes inèdites”. *Ausa*, vol. 19, núm. 147 (p. 511-524).
- GIBERT, Maria Teresa (1934). “Semblança de la poetessa Maria Josepa Massanés”. *Annals Del Periodisme Català*, vol. 7 (p. 342-357).

- JUNQUET, Esmeralda (1879). “Carta de Barcelona”. *La Llumenera de Nova York: revista catalana de noves i gresca*, núm. 49 (p. 3).
- LAFITTE-HOUSSAT, Jacques (1966). *Trovadores y cortes de amor* (2^a ed.). Buenos Aires: Editorial Universitaria de Buenos Aires.
- MADRENAS TINOCO, Maria Dolors & RIBERA LLOPIS, Juan Miguel (1997). “Pilar Maspons i Labrós i Elisabeth de Mur (1880) o del que hauria pogut significar ésser la primera novel·lista catalana autora d’un relat amb protagonista femenina”. Dins ARITZETA, Margarida & PALAU, Montserrat (eds.), *Paraula de dona. Actes del Col·loqui: Dones, Literatura i Mitjans de Comunicació*. Tarragona: Diputació de Tarragona (p. 246-253).
- MARTÍN, Josep Lluís (2009). “La Biblioteca Sabadellenca. Una editorial al servei d’un partit”. *Els Marges: Revista de Llengua i Literatura*, núm. 80 (p. 31-48).
- MAS, Maria Carme (2006). *Dolors Monserdà: la voluntat d’escriure*. Tarragona: Arola Editors.
- (2021). “Dolors Monserdà, escriptora total”. *Dolors Monserdà i el seu temps*, Barcelona: PEN Català (p. 10-33).
- MASSANÉS, Maria Josepa (1991). *Antología poética*. Madrid: Editorial Castalia.
- MAYORAL, Marina (1990). *Escritoras románticas españolas*. Madrid: Fundación Banco Exterior.
- MONSERDÀ, Dolors (1887). “Doña María Josefa Massanés”. *Boletín de la Biblioteca-Museo-Balaguer*, núm. 34 (p. 1-2).
- MUÑOZ I PAIRET, Irene (2005). *Epistolari de Víctor Català (Volum I)*. Girona: CCG Edicions.
- (2009). *Epistolari de Víctor Català (Volum II)*. Girona: CCG Edicions.

NARDI, Núria (2006). “Caterina Albert i les escriptores. Entre la solitud i les relacions literàries”. Dins PRAT, Enric & VILA, Pep (eds.), *Actes de les Terceres Jornades d’Estudi sobre la vida i l’obra de Caterina Albert «Victor Català»: en ocasió del centenari de Solitud 1905-2005*. Girona: CCG Edicions (p. 71-99).

“Novas” (1879). *La Renaxensa*, any 9, núm. 2, 31 juliol (p. 109).

OLIVER, Miquel dels Sants (1988). *La literatura en Mallorca*. Barcelona: Publicacions de l’Abadia de Montserrat.

PANYELLA, Ramon (2006). “L’escriptor catalanista de la Renaixença: Francesc P. Briz, el model més pur”. Dins PANYELLA, Ramon & MARRUGAT, Jordi (eds.), *L’escriptor i la seva imatge. Contribució a la història dels intel·lectuals en la literatura catalana contemporània*. Barcelona: L’Avenç (p. 62-88).

PEÑARRUBIA, Isabel & ALOMAR I VANRELL, Maria Magdalena (2010). «*De mi no en fan cas...*» *Vindicació de les poetes mallorquines*. Barcelona: Publicacions l’Abadia de Montserrat.

PERERA ROURA, Anna (2020). “Literatura i corrents territorials: els Jocs Florals (1859-1977)”. *Estudis Romànics*, vol. 42 (p. 345-352).

REAL, Neus (2022). “Dolors Monserdà, novel·lista del tombant de segle i referent de la narrativa d’autora”. *Els Marges*, núm. 126 (p. 12-26).

RIPOLL PERELLÓ, Maribel (2021). “El lul·lisme entre bambolines. La relació epistolar entre Mateu Obrador i Maria Antònia Salvà”. Dins ALBERNI, Anna, CIFUENTES, Lluís, SANTANACH, Joan & SOLER, Albert (coords.), «*Qui fruit ne sap collir*»: *homenatge a Lola Badia*. Barcelona: Edicions de la Unitat de Barcelona; Editorial Barcino (p. 169-178).

ROSSICH, Albert (2003). “Els certàmens, de la gaia ciència als Jocs Florals”. Dins MARTÍ, Sadurní; CABRÉ, Miriam; FELIU TORRENT, Francesc; IGLÉSIAS, Narcís &

- PRATS, David (coords.), *Actes del Tretzè Col·loqui Internacional de la Llengua i Literatura Catalanes*. Girona: Universitat de Girona (p. 63-90).
- (2019). “Perspectiva de la Renaixença (1859-1877)”. Dins COMAS CLOSAS, Francesc; RODÓ RODÀ, Jordi & PUIG I OLIVER, Jaume de (eds.), *125 anys de les Bases de Manresa (1892-2017): memòria del programa i miscel·lània sobre la Manresa de fa 125 anys*. Barcelona: Institut d’Estudis Catalans (p. 111-149).
- TIÑENA, Jordi (1997). “Lectura de «Vigatans y botiflers», de Maria de Bell-lloch, la primera novel·lista de la literatura catalana”. Dins ARITZETA, Margarida & PALAU, Montserrat (eds.), *Paraula de dona. Actes del Col·loqui: Dones, Literatura i Mitjans de Comunicació*. Tarragona: Diputació de Tarragona (p. 234-245).
- (2016). “La novel·la històrica a Catalunya (1862-1930)”. *Catalan Historical Review*, núm. 9 (p. 181-196). DOI: 10.2436/20.1000.01.128
- TOMÀS, Margalida (2012). “Els Jocs Florals de Barcelona i la literatura mallorquina del segle XIX”. Dins DOMINGO, Josep M. (ed.), *Joc literari i estratègies de representació: 150 anys dels Jocs Florals de Barcelona*. Barcelona: Publicacions de l’Institut d’Estudis Catalans (p. 249-288).
- (2017). “Notes sobre les escriptores vuitcentistes catalanes: a l’entorn dels Jocs Florals de Barcelona”. *Anuari Verdaguer*, núm. 25 (p. 55-90).
- (2022). *La història en femení. Maria Josepa Massanés. Escriptora, acadèmica, catalana il·lustre*. Disponible a: <https://youtu.be/O-WNxsJLvVQ>

Mn. Condò Sambeat i la seva participació en els Jocs Florals de Barcelona i Lleida

Antoni Peremartí Fort
Associació AranMedia Cultura

En aquest article aportarem dades novedoses, inèdites o poc conegudes que són fruit d'un treball de recerca sobre la vida i obra del rector aranès Jusèp Condò Sambeat. Pensem que Mossèn Condò va veure en els certàmens literaris una valuosa oportunitat per fer conèixer la Vall d'Aran i fer valdre la llengua natural d'aquest territori pirinenc, l'aranès; qüestió que creiem coherent amb un dels propòsits d'aquest volum: l'estudi dels Jocs Florals com a plataforma per reivindicar qüestions identitàries.

Primer de tot presentarem al lector el nostre escriptor i poeta aranès, Mn. Jusèp Condò Sambeat (Montcorbau, 1867 – Bossòst, 1919).¹ L'any 1881, després d'uns cursos preparatoris a la Preceptoria del Seminari de Vielha (Sánchez i Vilanova, 1988: 37), va ingressar al Seminari de la Seu d'Urgell. Els aires de la Renaixença i el catalanisme patriòtic hi eren ben presents, qüestió que es veurà reflectida posteriorment en la seva obra literària.²

Després d'una dècada de valuosa formació, Mn. Condò va ser ordenat sacerdot: tenia 24 anys. Com crisàlide que es transforma papallona, aquell noi del petit poble aranès esdevé un jove cultivat, i ple d'il·lusió rep el seu primer destí pastoral a Sallent de Montanisell, a Organyà. Era l'any 1891. Hi serà pendent dos anys. De la seva estada en aquest petit poble de l'Alt Urgell tenim composicions remarcables com “Poema d'Amor” (1893), guardonada als Jocs Florals de Palamós el 1893, i “L'adéu” (1893), sentida poesia dedicada al seu rector i conseller del seminari.³

---

¹ Per saber-ne més, remetem a la bibliografia ressenyada i a la publicació *Quaerendo Invenietis* (QuIv), que dedica els seus primers números a la vida i obra de l'il·lustre poeta aranès i la seva participació als Jocs Florals de Barcelona i als Jocs Florals de Lleida (Peremartí, 2022a i 2022b). En col·laboració amb el CEC i l'IEC; hi ha en preparació un número dedicat a la participació de Mn. Condò en altres concursos literaris, obres inèdites o poc conegudes, biografia, i bibliografia extensa i analítica. *Quaerendo Invenietis* és una publicació trimestral gratuïta. Es poden trobar exemplars a la sedença del Conselh Generau d'Aran, a la Biblioteca de Vielha, a la Biblioteca de Salardú, i a l'Ajuntament de Bossòst. També es pot consultar en biblioteques universitàries i a diferents institucions. D'any en any, també en PDF. Contacte: quaerendo.aran@gmail.com.

² “Los Catalans a Grecia” (1894), “Catalunya” (1894) i “Crit de Guerra” (1896) en són un bon exemple.

³ Dr. Lino Freixa, vicari general del Bisbat d'Urgell, amb qui mantindrà una relació epistolar que per sort s'ha conservat, i suposa una font d'informació valuosíssima. Per saber més sobre aquesta qüestió, consulteu Amiel (2019).

L'agost de 1893, amb 26 anys, és traslladat a Gabassa, comarca de la Litera. Allí vetllarà per la salut espiritual dels seus feligresos durant 3 anys. En la seva estada en aquest municipi de la Franja va compondre poesies com “La reyna cativa” (1896) i “Una Festa de Catalunya” (1896), i uns treballs de tipus costumista i antropològic sobre aspectes de la parla, fets i costums d'aquelles contrades que va titular *Gabassa*, publicat pel Centre Excursionista de Catalunya el 1896 (Amiell, 2021: 139-152).

A finals d'aquell prolífic 1896 va ser novament traslladat de municipi i de comarca. La vila de Moror, a la Conca de Tremp, va ser la seva llar i on va exercir el seu ministeri sacerdotal pendent nou anys. No és propòsit d'aquest article presentar tota o gran part de l'obra poètica i literària de Mn. Condò; això no obstant, assenyalem alguns dels treballs més remarcables d'aquesta època. Un d'ells és *Escuela de Perfección Sacerdotal*, escrit a Moror però publicat el 1914 quan era rector de Salardú. Els seus companys sacerdots, sabedors de la qualitat de l'obra, el van animar a fer conèixer aquest text d'inspirades reflexions espirituals. Ell mateix diu: «totes aquestes reflexions havien estat escrites per a recreació espiritual, sense intenció de mostrar-les a la llum pública» (Sánchez i Vilanova, 1988: 40).⁴ Va tenir gran difusió també fora de Catalunya.

A part de nombroses composicions poètiques, volem remarcar el treball de recerca, estudi i transcripció de documents antics sobre el Pabordat i la Baronia de Mur, i sobre la història de la Seu d'Urgell (Sánchez i Vilanova, 1988: 36).⁵

El mes de maig de 1905 tornarà a la Vall d'Aran destinat a la parròquia de Gessa, on hi serà durant cinc anys; després, rector de Salardú de l'any 1910 fins 1915, i finalment serà nomenat rector de Bossòst, on li arribarà prematurament el seu traspàs el 5 d'agost de 1919: tenia 52 anys. El seu retrobament amb la terra que el va veure néixer, amb la seva gent, amb amics d'infància, i sobretot amb la seva llengua mairal, l'aranès, ben segur li van desvetllar un profund desig i una decidida vocació d'esplaiar tot aquell talent natural en les arts literàries conreant la parla dels seus avantpassats.

L'any 1896, quan Mn. Condò era a Gabassa, es va publicar *Tradicions i Costums de la Vall d'Aran* (Amiell, 2021: 153)⁶ al butlletí del Centre Excursionista de Catalunya,

---

⁴ Informació extreta del capítol VI, escrit íntegrament per Mn. Jusèp Amiell i Solé (Arxiprestat de la Vall d'Aran).

⁵ Les fonts originals amb les quals Mn. Condò va treballar van ser cremades durant la Guerra Civil. Aquest trist fet encara dona més valor a la titànica feina del nostre rector. Sortosament, el fruit del seu treball va ser recollit per Ramon d'Abadal, que posteriorment dipositarà a la Biblioteca de Catalunya (manuscrit 1544).

⁶ Vegeu també Montoya (2020: 38). Això mostra que el nostre poeta mai es va desvincular de la seva terra natal, i que n'era un gran coneixedor.

del qual Mn. Condò en va ser col·laborador. Més no va ser fins al seu retorn a la Vall d'Aran que va començar a escriure preferentment en aranès. Fins aleshores, el català havia estat predominant en els seus escrits. Tal com diu Mn. Amiell (1982: 7), es va trobar un camp erm, sense cap referència, sense una grafia establerta, sense una gramàtica on recolzar-se, amb un vocabulari escàs i poc cultivat: tot estava per fer.⁷

Ben segur que ell era conscient del desconeixement, en general, de la realitat sociocultural i lingüística de la Vall d'Aran als Països Catalans i arreu. Creiem que ell, per mor de la quantitat i qualitat de composicions de tota mena que va produir a comptar del seu retorn a l'Aran, es va dedicar en cos i ànima a conrear intel·lectualment l'aranès i a fer conèixer aquest petit territori pirinenc. Era un home d'església i la seva missió pastoral era ineludible, i així va ser (Amiell, 1999). Tot i això, en una carta adreçada poc abans de morir al seu car amic Bernard Sarrieu,⁸ manifesta una cert compromís moral envers la llengua aranesa, li diu:

Ha més de un an que so maláut e sense forces ta escrieûe ne liege arren.
Atáu ei que't boste treball s'endarrerit a més noupugue;
e se Dieu no me'n da d'outes, nou me senti tan fortes enta
acabalou ne hè-ne cap mès pe't men counde.
Ja s'haurie acabat era mia mission en es letres.
! Dieu nou ac boulgue ! [...]

Bans de Tredós 8 Juriol 1919

Aquesta voluntat, aquesta *missió* en les lletres araneses, pensem que es veu clarament reflectida en les composicions presentades a concurs, a partir de la seva arribada a la Vall, als Jocs Florals de Barcelona i de Lleida.⁹ Mn. Condò va participar en cinc convocatòries dels Jocs Florals de Barcelona, i hi va presentar set composicions:¹⁰ “L'adéu” (1893, Sallent de Montanisell), “Poema d'amor” (1893, Sallent de Montanisell), “Los catalans en Grècia” (1894, Gabassa), “Una festa de

---

⁷ Mn. Condò ho diu en una carta adreçada a Pere Barnils, de l'IEC, inèdita. La publicarem juntament amb altres interessants documents en un proper número de *Qu'lv* dedicat a la relació del nostre poeta amb l'Institut.

⁸ Majoral du Félibrige, fundador de la Scolo deras Pireneos. Impulsor i editor de *La Bouts i l'Armanhac dera Mountanho*, on Mn. Condò va publicar moltes de les seves composicions en aranès. Mn. Condò s'havia compromès a traduir al castellà una obra en prosa del filòleg i poeta gascó, *Era Pireneido*.

⁹ Per saber-ne més, Peremartí 2022a i 2022b.

¹⁰ Entre parèntesis s'indica, primer, l'edició del certamen, i segon, el lloc des d'on Mn. Condò va escriure cada peça.

Catalunya” (1896, Gabassa), “Era lengua aranesa” (1912, Salardú), “4 regles de gramàtica aranesa” (1912, Salardú), i “Era Maladeta” (1915, Salardú).¹¹

En aquests versets de la composició “Era Lengua Aranesa”, Mn. Condò demana que obrin les portes a l’aranès, i que la llengua catalana, germana, la rebi com cal:

Jo só ûa Ninfa e muntanyesa
que he baixat ara d’era Val d’Aran
ta demanar á era gent barcelonesa
que me daurisque es
“Jochs Florals” d’enguan.

Ara que só ben viella ja, é ben grana,
sense pou enta aná vey mun me’n vau ...
de Tú demuri, Lengua Catalana,
que á ta germana reverás cum cau.

La llegenda pirenaica “Era Maladeta” va ser flocada amb un premi extraordinari dels Mantenedors en l’edició de 1915. En la pomposa festa celebrada al Palau de la Música Catalana, un bocí d’aranès va ser llegit i escoltat per la més selecta i refinada audiència de la societat barcelonesa.

Mn. Condò va participar en set ocasions en els Jocs Florals de Lleida, els segons en importància segons els estudiosos. Hi va presentar deu composicions: “Los catalans en Grecia” (1895, Gabassa), “Després del primer pecat” (1895, Gabassa), “Lo Funeral de la Patria” (1897, Moror), “Era Val d’Aran” (1912, Salardú), “Es Aranesi” (1912, Salardú), “Era Noguera Pallaresa” (1913, Salardú), “Era Net de San Juan” (1915, Salardú), “Et Pastû as Estrelles” (1915, Salardú), “Cansunc der Amuinaire” (1917, Bossòst), i *Era Isla des Diamants* (1918, Bossòst). La majoria van tenir premis i distincions, tot i que fins ara, a les monografies i articles sobre aquestes qüestions, només s’hi feia constar com a guanyadora la composició “Era Val d’Aran”, flocada en l’edició de 1912 amb un premi extraordinari del Casino Mercantil. Presentem uns versets en els quals Mn. Condò descriu les bondats i les ombres de la soliu Val d’Aran:

---

¹¹ Aquestes són les dades obtingudes després d’un procés de recerca, fonamentalment, a l’Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona.

Ei era Val d'Aran era ribèra
mès polida de tot et Pirineu:
quan se mét era pella naua e bèra
non i a arren tan polit dejòs deth ceu.

Entà hije ua perla en sa corona
a un lenguatge tot sòn, e sòn solet...
mès despreciat de tota iauta persona
que non sigue aranesa tant coma eth.

Acrò ei era Val d'Aran...! però ei tan amagada,
tan loenh, tan loenh, qu'Espanha non la i sap!
daurits-li un consol, perque ara non n'a cap!

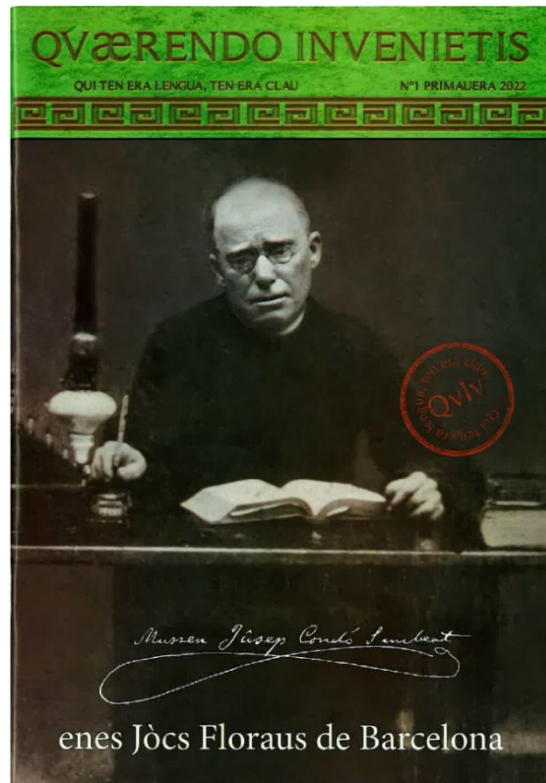
Com es pot advertir al paràgraf anterior, que traça la seva participació en els Jocs Florals de Lleida, Mn. Condò, a partir de 1912, només va presentar obres escrites en aranès i amb una temàtica de caràcter identitari, parlant de la llengua aranesa, fent conèixer diferents aspectes i costums de la vall pirinenca. Amb la novel·la *Era Isla des Diamants* (Condò, 2006), el nostre poeta imagina un paradís en el Pacífic, on uns aranesos aconseguen prosperar i millorar la vida de les persones natives bastin tot allò que porti benestar a la població: escoles, ponts, vies ferrades, túnels, carreteres, etc., i que finalment tornarien a la Vall d'Aran rics, i farien tot allò que havien fet a ultramar, tot allò que hi mancava a la Vall, portant benestar i prosperitat a la gent aranesa. Tot allò que va somiar, podem dir, que s'ha fet realitat: l'aranès és a les escoles, les comunicacions amb la resta del país han millorat extremament, i els aranesos gaudeixen d'un benestar i prosperitat remarcable. En fi, Mn. Condò, la seva illa somiada és arribada.

Un dels resultats més rellevants obtinguts durant el procés de cerca de noves dades sobre la vida i obra de Mn. Condò ha estat haver identificat un retrat fidedigne del nostre poeta i escriptor aranès.¹² Després d'un procés d'optimització, el vam publicar

---

¹² Va ser publicat a la revista setmanal il·lustrada *Il·lustració Catalana* (núm. 621, 2 de maig de 1915), per mor que *Era Maladeta* va ser flocada amb un premi extraordinari dels mantenidors a l'edició dels Jocs Florals d'aquell any. Aquesta troballa, aquest magnífic retrat, el vam presentar el 20 de març de 2022 en un acte celebrat a la sedença del Conselh Generau d'Aran.

en portada al primer número de la revista cultural *Quaerendo Invenietis*, que té com a llengua vehicular l'aranès.

Finalment, podríem concloure que Mossèn Jusèp Condò Sambeat va aprofitar els certàmens dels Jocs Florals, la seva visibilitat i prestigi a la societat d'aquell tombant de segle, per tal de fer conèixer la llengua i la realitat socioeconòmica de la Vall d'Aran.

BIBLIOGRAFIA

- AMIELL, Jusèp (1982). "Homenatge de l'Església d'Urgell a Mn. Condò Sambeat". Inèdit.
- (1999). "Parlament sus Mn. Condò Sambeat ena Catedral de Comenge". Inèdit.
- (2019). "Mossen Jusèp Condò Sambeat (+1919-2019) Era sua mesura umana e cristiana". *Tèrra Aranesa*, núm. 16 (p. 177-189).
- (2021). *Poemari de Mossen Jusèp Condò*. Arxiprestat de la Vall d'Aran. Ed. Larkos.

CONDÒ, Jusèp (2006). *Era Isla des Diamants*. Vielha: Conselh Generau d'Aran.

MONTOYA, Jep de (2020). “Jusèp Condò, un òme deth sòn temps”. *Jornalet*, núm. 2 (p. 34-46).

PEREMARTÍ, Antoni (2022a). “Mn. Jusèp Condó Sambeat enes Jòcs Floraus de Barcelona”. *Quaerendo Invenietis*, núm. 1, primavera.

— (2022b). “Mn. Jusèp Condò Sambeat enes Jòcs Floraus de Lhèida”. *Quaerendo Invenietis*, núm. 2, estiu.

PONSOLLE, Jules & PONSOLLE, Yvonne (1981). *Era isla des diamants*. Sent Guirong: Escolò deras Pirenéos.

SÀNCHEZ I VILANOVA, Llorenç (1988). *Mn. Josep Condò Sambeat*. La Pobla de Segur: Casa Torres, Col·lecció Història i cultura del Pallars.

Els Jocs Florals de Manresa (1882-1936): un certamen literari al servei del progrés cultural i econòmic de la ciutat

Andrea Pereira Rueda

Universitat Autònoma de Barcelona

LA MANRESA INDUSTRIALITZADA, UN PROJECTE DE CIUTAT MODERNA

L'any de la restauració dels Jocs Florals, el 1882, la capital del Bages ja s'ha consolidat com a ciutat industrial, bo i convertint-se en la cinquena més important de Catalunya; l'arribada d'immigrants dels pobles de la comarca, així com de l'Anoia, el Berguedà, el Solsonès, algunes localitats dels Pirineus, l'Aragó i el País Valencià provoca un gran creixement demogràfic: Manresa passa de tenir uns 12.000 habitants a principis de segle, a tenir-ne gairebé el doble a finals d'aquest període (Ajuntament de Manresa, 2022). L'urbanisme de la ciutat, doncs, també canvia: per fer front a l'augment de la població, la capital s'obre més enllà de les muralles medievals, es construeixen carreteres i hi arriba el ferrocarril que connecta Barcelona amb Lleida (Pericas Arriola, 2013). Manresa, per tant, ja no és una ciutat aïllada de la resta del país, sinó que té l'oportunitat de projectar-se com una ciutat moderna. Aquesta modernitat, tanmateix, no és possible sense vida cultural, que és la “fesomia espiritual” dels pobles, tal com apunta el manresà Vicenç Prat (2002). Metafòricament, les ciutats, doncs, tenen ànima, estan vives, i és així gràcies als seus habitants, que són els qui presenten els dispositius que permeten dotar d'esperit la vida urbana: «en parlar de la cultura d'una ciutat volem expressar els seus diaris i revistes, les exposicions d'art, la capacitat de donar i de rebre conferències, els fills il·lustres, l'existència d'entitats apolítiques, els llibres, la música, etc.» (Prat, 2002: 23).

Aquesta vitalitat, de fet, també pot explicar-se emprant els termes de Pierre Bourdieu: la configuració de la societat està marcada per l'*habitus*, és a dir, pel conjunt de regles inconscients que modelen les actituds dels individus i que venen orientades pel capital cultural, o sigui, les representacions, coneixements, habilitats, actituds i aptituds que desenvolupa l'individu segons les seves experiències familiars i contextuals (Bourdieu, 1991). Manresa, que influeix en l'experiència contextual de la seva població, i, per tant, en el seu *habitus*, abans de la restauració dels Jocs Florals,

no compta amb una projecció cultural sòlida, capaç d'incidir en el pensament i comportament de la població: el coneixement sobre l'“ànima espiritual” de la ciutat encara és molt minso, i, per tant, els ciutadans ignoren part de la seva identitat, fet que provoca que no sentin la necessitat de participar en la vida cultural de Manresa, i molt menys de reivindicar-la. Mostra d'això és el que podem llegir a l'article “La falta de una historia de Manresa”, publicat l'1 d'agost del 1881 a la *Revista Catalana*, i signat amb les sigles J. M.: «De condoldrer es que Manresa, [...] no conti ab una Historia, com ho requereixen sa antiguitat y sa importancia y sos heroichs y gloriosos fets, que la fan notable» (1881: 137-138). La manca d'una història sobre la ciutat influencia el sentiment de pertinença dels manresans, ja que la tradició que reben fins aleshores no els permet crear un discurs inconscient que els faci valorar el lloc on viuen. Manresa és una ciutat amb un capital cultural escàs, i això es tradueix en l'absència d'un capital simbòlic. El sociòleg francès utilitza aquest darrer terme per parlar de «qualsevol propietat (qualsevol tipus de capital, físic, econòmic, cultural, social) quan és percebut pels agents socials [...], que són capaços de conèixer-lo (veure'l) i reconèixer-lo, per donar-li valor» (Bourdieu, 1994: 116). Així doncs, per projectar Manresa en el marc de la modernitat, primer ha de recuperar el seu prestigi a ulls dels manresans.

Si els manresans són els agents vius de la ciutat, la recuperació del prestigi del lloc on viuen és la seva responsabilitat. És per aquest motiu que, per fer-ho possible, és necessari propiciar l'aparició d'un teixit cultural capaç de crear un sentiment de pertinença que condicioni les pràctiques socials de la població, tenint en compte la seva ideologia i classe —és d'aquesta manera que, per exemple, pot ser possible que algú s'animi a escriure la Història de la ciutat en català. Ja a finals del segle XIX, però especialment a començaments del XX, neixen diaris, revistes i entitats adreçades a públics diferents, com ara la Lliga Regional de Manresa, l'òrgan d'expressió de la qual és el *Setmanari Català*; o la Joventut Carlista Manresana, que compta amb un espai de trobada (El Casal Familiar Recreatiu) i el setmanari *L'Amic del Poble*. En resum, no basta amb tenir indústria, ni amb disposar d'amos i comerciants amb un bon capital econòmic per adherir-se a la modernitat, sinó que cal dotar Manresa d'un capital simbòlic, en què es reflecteixi i es reconegui, sota la mirada del prestigi, “l'ànima espiritual” de la ciutat. D'aquesta manera, es pot modificar *l'habitus* dels ciutadans, i la irradiació del municipi sobre la resta del país pot ser major: la imatge de Manresa pot resultar molt més atractiva, cosa que afavoriria el seu creixement demogràfic i econòmic, atès que hi hauria més gent de diferents ideologies i classes socials

interessada a instal·lar-s'hi o a invertir-hi per tot allò que li pot oferir. En aquest sentit, la *Revista Manresana* (1880-1882), que és la primera capçalera cultural de la ciutat, té molt clar que un dels seus objectius és apropar Manresa a la resta del territori, i, especialment, a Barcelona. Per aquest motiu, després de llançar un primer número, els editors decideixen canviar-li el nom per *Revista Catalana*, amb la intenció d'ampliar el nombre de lectors més enllà del Bages. Tal com comenta Joaquim Noguero, amb el canvi de nom es pretén descentralitzar la cultura catalana, perquè

difícilment podrà aspirar a contribuir a la cultura catalana una publicació la capçalera de la qual proclami el seu origen comarcal tan clarament com ho feia la *Revista Manresana* en aquella mena de (mai millor dit) número zero, a causa del seguit de mancances, de desequilibris territorials i de prevencions provincianes contra les quals, precisament, totes les publicacions han procurat lluitar: unes prevencions que han dificultat [...] la incorporació de les perifèries al discurs general català, ni que siguin tan properes a la capital com la nostra (1997: 78)

Per tal d'assolir aquest objectiu, Manresa imita les pràctiques culturals de les altres ciutats importants de Catalunya, que intenten seguir, malgrat les seves particularitats, el model de Barcelona, capital del país, i, ja durant el primer terç del segle XX —segons Antoni Martí (2022: 51)—, una de les capitals d'Europa. La Ciutat Comtal, de fet, per modernitzar-se, no només compta amb una bona indústria i un nou projecte urbà (el Pla Cerdà) —que, a petita escala, podria comparar-se amb el d'Hausmann a París—, sinó que també genera un capital simbòlic gràcies al moviment de la Renaixença. En aquest ressorgiment de la cultura catalana, els Jocs Florals no són tan sols una iniciativa que mira enrere amb nostàlgia, sinó que, tal com apunta Joan Roca i Albert, també tenen una intenció modernitzadora basada en «el potencial fabril, en els referents culturals de Catalunya i en l'ambició europea» (2011: 9). Aquests certàmens literaris, a més de revitalitzar les lletres catalanes, esdevenen «un escenari privilegiat del poder d'una classe que es veu a si mateixa com el motor de l'Estat i Catalunya» (Casacuberta, 2010: 5). És a dir, els Jocs Florals són una plataforma per donar a conèixer noves veus literàries, però també per construir tot un seguit de discursos ideològics amb la capacitat d'incidir en la societat, i, així, orientar les seves pràctiques i alhora fomentar la identitat nacional —és a dir, modificar el seu *habitus*. Els Jocs Florals, doncs, contribueixen a la configuració del capital simbòlic de la ciutat. A l'igual

que els de Barcelona, els de Manresa, tal com s'intentarà demostrar en aquest article, afavoreixen la modernització de la ciutat.

LA PREMSA MANRESANA EN EL DEBAT DE LA REINSTITAURACIÓ DELS JOCS FLORALS (1882-1910)

Si bé els Jocs Florals de Manresa es van restaurar per la Festa de la Llum del 1882, que se celebra el 21 de febrer, ja des del 1881, a la *Revista Catalana*, es troben publicacions en què es debat sobre el valor d'aquests certàmens literaris a la societat catalana, i, de retruc, a la manresana —no oblidem que aquesta capçalera pretén adreçar-se a tots els lectors del país. A l'estiu del 1881, en els números 18 i 19, es publica un relat satíric titulat “Uns Jochs Florals”, de Joan Manuel Casademunt i Valldejuli, escriptor barceloní que participa en diferents certàmens literaris d'arreu dels Països Catalans. L'autor es burla de la manca de seriositat d'uns Jocs celebrats en un poble indeterminat de Catalunya, que el protagonista (també narrador homodiegètic) presenta parafrasejant les primeres línies del *Quixot*: «En un poble de Catalunya, de qual nom no'm vull recordar (perdoneume'l plagi) celebren, en fetxa que no fa al cas, un certàmen literari o *jochs florals*» (Casademunt, 1881a: 182). Tenint en compte la línia de pensament de la *Revista*, la publicació d'aquest relat no sembla anodina, ja que la no identificació del certamen amb cap localitat concreta permet que qualsevol lector s'hi senti interpel·lat —al capdavant, aquests Jocs Florals podrien celebrar-se a qualsevol poble del país. El personatge es presenta als premis per provar la qualitat de la seva escriptura, i guanya un dels accèssits, cosa que, en les seves paraules, el fa créixer moralment:

No está mes content un general després de guanyada una brillant batalla, com vaig estarho jo al veure en los diaris lo títol y lema de ma composició. Me semblava que havia crescut (moralment, s'enten) que no era'l mateix home; y m'estranyava que la gent passés pel meu costat com de costum, sense notar en mí una certa cosa que dels demás me distingua (Casademunt, 1881a: 182)

Podríem dir, doncs, que el protagonista atorga un valor simbòlic als Jocs Florals, perquè els veu com un certamen literari de prestigi. Aquest creixement moral, a més, lligaria amb els valors de la Renaixença, que en els Jocs Florals s'expressen sota el lema “Pàtria, Fe i Amor”. Tanmateix, el dia de la celebració de la festa, hi ha una disputa

entre dos dels presumptes premiats per saber qui ha guanyat el premi, ja que diuen ser la mateixa persona, i, per tant, el jurat desconeix a qui li ha d'atorgar la medalla. Aquest conflicte inicial desemboca en una baralla entre tots els assistents, i algú aprofita el descontrol de la sala per fer-se amb tots els guardons, de manera que el protagonista no surt indemne del conflicte:

Masegat, cruixit capolat, poguí sortir de aquell infern sense mes medalla que las llantias que adornen mon vestit nou, ab mitj faldó de menos, un barret que, a més de ser del género de los de fer volar coloms, se m'enfonsava fins las orellas y algunes bastonadas y molts cops de puny de més. En axó va tornarse la gloria que jo somiava! [...] Car m'ha costat l'aprenentatge. May més! May més tornaré a escriure per certamens! (Casademunt, 1881b: 191)

L'experiència del personatge acaba essent, doncs, decebedora. Els Jocs Florals, per tant, perden tot el seu prestigi, i el veritable creixement moral del narrador, aquest «car [...] aprenentatge», es produeix després d'adonar-se que el certamen literari ja no és el que era: més enllà de la qualitat o no de les obres —el mateix protagonista és conscient del seu «escàs mèrit literari»—, se sent orgullós d'haver guanyat un accèssit pel reconeixement institucional que comporta el premi: no és un català més, sinó que és un català culturalment distingit pel jurat, el públic assistent i l'alcalde, «autoritat omnímoda del poble» (1881a: 182). Els primers perden el seu crèdit arran de la baralla entre els presumptes guanyadors, però els dos últims molt abans: des de bon començament, l'auditori es troba impacient perquè la festa comenci, ja que se senten estafats: «diuhen que comensarán á las vuyt y sent ja prop las nou no's veu ningú» (1881a: 182). A més, només volen que comenci la celebració per veure la Reina de la Festa i poder burlar-se de l'aparença del batlle i del contingut del seu discurs, de manera que el narrador se sent decebut per la seva actitud, tan poc interessada en la cultura: li «comensava á donar molt mala espina lo veure tan baladrer á un auditori que havia de jutjar las poesias que's llegisen» (1881a: 183).

Pel que fa a l'actitud de l'alcalde, tampoc no és pas l'esperada: ens el descriu amb aparença descurada —gens pròpia d'aquest tipus d'actes— i poc professional —creu que la millor manera d'expressar la seva personalitat, d'arribar al públic, és improvisar el seu discurs, però res més lluny de la realitat, perquè tothom es riu d'ell: «Totas las caras dels agents demostraven la més gran passió de riure, escepció feta des del jurat

que Déu sab lo que patirian per a no esclafir en una riulla com los del públich» (1881a: 183). És a dir, fins i tot les institucions, que són els òrgans que doten de prestigi el premi, són indiferents a la importància que tenen els Jocs Florals a l'hora de construir una idea de poble, ciutat i país. Per aquest motiu, el narrador decideix no tornar-se a presentar mai més a cap certamen literari. Així doncs, la festa dels Jocs Florals, en aquest poble de Catalunya, ja no té la capacitat d'incidir positivament en la vida pública com passa a Barcelona en el moment de la restauració del certamen, sinó que ha deixat de ser l'escenari privilegiat d'una classe que es veu a si mateixa com el motor del país, com deia Casacuberta (2010). Si bé Casademunt i Valldejuli exagera la situació, també exposa una realitat de la cultura catalana arran de l'expansió dels Jocs Florals de Barcelona, i mostra d'això és la crítica de Santiago Rusiñol als certàmens literaris en *Els Jocs Florals de Canprosa* (1902).

El fet que la *Revista Catalana* es decidís a publicar aquest relat un any abans de la restauració dels Jocs Florals de Manresa no és casualitat: aparentment, es podria pensar que la intenció de la publicació del relat seria defensar la no reinstauració dels certàmens literaris, ja que Casademunt i Valldejuli no els deixa ben parats, però una altra opció seria pensar que la capçalera decideix donar a conèixer aquesta peça literària als seus lectors —de tot el territori, però especialment de Manresa— per fer-los reflexionar sobre el paper que juguen els Jocs Florals en la societat: l'expansió dels premis fora de Barcelona són fruit de l'èxit dels de la ciutat Comtal, en què, a banda de revitalitzar la literatura catalana, també són una plataforma per contribuir a la modernització de la capital de Catalunya i, de retruc, de tot el país. Si han funcionat en les primeres convocatòries barcelonines, a finals del segle XIX, també poden continuar aportant valor a la societat, però cal repensar el model jocfloralesc. La reinstauració dels Jocs Florals a Manresa, i tenint en compte els vint-i-tres anys que els separen dels de Barcelona, ha de respondre a la realitat contemporània, i no pas a les necessitats de fa dues dècades. Això, de fet, és el que defensa J. M. en un article titulat “Lo certamen de Manresa”, publicat en el número 4 de la *Revista Catalana*:

considerem que'n pot reportar un be Manresa del mencionat certamen en projecte, per quan es d'esperar que sos iniciadors, tenint en compte las exigencias de l'epoca y la importancia y condiciones de la població, sabran agermanar lo agradable ab lo útil y la inspiració ab lo progrés. | Portin doncs en aquest sentit a felís terme lo projectat certàmen, puig ab ell guanyará un grau mes de cultura Manresa (J. M., 1882: 28).

Com es pot constatar en aquest fragment, perquè els Jocs Florals de Manresa contribueixin a augmentar el capital cultural de la població i, de retruc, els habitants, en un acte de reconeixement inconscient, atorguin un valor simbòlic al certamen literari i a la ciutat —cosa que permetria que es poguessin celebrar any rere any de forma profitosa, sense caure en el parany del personatge de Casademunt i Valldejuli—, primer cal preguntar-se què és el que necessita Manresa per augmentar el seu prestigi. En aquest sentit, com ja hem comentat anteriorment, la *Revista Catalana* aposta per la creació i publicació en català d'una Història sobre la ciutat, però amb una mirada contemporània, ja que, dels treballs citats per J. M. en el seu article “La falta de una història de Manresa” (1881), el més recent és del 1836. Aquesta necessitat cultural, tanmateix, no sabem si queda reflectida o no en els Jocs Florals de la restauració, atès que la capçalera no es torna a fer ressò d'aquest certamen literari després del número 4. De fet, només sabem que van ser convocats pels «Senyors Administradors dels Cossos Sants» (J. M., 1882: 27). D'altra banda, un parell de setmanes abans de la celebració del certamen, la *Revista Catalana* publica “Profitosa influencia que puga tenir la restauració de la literatura llemosina en lo progrés provincial sens perjudi del nacional”, d'Ignasi Farré i Carrió (1882), un dels accèssits en els Jocs Florals de València del 1879, en què, tal com indica el títol del treball, s'argumenta a favor de les lletres com a motor per fomentar el progrés de les localitats considerades llemosines, però, alhora, l'autor es mostra en desacord amb la denominació de *literatura catalana* per parlar de les obres produïdes al Principat, les Illes Balears i el País Valencià, perquè «la parla que un dia era comuna á Catalunya, Mallorca y Valencia havia sufert una transformació tal que, si bé acusava un orijen comú, donava mostrars ben claras d'haverse constituhit tres parlas distintas» (Farré, 1882: 35). Amb tot, entre el 1880 i el 1882, la *Revista Catalana* és l'òrgan de comunicació per debatre el model jocfloralesc català i la funció que han de tenir els certàmens literaris a Manresa. A més, la capçalera també contribueix a recuperar la història de la ciutat: durant aquests dos anys donen a conèixer retalls sobre els estudis històrics ja publicats, amb l'objectiu d'apropar el llegat manresà als seus lectors, i, alhora, fer-los reflexionar sobre la feina intel·lectual produïda entorn la capital del Bages —de fet, com veurem, els treballs històrics tindran molt d'èxit en els Jocs Florals de la ciutat. D'aquesta manera, la capçalera planteja una mena d'estat de la qüestió per a l'investigador que s'anima a escriure la Història de Manresa amb una mirada

contemporània. A tall d'exemple, en el número 17 (*Revista Catalana*, 1882: 131), es dona a conèixer un fragment de *Del Epítome Històric de la molt il·lustre ciutat de Manresa*, escrit per Juan Gaspar Roig i Gelpí el 1692.

Pels documents que hem pogut consultar fins ara, sabem que l'any següent, el 1883, se celebra un Certamen Literari-Musical, en castellà, per commemorar «la translación de las Reliquias de los Santos Mártires», i és convocat per l'Administració dels Sants Màrtirs de Manresa. Per tant, en aquestes dues primeres convocatòries, i si ens fixem en quins són els organitzadors, constatem que, a l'hora d'atorgar un prestigi a la ciutat, és a dir, un capital simbòlic, es pretén exaltar el caràcter catòlic de la localitat. Si bé fins ara no s'ha pogut consultar la premsa manresana d'aquell any, i, per tant, no sabem si va contribuir o no al debat jocfloralesc, sí que s'ha pogut consultar el segon tom del llibre que recull les composicions premiades en aquell certamen literari. Per començar, la festa ja no se celebra el dia de la Festa de la Llum (21 de febrer), sinó per la Festa Major (1 de setembre). A més, en aquest Certamen Literari-Musical, sembla que el projecte de la *Revista Catalana* d'escriure una història per modernitzar la ciutat, comença a arribar a bon port: si bé en castellà, es premia una monografia sobre la Seu de Manresa d'Eduard Tamaro (1883) en què es fa una descripció històrica i artística del conjunt arquitectònic. Ja en el primer capítol del treball, de fet, i per tal de contextualitzar el valor simbòlic de la basílica, l'autor sent la necessitat de resumir breument les fites més importants de la ciutat a la llum de la contemporaneïtat, perquè és la manera d'entendre que, sense la tradició que els precedeix, Manresa tampoc no seria la ciutat moderna que és ara:

Para mejor aquilatar la importancia de la Seo de Manresa, especial objeto de esta Monografía, tanto en su actual estado, como en sus orígenes y progreso, nada he considerado más oportuno que una previa y suscita idea o exposición de las circunstancias e historia de la ciudad en que se levanta (Tamaro, 1883: 9).

Els següents Jocs Florals, de caràcter bilingüe, van ser convocats per la Lliga Regional el 1894, i es van celebrar el 31 d'agost per la Festa Major. En aquest cas, sabem que van comptar amb el suport del *Setmanari Català* —l'òrgan de comunicació de l'entitat—, ja que van publicar el nombre i títol de totes les composicions rebudes durant l'estiu, així com la decisió del jurat, alguns dels discursos pronunciats a la festa i algunes de les composicions premiades. Això no és estrany si es té en compte que el

1890, justament quan es comença a publicar aquesta capçalera, els del *Setmanari Català* consideren que «Dels Jochs Florals ha sortit per enter lo nostre programa», perquè «Lo renaixement de Catalunya, todas las reivindicacions que avuy per avuy formen lo programa catalanista, las trobem sempre unidas en aquesta institució» (1890: 245-246). A diferència dels Jochs Florals del 1882 i 1883, en aquesta edició el to del certamen no només és religiós, sinó que s'intenta aprofitar la plataforma dels Jochs Florals per contribuir al desenvolupament econòmic de la ciutat a partir d'una política catalanista. A tall d'exemple, entre els premis, en trobem un de finançat pel Governador Civil, el tema del qual és "Utilitats que reporta á las poblacions industrials, mercantils y agrícolas la Creació d'Escoles d'Arts y Oficis", i el lema del qual és "No solo posee España una gloriosa tradición industrial"; o un altre finançat per la Diputació provincial que porta com a tema "Tratado de economía política" (Carbonell, 1894: 542-543). En aquest certamen, veiem, doncs, que no només són les entitats religioses de la ciutat les que convoquen els premis, sinó que aquests Jochs Florals ja compten amb el suport de les institucions. Els organitzadors s'aprofiten de la festa literària, que fins ara ha servit per revitalitzar el capital simbòlic de la ciutat des d'un punt de vista històric-artístic-religiós, per dotar de valor simbòlic Manresa a partir del capital cultural i econòmic: Manresa necessita tots aquests estudis i tractats perquè és una ciutat industrialment ben posicionada dins Catalunya, i ha de crear tot un seguit de discursos que augmentin el seu prestigi. Fins ara, constatem, doncs, que els organitzadors i inversors del certamen literari utilitzen els premis convocats com un dispositiu per modelar al seu antull el pensament de la població. És a dir, ara sí que veiem que els Jochs Florals estan en mans dels òrgans de poder de la ciutat, i, per tant, les creacions d'aquells que s'hi vulguin presentar estan coaccionades pels desitjos de les institucions. És el que explica Jordi Castellanos a propòsit dels de Barcelona, però que, evidentment, també és aplicable als de Manresa:

En realitat la institució jocfloralesca actuava com un mecanisme de coacció perquè, amb la proximitat entre l'escriptor i el públic i la substitució dels circuits comercials per aquesta mena de ritual d'honor, se sotmetia subreptíciament el producte a un mercat ideològic quan es trobava, al seu torn, al servei d'un mercat econòmic dins el qual la lletra impresa, quan no era de canvi, no hi jugava cap paper. (Castellanos, 1988: 10)

De fet, en el cas dels Jocs Florals del 1894, el discurs del president del jurat, Pere Carol, és de destacar per dues raons: d'una banda, pel contingut polític del seu parlament, ja que denuncia aquells que consideren el regionalisme una doctrina de caràcter separatista: «lo que aquets governs més volen y predican, que's la unitat de la patria espanyola que'ns acusan de voler destruir icom si nosaltres ne fossim contraris de aquesta unitat!» (Carol, 1894: 562); de l'altra, perquè relaciona la convocatòria de premis en prosa —com els que hem esmentat anteriorment sobre economia— amb el projecte polític de la Lliga Regional, atès que

temas de verdadera importancia y utilidad práctica hi ha, per los intereses regionals, com en benefici dels generals y locals; porque senyors, ab la celebració d'aquest Certámen la “Lliga Regional” llega á la ciudad de Manresa un atestat de memorias de verdadera utilidad práctica, per lo molt importants que son los treballs en prosa que han merescut lo veredicta favorable que'ls otorgá lo ilustrat Jurat calificador (Carol, 1894: 562)

Així doncs, el tarannà dels Jocs Florals de Manresa ja comença a ser més pròxim als de Barcelona, és a dir, tenen una voluntat modernitzadora. Fins el 1894, i només a partir de tres certàmens literaris, podríem dir que ja es poden distingir dues etapes en els Jocs Florals de Manresa, que, com veurem, repercutiran en els certàmens posteriors: un primer període (1882-1883) en què la recuperació del prestigi passa per dotar la ciutat d'un capital simbòlic de caràcter religiós —que el que faria és assentar els valors morals de la ciutat, però que encara no permet posar en diàleg Manresa amb Barcelona (una capital que intenta apropar-se a Europa)—, i un segon període (1894), en què el prestigi ja no passa per recuperar-lo —que seria el cas de revifar història religiosa de la ciutat—, sinó per crear-lo, és a dir, els Jocs Florals al servei d'una política que pretén escampar la ideologia regionalista i fer créixer econòmicament la ciutat.

El 27 de maig del 1901, tanmateix, sembla que aquesta nova tendència jocfloralisca no té continuïtat. Es convoquen uns quarts certàmens literaris, aquest cop per la Joventut Catòlica de Manresa. El diari *La Veritat*, de caràcter catòlic i catalanista, publica el discurs del president del jurat, el pare Jaume Collell, canonge de la Seu de Vic. De fet, ell es posiciona en contra de la modernitat, perquè considera que «a les ciutats grans y en les poblacions industrials, mes invadides que les altres pel cosmopolitisme uniformador», l'ànima nacional de Catalunya —catòlica i

conservadora— es troba «enlletgida, deformada, impossible de regonexer, en les places de toros baladrejant energúmena, en los cassinos y clubs embrutint-se y en los cafés cantants rient com una bagassa desvergonyida» (Collell, 1901). És per aquest motiu que aquest certamen ha de servir per recuperar, altre cop, la religiositat sobre la qual sustentar el progrés de Manresa, que no passa per la creació d'espais d'oci on enfrontar el tedi, o l'*spleen* que diria Baudelaire —una de les cares de la modernitat—, sinó per restaurar moralment Catalunya, perquè «sense religio no pot haverhi amor de patria» (Collell, 1901).

Després de la celebració del certamen del 1901, Manresa entra en un període de decadència pel que fa als Jocs Florals. No és fins el 20 d'agost del 1904 —almenys pels documents que hem pogut consultar— que un diari, en aquest cas *El Pla de Bages*, torna a posar sobre la taula el tema dels certàmens literaris: un autor que signa amb les sigles J. C i B. es fa ressò de la ineficiència dels Jocs Florals arreu de Catalunya: «Imitant Barcelona, cap y casal de Catalunya, totes les viles catalanes van posant en llur festa major el festèj sa, dolç y fort a la vegada, dels Jocs Florals. La crítica supertrascendental y cursi dels *Jocs Florals de Canprosa* no ha fet furor, y pocs n'han fet cas, y molts ignoran qu'eczisteixi...» (J. C. B., 1904). En aquest cas, l'articulista fa referència a l'obra de Santiago Rusiñol per criticar el model jocfloral esc imperant al territori, ja que, en la peça del dramaturg català es denuncia que els certàmens literaris

dificulten més que no pas faciliten la legitimació de la imatge de l'artista com a ser excepcional, sacerdot de l'art i redemptor de la societat que Rusiñol havia maldat per construir. És a través del Poeta, amb majúscula, i no pas a través de tots els poetes guanyadors de flors naturals, englantines i violes als certàmens literaris que, en paraules de Rusiñol, “saben que existim darrere de les fronteres” (Casacuberta, 2018).

En citar l'obra teatral, es planteja la necessitat, altra vegada, de reformular el model dels Jocs Florals, i de repensar el valor que s'atorga als premis ordinaris, que, des de la perspectiva de Rusiñol, dificulten la internacionalització dels escriptors catalans, ahora que desprestigien la seva feina. Si bé J. C. i B. no té l'ambició del dramaturg, sí que posa en dubte el valor simbòlic de la festa literària: mentre que, en casos com el del relat de Casademunt i Valldejuli, inicialment s'atorga un prestigi als Jocs Florals, en aquesta publicació d'*El Pla de Bages* es denuncia directament que la celebració del

certamen literari només és de caràcter festiu, i el contingut de les composicions premiades sota el lema “Pàtria, Fe i Amor” no són capaces d’incidir en el pensament crític de la vida pública. Aquesta valoració general, tanmateix, es veu contrastada amb el que l’autor diu sobre Manresa, perquè, per començar, és una ciutat sense una tradició jocfloralesca consolidada, però aquesta manca de tradició, la veu com una oportunitat per desfer el patró de les altres localitats catalanes i, així, aportar alguna cosa a tot Catalunya que la faci destacar per sobre dels altres pobles i ciutats: «Manresa podria també ferne, y ferne de tal manera que omplissin, ademès d’un buyt local y comarcal, un buyt nacional que’s fa sentir ja de temps, y tinguessin una organització quelcom distinta dels demás» (J. C. B., 1904). Aquest buit de què ens parla és la manca de premis ordinaris sobre treballs històrics —veiem, doncs, com es recupera el projecte encetat per la *Revista Catalana*. A més a més, igual que aquesta capçalera de finals del XIX, té la intenció de donar a conèixer Manresa a la resta de Catalunya, de fer-la participar activament del progrés general del país: «Llavoras Manresa será la iniciadora de la nòstra reconquesta escrita, com ho fou, fa sigles, de la reconquèsta real y ho torná a ser, l’any 8, per glòria seva» (J. C. B., 1904). Per aquest motiu, en aquest projecte de reformulació del model jocfloralesc, es pretén buscar finançament arreu del territori, atès que es tracta d’un bé comú per a tot Catalunya. Així, J. C. i B. defensa la preservació dels premis ordinaris de poesia (la Flor Natural, l’Englantina d’or i la Viola d’or), que serien «l’ameniment de la festa, lo agradós pera’l gros públic» —és a dir, els premis dedicats a les creacions dels poetastres, que diria Rusiñol, que ja no tenen la capacitat d’incidir en el progrés de la societat manresana, sinó que són un mer entreteniment— i la consolidació d’uns premis ordinaris de caràcter històric amb la capacitat d’incidir en el progrés de la ciutat.

La proposta de J. C. i B., de fet, comença a consolidar-se a partir del 1908, any en què se celebren els cinquens Jocs Florals de Manresa, per commemorar el centenari de la batalla del Bruc. En aquest certamen literari, en què ja es convoquen estudis històrics com a part dels premis ordinaris, trobem les característiques pròpies de les dues etapes jocfloralesques comentades anteriorment: per començar, el president del jurat va ser el canonge Jaume Collell, que, com hem pogut apreciar en el seu discurs dels Jocs Florals del 1901, es posiciona en contra de la modernitat i considera la religió el pilar que sustenta el sentiment patriòtic —recordem que, a parer seu, «sense religio no pot haverhi amor de patria». Per aquest motiu, trobem que molts dels premis convocats lloen el paper de l’església durant les guerres napoleòniques. A tall d’exemple, es

convoca el Premi del senyor Bisbe de Vich, el guanyador del qual és el mossèn Joan Carreras i Aranyó amb el treball en prosa “El clero en el alzamiento contra la invasión francesa”, que porta com a lema “El clero es el bras drèt de la pàtria” (*El Pla de Bages*, 1908a). Tanmateix, també es convoquen altres premis que lligarien amb els celebrats el 1894 per la Lliga Regional, com ara l’atorgat per la Cambra de Comerç, que ha de versar, en català o castellà, sobre «El Comercio é Industria de Manresa en 1808, comparados con su estado actual y elementos para nuevas manufacturas» (*El Pla de Bages*, 1908b). És a dir, mentre que els premis que van en la línia del pensament del mossèn Jaume Collell contribuirien a augmentar el capital simbòlic de Manresa des de la reivindicació de la cultura religiosa de la ciutat, els que van en la línia de la Lliga Regional afavoririen l’augment del capital simbòlic a partir de les discussions sobre l’activitat econòmica de Manresa, que no deixa de ser un mirall de l’ànima moderna de la ciutat.

Finalment, sabem que el 1910 se celebren durant la Festa Major uns Jocs Florals convocats per l’Associació Obrera Catalanista. En aquest cas, la difusió que en fa *El Pla de Bages* (1910), el diari més important de la ciutat en aquella època, és mínima: tan sols coneixem que se celebra el certamen literari perquè l’inclouen en el programa de la Festa Major, publicat el 27 d’agost, però no escriuen cap crònica de l’esdeveniment —com sí que tenen el costum de fer en altres convocatòries. No obstant això, el fet que el convoqui aquesta agrupació també és una mostra de l’heterogeneïtat de la vida urbana: els obrers també són una de les cares de la ciutat moderna, i l’organització d’aquests premis es pot entendre com una estratègia perquè aquesta classe social pugui generar discursos sobre les seves inquietuds com a grup.

LA CONSOLIDACIÓ DELS JOCS FLORALS A MANRESA (1915-1936): MANCOMUNISTES, CARLINS I INTERNACIONALS

Fins el 1915, els Jocs Florals de la ciutat no acaben d’agafar embranzida: 5 anys els separen de l’últim certamen literari, i, durant el final del XIX i el començament del XX, com hem analitzat, només se’n convoquen amb comptagotes. Fins el 1930, i tenint en compte el període de silenci de la dictadura de Primo de Rivera, a Manresa conflueixen tres tendències jocfloralesques: els certàmens convocats pel Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria (1) —a favor de la política mancomunista—, els organitzats per la Joventut Carlista Manresana (2) i els Jocs Florals Internacionals,

convocats per l'associació esperantista Bela Espero (3). Aquestes tres tendències, de fet, dialoguen amb les línies jocfloralesques de les èpoques anteriors. Si bé entre els convocats pel Centre Autonomista i els de Bela Espero hi ha més similituds, atès que tots dos utilitzen la plataforma dels Jocs Florals per projectar-se dins i fora del país, els de la Joventut Carlista Manresana són més conservadors, basats en el lema “Déu, Pàtria i Rei”, i ideològicament més pròxims al canonge Jaume Collell. De fet, al llarg d'aquests anys, i tenint en compte que els de l'esperanto no se celebren fins el 1923, els Jocs Florals mancomunistes i carlins seran els més importants de la ciutat.

El primer certamen literari a revifar la tradició jocfloralesca, però, és el convocat el 29 d'agost pel Casal Regionalista, que segueix el llegat dels Jocs Florals del 1894. Entre els membres del jurat, trobem com a president a Ferran Agulló, mestre en Gai saber i membre de la Lliga Regionalista de Catalunya; i, com a vicepresident, a Josep Morató i Grau, redactor en cap de *La Veu de Catalunya*. Per tant, el jurat d'aquest certamen és ideològicament mancomunista (*El Pla de Bages*, 1915). A l'igual que el del 1894, el discurs del president el dia de la celebració de la festa és polític —fet que demostra que els Jocs Florals són l'escenari privilegiat del poder per difondre les seves idees. Ara bé, Ferran Agulló, a diferència de Pere Carol, en cap moment destaca el valor de les obres premiades, i fa un resum de tots els problemes que ha hagut d'enfrontar el catalanisme fins aleshores, bo i centrant-se en la ineficiència de l'Estat espanyol pel que fa a la gestió de l'economia:

Al iniciar-se el renaixement català, hi hagué entre Catalunya i Castella una lluita per a l'idioma; al venir el renaixement polític, una lluita entre el Centralisme i el Regionalisme; ara anem, ara som lluita entre el concepte econòmic català i la passivitat castellana, mancada de tot principi econòmic. No lluiten dugues escoles, dugues concepcions diferents de la riquesa, del treball, del progrés, com en lo polític lluiten dues concepcions diferents del Estat, lluita un pensament contra una rutina, una acció contra una abstenció, l'ésser contra el no ésser (Agulló, 1915)

Les crítiques d'Agulló, de fet, posen de manifest el projecte d'acció econòmica de la Mancomunitat, ja que pretenen apropar Catalunya a Europa, i, tenint en compte que es troben enmig de la Primera Guerra Mundial, el context és propici per donar a conèixer la seva indústria. De fet, segons Francesc Cabana (2015: 24), en aquella època, la indústria tèxtil catalana, especialment la cotonera, és més important que la suïssa o

la belga, i és Catalunya, per exemple, qui proveeix l'exèrcit francès d'uniformes. És per aquest motiu que el mestre en Gai Saber denuncia «la passivitat castellana», perquè mentre Catalunya i el País Basc són nacions industrialitzades que pretenen apropar-se a Europa, des del govern espanyol només hi posen traves. Si Agulló decideix parlar d'aquest tema en el seu parlament és perquè Manresa compta amb una bona indústria tèxtil —si bé no tan important com la de Terrassa i Sabadell—, i és un tema que incumbeix els manresans si volen que la seva ciutat contribueixi al progrés de Catalunya i, de retruc, d'Europa. En el seu discurs, de fet, el president del jurat destaca el desig que Catalunya influencii «la civilització mundial, a la seva col·laboració en el progrés de la Humanitat» (Agulló 1915). Per aquest motiu, el fet de convocar premis sobre estudis que tractin el tema de l'activitat econòmica del país continua essent molt important. A tall d'exemple, en aquests Jocs Florals, la Cambra Oficial de Catalunya atorga un premi al «Mellor estudi en prosa sobre'l tema *Medis per a fomentar el desenrotllament de la Indústria i el Comerç en aquesta comarca*» (*L'Amic del Poble*, 1915).

Seguint el camí encetat pel Casal Regionalista, en els organitzats pel Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria —celebrats el 1919, el 1920, el 1921, el 1922 i el 1930—, es continua reivindicant la importància de l'activitat econòmica del país a l'hora de fer progressar Catalunya. En aquest sentit, que sigui aquesta associació política i social la que organitzi els Jocs Florals ja és una mostra del poder que han adquirit els amos de les fàbriques i comerciants a Manresa. A més a més, entre els membres del jurat, hi ha personalitats molt importants per a la cultura catalana, tal com podem llegir en el discurs del secretari del jurat de l'any 1921, José Vilá Ortonobes, publicat al diari manresà *Patria*:

El primer any, va presidir aquesta festa un literat eminent, En Josep Maria Folch i Torres, d'ànima verament catalana. L'any passat va honorar-la el príncep de la Poesia, En Àngel Guimerà, de quina personalitat tot el·logi es endebades. Aquest any, gaudim l'honra d'ésser presidits per un eminent novel·lista, En Prudenci Bertrana, home ferm i convensut, qui ha sintetitzat l'Amor a la Pàtria i a les Belles Lletres, amb un parlament vibrant, quina dolçor gustem encara en els llabis i bateguen els cors al impuls del seu verb encisador i patriòtic (Vilà Ortonobes, 1921).

Per contra, els Jocs Florals convocats per la Joventut Carlista Manresana, com ja s'ha comentat, són més afins al pensament catòlic i conservador de l'eclesiàstic Jaume Collell, atès que, pel que hem pogut llegir, es dediquen, sobretot, a exaltar la cultura catòlica de la ciutat i la figura de Jaume de Borbó i de Borbó-Parma, i, en comparació amb el Casal Regionalista i el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria, són molt més discrets pel que fa a les discussions sobre les accions de l'Estat espanyol en temes d'economia. Se celebren durant cinc anys (1916, 1917, 1918, 1921 i 1930), i l'òrgan principal de difusió dels certàmens és *L'Amic del Poble* —que és el diari dels carlins. Tanmateix, altres mitjans de comunicació també en parlen, com ara *Patria*. Ara bé, a diferència del canonge Jaume Collell, sí que accepten la modernitat com una realitat indefugible. Així ho podem llegir en el discurs del president dels Jocs Florals del 1930, Martí Genís Aguilar:

Així treballant, meditant, escoltant com a fills aquests i altres [...], s'ha fet aquesta ciutat, agradable, rica i floreixent; planant sempre un sentiment cristià, cultural i patriòtic; culminant en la fundació de temples que són monument d'art i riques construccions pels afers urbans de la Justícia, la beneficiència, l'ensenyament, la vida religiosa i cultural, dignes ornaments d'una ciutat moderna. (Genís Aguilar, 1930)

En aquest cas, el president, que prèviament s'ha dedicat a exaltar la feina d'alguns manresans il·lustres, com ara Antoni Camps i Fabrés —industrial i poeta de la Reneixença—, només fa referència a allò que serveix per embellir el progrés de la ciutat —que serien els monuments i els valors catòlics, patriòtics i de la cultura de l'esforç. En aquest cas, doncs, ens trobem amb uns certàmens literaris més tradicionals, ja que, en certa mesura, també recorden als Jocs Florals del 1883, en què Eduard Tamaro resumeix algunes de les fites més importants de Manresa per tal d'entendre el valor simbòlic de la Seu. Si bé aquests discursos poden incidir en el sentiment patriòtic dels manresans —principalment dels carlins—, no pretenen generar més capital econòmic, que és la intenció dels mancomunistes. En resum, el fet que coexisteixin certàmens literaris d'ideologies diferents també és un mirall de l'heterogeneïtat social i ideològica de Manresa.

Respecte a aquest període de consolidació dels Jocs Florals, també cal destacar la celebració dels Jocs Florals Internacionals, juntament amb el Congrés Català d'Esperanto, convocats per l'associació esperantista Bela Espero i la Federació

Catalana d'Esperantistes. L'esperanto, essent una llengua emprada a l'exterior, també permet internacionalitzar la capital del Bages i apropar-la a Europa. Aquests certàmens i congressos se celebren el 31 de març del 1923 i el 31 de maig, 1 i 2 de juny del 1936. En ambdós casos, tenen lloc abans de la dictadura de Primo de Rivera —període en què se suspenen els Jocs Florals— i l'esclat de la guerra civil. Tal com podem llegir en la guia de Manresa elaborada per aquest congrés, traduïda al català de l'esperanto, la ciutat se'ns descriu com internacional —en tant que compta amb una tradició esperantista—, moderna i a l'alçada de la ciutat romana Minorisa-Rubricata —cosa que li atorga més capital simbòlic, és a dir, més prestigi:

I Manresa és així, talment una màquina, que es belluga incessantment cercant expandiment a la seva creixença progressiva, ja sigui en les arts, la indústria, l'agricultura i el comerç com en altre temps ho feia la seva predecessora la Minorisa-Rubricata dels romans, fruitint tots els drets de ciutat municipal independent, governant-se amb les seves lleis i tenint dret els ciutadans a gaudir de les dignitats de l'imperi (Bela Espero, 1936)

Finalment, durant el període dels Jocs Florals Internacionals, els certàmens literaris ordinaris entren en decadència amb l'arribada de la Segona República. Tal com exposa el Portal de memòria i història de Manresa (2022), els governants d'esquerra de l'Ajuntament deixen d'organitzar-los, ja que els consideren passats de moda i cerquen altres vies, al seu parer més modernes, per difondre la cultura catalana. Fins al Bienni Negre, no se'n tornen a celebrar, i són patrocinats per l'Ajuntament i organitzats per l'Associació de la Premsa de Manresa i Comarca. Abans de l'esclat de la guerra, els últims ordinaris a celebrar-se daten del febrer del 1936, i són uns Jocs Florals Infantils de la Festa de la Llum, presidits per Josep Maria Folch i Torres.

PER CONCLOURE

Al llarg d'aquest estudi s'ha intentat demostrar com els Jocs Florals de Manresa contribueixen a modernitzar la capital del Bages des de la seva restauració (1882) fins a la guerra civil (1936). Els resultats obtinguts demostren que els diaris i capçaleres juguen un paper fonamental en la configuració del model jocfloralesc manresà, així com en la difusió dels certàmens literaris. Sense tenir en compte la línia editorial de

Revista Catalana, el seu parer sobre els Jocs Florals arran de la seva expansió fora de Barcelona i els articles d'opinió en què es reflexiona sobre les mancances de la cultura manresana, no podríem entendre el pes que tenen els estudis històrics en els Jocs Florals. A partir dels tres primers certàmens literaris (1882, 1883 i 1894), ja és possible traçar dues tendències que s'aniran repetint, amb major o menor mesura, i tenint en compte el context sociopolític de cada època, fins al 1930. Així, els del 1882 i 1883 són molt conservadors, ja que pretenen recuperar el prestigi de la ciutat, és a dir, el seu valor simbòlic, a partir del coneixement de la cultura artística i religiosa de la ciutat. El del 1901 i els organitzats per la Joventut Carlista Manresana beuen d'aquesta tradició, atès que consideren el catolicisme el centre motor del sentiment patriòtic. Si bé aquesta línia jocfloralesca és útil per dotar, inicialment, Manresa d'un capital simbòlic, perquè és cert que la religió hi té un pes molt important —pensem en la Manresa ignasiana—, resulta poc fructífera a l'hora de projectar la capital del Bages com una ciutat moderna, ja que el desenvolupament econòmic és un tema que acostuma a quedar fora dels discursos i treballs d'aquests certàmens. En aquest sentit, els Jocs Florals del 1894 són la tendència jocfloralesca que millor encaixa amb aquest projecte de modernització, ja que els discursos dels membres del jurat posen la política en el centre de la seva comunicació, i tant els premis ordinaris sobre estudis històrics com els premis convocats per les institucions reflecteixen la preocupació d'apropar Manresa a Barcelona i la resta d'Europa. En aquesta línia, trobem els del 1915 i els convocats pel Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria. Finalment, els Jocs Florals Internacionals també contribueixen a augmentar el prestigi de la ciutat de portes cap a enfora, i per això podrien relacionar-se amb aquesta segona tendència.

BIBLIOGRAFIA

AGULLÓ, Ferran (1915). “Discurs del Sr. Agulló”. *El Pla de Bages*, núm. 3381, 4 de setembre.

Ajuntament de Manresa (2022). *Segle XIX. De la guerra del Francès a la ciutat industrial*. Disponible a: <https://www.manresa.cat/web/menu/7398-segle-xix-de-la-guerra-del-frances-a-la-ciutat-industrial>

BELA ESPERO (1936). *Guia de Manresa en ocasió del XIII Congrés Català d'Esperanto i dels XVII Jocs Florals Internacionals*.

BOURDIEU, Pierre (1991) [1980]. *El sentido práctico*. Madrid: Taurus.

— (1994). *Raisons pratiques: Sur la théorie de l'action*. Paris: Seuil.

CABANA, Francesc (2015). “Uns anys convulsos”. Dins BOSCH I GARDELLA, Agustí (ed.), *Mancomunitat de Catalunya. L'acció econòmica*. Lleida: Pagès Editors (p. 19-32)

CARBONELL,  ngel (1894). “Tercer certamen literari en la ciutat de Manresa. Lliga Regional. Fallo del jurat”. *Setmanari Català*, núm. 34, 24 d'agost (p. 542-543).

CAROL, Pere (1894). “Extracte del discurs del President de la Lliga Regional, don Pere Carol, llegit en la vetllada celebrada en obsequi als autors premiats en lo tercer certamen literari de Manresa”. *Setmanari Català*, núm. 36, 6 de setembre (p. 561-565).

CASACUBERTA, Margarida (2010). *Els Jocs Florals de Girona (1910-1935)*. Girona: Biblioteca Fundació Valvi.

— (19 d'octubre de 2018). “Els Jocs Florals de Canprosa: una recepció polèmica”. Disponible a: <https://www.nuvol.com/teatre-i-dansa/els-jocs-florals-de-canprosa-una-recepcio-polemica-56319>

CASADEMUNT I VALLDEJULI, Joan Manuel (1881a). “Uns Jochs Florals”. *Revista Catalana*, núm. 18, 1 d'agost (p. 182-183).

— (1881b). “Uns Jochs Florals”. *Revista Catalana*, núm. 19, 16 d'agost (p. 190-191).

CASTELLANOS, Jordi (1988). “Pròleg”. Dins CASACUBERTA, Margarida & RIUS, Lluís, *Els Jocs Florals d'Olot (1890-1921)*. Olot: Editora de Batet (p. 11-13).

COLLELL, Jaume (1901). “Degeneració y regeneració. Discurs llegit en la festa del primer Certamen de la Joventut Cat lica de Manresa lo dia 27 de maig de 1901 per lo president del jurat lo Iltre. Sr. D. Jaume Collell, Pbre. Canonge de la Seu de Vich”. *La Veritat. Diari Català de Manresa y sa comarca*, núm. 23, 31 de maig.

- El Pla de Bages* (1908a). “La festa del certamen literari”. Núm. 1255, 15 de juny.
- (1908b). “Cartell de temes y premis”. Núm. 1215, 27 d’abril.
- (1910). “Festa Major de Manresa”. Cartell, 27 d’agost.
- (1915). “Jocs Florals de Manresa”. Núm. 3381, 4 de setembre.

FARRÉ I CARRIÓ, Ignasi (1882). “Profitosa influencia que puga tenir la restauració de la literatura llemosina en lo progrés provincial sens perjuhi del nacional”. *Revista Catalana*, núm. 5, 1 de febrer (p. 33-35).

GENÍS AGUILAR, Martí (1930). “Els Jocs Florals de la Joventut Carlista Manresana. Discurs del president, doctor Martí Genís Aguilar”. *Patria. Diario de avisos, noticias y anuncios, de Manresa*. 28 de juliol.

J. C. I B. (1904). “Jocs Florals de Manresa”. *El Pla de Bages*, núm. 135, 20 d’agost.

- J. M. (1881). “La falta de una historia de Manresa”. *Revista Catalana*, núm. 18, 1 d’agost (p. 137-138).
- (1882). “Lo certamen de Manresa”. *Revista Catalana*, núm. 4, 22 de gener (p. 27-28).

L’Amic del Poble (1915). “Jocs Florals de Manresa patrocinats pel Casal Regionalista”. 22 de maig.

MARTÍ MONTERDE, Antoni (2022). *Nosaltres, els europeus. L’escriptor català i la tradició*. Lleida: Pagès editors.

NOGUERO, Joaquim (1997). “Manresa en les seves revistes culturals”. *Dovella*, núm. 54 (p. 77-79). Disponible a: <https://raco.cat/index.php/Dovella/article/view/20378>

PERICAS ARRIOLA, Anna (2013). *Manresa industrial dels segles XIX i XX*. Disponible a: https://upcommons.upc.edu/bitstream/handle/2099.1/18953/PRESENTACI%C3%93_escolaDANSA%202.pdf

Portal de Memòria i Història (2022). *Llengua, llibres i literatura. La República a Manresa en un clic (1931-1936)*. Disponible a <https://www.memoria.cat/republica/llengua-llibres-i-literatura/>

PRAT, Vicenç (2002) [1932]. “De cultura”. *Un “Llibre verd”*. Manresa: Ajuntament de Manresa (p. 23-27).

Revista Catalana (1882). “Retalls històrics sobre Manresa”. Núm. 17, 1 d’agost (p. 131).

ROCA I ALBERT, Joan (2011). “Els Jocs Florals, Barcelona, Catalunya i Europa”. Dins DOMINGO, Josep M. (ed.). *Barcelona i els Jocs Florals, 1859: Modernització i romanticisme*. Ajuntament de Barcelona, Institut de Cultura, MUHBA Museu d’Història de Barcelona (p. 9-10).

Setmanari Català (1890). “Los Jochs Florals”. Núm. 16, 11 de setembre (p. 245-248).

TAMARO, Eduard (1883). “Monografía de la Seo de Manresa depositaria de las reliquias de los Santos Mártires patronos de la Ciudad”. *Certámen Literario-Musical celebrado en Manresa en el año 1883*, vol. 2 (p. 9-19). Disponible a: <https://ddd.uab.cat/record/59815>

VILÀ ORTONOBES, José (1921). “Memoria”. *Patria. Diario de avisos, noticias y anuncios, de Manresa*. 2 de setembre.

Jocs Florals a Mataró durant la Mancomunitat: entitats i persones (1918-1921)

Jaume Vellvehí i Altimira
Grup d'Història del Casal. Mataró

Al segle XIX se celebraren els primers certàmens literaris de Mataró. El 1883, impulsat per l'Ajuntament de la ciutat, se celebrà el que fou el primer certamen del Maresme amb la implicació d'amplis sectors, però no tingué continuïtat. Sí que se'n convocaria un altre el 1892 promogut pel Cercle Catòlic, però amb poca implicació ciutadana i èxit reduït. Entrat el nou segle, l'Ajuntament promogué uns Jocs Florals el 1904, que bo i l'èxit de participació, només aconseguí implicar els sectors més conservadors i als catalanistes. En canvi el 1905, la societat Nueva Constancia convocà un certamen que fou més transversal i aconseguí mobilitzar sectors més progressistes a banda dels catalanistes conservadors.

A Mataró, entre 1905 i 1918 no hi hagué cap convocatòria de certàmens o Jocs Florals contra el que semblava preveure's després del clamorós èxit del certamen de la Nueva Constancia de 1905. Però amb la creació de la Mancomunitat el 1914, hi hauria pràcticament una convocatòria anual de Jocs Florals a partir de 1918, no sempre promoguts pels mateixos agents, però. Així doncs, l'objectiu d'aquest article és caracteritzar les diferents convocatòries identificant les entitats i els individus que participen efectivament en la seva organització, promoció i realització, constatant si els Jocs Florals mataronins són una pràctica catalanista transversal o si, en canvi, en aquest període han estat patrimonialitzats. En concret, tractarem els Jocs Florals de Mataró de 1918 convocats per la Joventut Nacionalista, els de 1919 i 1920 per la Societat Iris, uns Jocs Florals humorístics organitzats per la Societat Iris el 1921 que hem identificat recentment, els del mateix 1921 per l'Ajuntament, i el de 1922 pels Pomells de Joventut.

ELS JOCS FLORALS DE 1918

Amb motiu de la celebració de la Festa Major, la Joventut Nacionalista de la Lliga Regionalista a Mataró, que presidia Antoni Marfà i Serra, i el setmanari *La Nau*,

portaveu de la Lliga a Mataró, van convocar uns Jocs Florals. Es van celebrar al Teatre Clavé el 28 de juliol. No ens entretindrem massa en aquests Jocs donat que ja han estat estudiats per Anna Comas (2018; 2019) i remetem als seus treballs. Sí que remarcarem alguns aspectes que no han estat tractats.

La novetat d'aquesta convocatòria, a banda de ser la primera des de 1905, és el model. La incorporació d'un apartat musical és inèdita a la ciutat,¹ com també la dotació decidida de premis econòmics. Per primera vegada la dotació monetària no serà testimonial i serà per a totes les categories. El cartell de premis es publicà en el setmanari el 15 de juny i dotava amb 250 pessetes la Flor Natural i l'Englantina, oferts respectivament pels organitzadors i Carles de Fortuny, recentment elegit diputat a Corts pel districte de Mataró per la Lliga Regionalista. La Viola, amb 100 pessetes, la dotà el bisbe de Girona, el mataroní Francesc de P. Mas i Oliver. Dos premis eren per a poesies de tema lliure, un de 100 pessetes dotat pel president de la Mancomunitat, Josep Puig i Cadafalch, i un altre de 50 a compte de les Escoles Pies. És interessant observar que per primer cop a Mataró es doten alguns premis, també monetaris, a obres en prosa que ja no són les habituals memòries utilitàries: el sisè premi és per a un treball en prosa de tema lliure, el vuitè a una narració sobre costums o tradicions de la comarca; el desè, ofert per la Unió Gremial, al millor conte o recull de contes i el del Círcol Catòlic d'Obrers a un "quadret" sobre la família obrera cristiana. Pel que fa als musicals, també eren tots monetaris i eren dotats per l'organització, el Foment Mataroní,² i el diputat a Corts per Sant Feliu del Llobregat per la Lliga Regionalista, Antoni Miracle i Mercader. D'altra banda, sembla ser que hi hauria hagut un cartell suplementari amb premis dotats per alguna entitat, però no hem pogut contrastar-ho.

Veiem doncs un clar desplegament del catalanisme conservador amb la implicació també dels sectors eclesiàstics. La corporació local, governada per la majoria liberal i formada per dos regidors regionalistes, dos més del Centre Autonomista Radical (l'esquerra nacionalista) i quatre republicans radicals, no va implicar-se formalment en la convocatòria, per bé que a la festa hi assistí una representació del consistori. També hi assistiren els diputats, els eclesiàstics i representacions de les entitats participants: l'Orfeó Mataroní, la Unió Gremial, el president de la Joventut

---

¹ Per a més informació, remetem a Vellvehí (2022).

² Entitat cultural i recreativa, fundada el 1904, al carrer Nou, on hi havia hagut el Teatre Principal. El propietari va cedir l'edifici a la parròquia de Santa Maria. Fou la seu d'entitats vinculades a l'església com ara les Congregacions Marianes i corals, com l'Acadèmia Musical Mariana. Disposava de biblioteca i un teatre.

Nacionalista, el president de la Lliga de Mataró i el president de la Mancomunitat. Els mitjans d'informació catalanistes i conservadors, *La Veu de Catalunya* i *El Diario de Mataró y su Comarca*, es van fer ressò de la convocatòria i de la festa, i el setmanari *La Nau* publicà algunes de les composicions guanyadores. D'altra banda, no hi ha constància que es publicués el volum de la memòria.

Finalment, destacar l'alta presència de personalitats de les lletres catalanes tant en el jurat com en la nòmina de premiats. Figures com Fabra, Bofill, Sagarra, Carner, Riba, Prudenci Bertrana o López Picó en són una mostra i remetem un cop més als estudis d'Anna Comas per al detall.

ELS JOCS FLORALS DE 1919

L'any següent, el 1919, la iniciativa fou d'una de les entitats més actives en aquest període, la Societat Iris. L'Iris era una societat recreativa de caràcter menestral que s'havia fundat el 1915. Agrupava especialment sectors del comerç i intel·lectuals que, com diu Francesc Masriera, constituïa «una ampla classe amb inquietuds cíviques i socials» (2018: 21). Tenia la seu social —inicialment compartida amb una entitat coral de llarg recorregut, l'Orfeó Mataroní— al casal Can Sanromà, al carrer de Bonaire. El president de la primera junta fou Josep Corredó i Ros. El 1920, Corredó es presentà com a independent a les eleccions municipals resultant elegit. Ideològicament, l'entitat se situava en un liberalisme de tendència progressista d'inclinació catalanista, que aniria augmentant amb el temps i que en alguna ocasió es posicionà a l'esquerra (Ballescà, 1995: 30). L'entitat, fundacionalment, va adoptar el català com a llengua oficial (Masriera, 2018: 22). L'Iris va ser una entitat molt activa culturalment i social fins el 1939.

Els Jocs Florals de la Societat Iris, com el certamen de l'any anterior, van comptar amb un apartat musical, fet que constata l'arrelament del model a la ciutat, i establia l'exclusivitat de la llengua catalana. En canvi, s'observa un retrocés respecte als anteriors en la dotació dels premis que, contràriament, no són monetaris, i que temàticament tornen al constreyniment del vell model jocfloralesc, acrescut amb la dotació de premis per a les tradicionals memòries utilitàries i les monografies històriques. De fet, el cronista del *Diario de Mataró*, que podria ser l'escriptor Marçal Trilla Rostoll, es felicitava de la rectificació dels organitzadors de suprimir «el corruptor y tan generalizado abuso de ofrecer a escritores y poetas, premios en

metalico», tot confiant que «sean en Mataró los futuros Juegos Florales lo que siempre fueron antes que los mercaderes agiotistas y logreros invadieran el ara sagrada de las letras catalanas» (*Diario de Mataró*, 1919: 3). De fet, de la seva queixa sembla entreveure's certa manipulació a l'hora d'atorgar els premis. En l'apartat musical, però, la Lliga Regionalista sí que dotà amb 40 pessetes el premi que oferia a una sardana.

Es van celebrar el 27 de juliol durant la Festa Major en un envelat a l'antic teatre d'estiu, Euterpe. Es van presentar 115 originals en l'apartat literari i 19 en el musical. La implicació en els Jocs fou més diversa que l'anterior convocatòria. Així, entre els dotadors trobem entitats com l'Associació de Dependents del Comerç i de la Indústria, el Centre d'Agricultors, l'Agrupació Gremial i l'Esport Mataronès, i en l'apartat musical en dotaren l'Orfeó Mataroní i el Foment Mataroní. A banda dels habituals elements polítics oficials, com els diputats liberals Pere Guerau Maristany i Oliver,³ el reconegut cacic polític Lluís Moret i Català, l'alcalde liberal Josep Maria Fradera i Pujol,⁴ i catalanistes encapçalats pel president de la Mancomunitat, representants de la Lliga Regionalista i els religiosos.

Pel que fa al jurat, fou presidit per Francesc Matheu, potser per compensar la presidència de Pompeu Fabra l'any anterior enmig de les polèmiques per la normalització. Completaven el jurat Josep M. Roca, potser el metge Josep Maria Roca i Heras, que havia presidit la Unió Catalanista; el jurista i escriptor catalanista Ernest Moliné i Brasés; Salvador Llanas i Rabassa, escriptor i director del *Diario de Mataró y su Comarca*; Lluís Serrahima, potser l'advocat Lluís Serrahima i Camín; Jaume Bofill i Matas, Guerau de Liost,; Lluís Via, i l'advocat i poeta Claudi Planas com a secretari. El certamen musical estava format per Lluís Viada, el compositor Joaquim Cassadó i Valls, el pianista i compositor Frank Marshall King, Josep Sabater i Joan Balcells.

Quant a les entitats que d'una manera o altra s'hi impliquen, tenim el Centre d'Agricultors de Mataró que aplegava en la seva junta alguns regionalistes com Josep Rovira i Rovira, que l'any següent seria elegit regidor per la Lliga. Per la seva banda, l'Associació de Dependents del Comerç i la Indústria s'havia fundat a Mataró el 1911 i tingué força pes en el catalanisme local. L'Esport Mataronès s'havia fundat el 1898 a partir de la col·laboració entre la Societat Columbòfila de Mataró i la Unión Ciclista. Era una entitat esportiva que aplegava els sectors benestants i que disposava d'un cafè,

---

³ Comte de Lavern elegit diputat pel districte de Mataró com a liberal monàrquic a les eleccions generals espanyoles de 1901, 1910 i 1919.

⁴ Nascut a Mataró el 1887 en una família benestant i propietari rural que evolucionà al catalanisme. Fou diputat de la Mancomunitat i membre de la Lliga.

El Siglo. La societat de cant coral Orfeó Mataroní es fundà el 1903 en fusionar-se amb el cor claverià La Palma i fou dirigit als primers temps pel mestre Agustí Coll i Agulló. Era una entitat de tendència catalanista i conservadora. Des de 1906 la va dirigir mossèn Josep Molé i Gelabert. Quant als premiats, obtingué la Flor Natural el poeta Lluís Tintoré;⁵ Mn. Llorenç Riber l'Englantina, i l'escriptor i polític catalanista Pere Salom,⁶ la Viola. Altres premis foren per a Jacint Laporta,⁷ J. Ribas Bertran, l'escriptor i periodista Francesc Rossetti,⁸ l'escriptor valencià Estanislau Alberola, o Bartomeu Barceló, probablement el poeta mallorquí Bartomeu Barceló i Tortellà, entre d'altres.

ELS JOCS FLORALS DE 1920

Convocats novament per la societat Iris, els Jocs Florals de l'any següent s'havien de celebrar en un envelat, però el mal temps i la pluja obligaren a traslladar-lo a la seu de l'entitat. No tenim gaires dades d'aquest certamen; per exemple, no hem trobat el cartell de premis, la qual cosa fa que no puguem saber la implicació ciutadana que hi hagué ni la tipologia de premis. Tampoc sembla que es publicués el volum de la memòria. Malgrat tot, sí que sabem que es van oferir 17 premis i que es reberen 239 originals en l'apartat literari i 22 en el musical. El jurat estava format per Bonaventura Bassegoda, probablement l'arquitecte Bonaventura Bassegoda i Amigó a la presidència, l'escriptor catalanista Josep Pous i Pagès, Casimir Giralt, probablement el dramaturg i polític republicà Casimir Giralt i Bullich, el poeta Joan M. Guasch com a vocals, i Josep Viladevall i Matheu com a secretari. Mossèn Molé, director de l'Orfeó Mataroní, fou el secretari del jurat musical. La Reina de la Festa fou Pilar Cabanyes i Barba que fou acompanyada per la cort d'amor formada per les joves Maria Sánchez de Boada, Mercè Gallifa, Pepeta Clavell i Maria Teresa Cabanyes.

La Flor Natural fou per al seminarista Melcior Font, l'Englantina per a Victorià Vives i Parera, i la Viola per a mossèn Llorenç Riber. La resta de premis s'atorgaren a Joan Mínguez, mossèn Francesc Gay, Salvador Tintoré, Rafel Riba, Josep Pujades, i Mossèn Antón Doltra. Els premis musicals foren per a Antoni Juncá, Josep Maria Solé, Francesc Fornells, B. Morató, i José Sancho Marraco. *El Setmanari de Mataró i*

---

⁵ Enginyer industrial, com a poeta va participar als Jocs Florals essent premiat en diverses ocasions. La seva obra es de caràcter històric i costumista. El 1900 va publicar el poemari *Primerenques*.

⁶ Fou regidor i alcalde catalanista de Terrassa el 1920 i el 1923.

⁷ Fou regidor a l'Ajuntament de Barcelona per la Lliga Regionalista el 1917.

⁸ Dirigió la campanya de Lluís Serra i Moret a les eleccions Corts Generals el 1918.

*Comarca*⁹ i *La Costa de Llevant* es feren ressò de la convocatòria i en publicaren la crònica de la festa. El cronista de *La Costa de Llevant* comentà l'absència de premiats mataronins.

ELS JOCS FLORALS DE 1921

El 1921, per primera vegada en aquesta etapa, la iniciativa fou de l'Ajuntament, que per primer cop era governat pels regionalistes de la Lliga amb l'alcalde Joaquim Capell i Vidal. Es constituí una comissió organitzadora formada pels regidors Enric Arañó, liberal, i Antoni Gualba, regionalista, i representants d'entitats i de la premsa local. Així, la Joventut Nacionalista hi era representada per Antoni Marfà i Josep Ramentol; la Societat Iris, per Joan Gual i Magí Maxenchs; el *Setmanari de Mataró*, per Narcís Martí; el *Liberal*, per Joan Cambra; el *Pensament Marià*, per Joaquim Bartra i, finalment, Josep Viladevall i Joaquim Arenas de nomenament directe. La comissió estava presidida per l'alcalde Joaquim Capell, de la Lliga, com a secretari comptava amb Antoni Marfà, i Joaquim Arenas com a secretari segon. El jurat estava presidit per Joaquim Ruyra; Josep Monclús i Ribera,¹⁰ regidor regionalista a la secretaria; i el diputat a Corts Carles de Fortuny, Mn. Francesc Girbau i Marià Manent com a vocals. El jurat musical era presidit per Jaume Pahissa, Joan Borràs de Palau com a secretari, i Frank Marshall, Josep Sabater i Antoni Fors com a vocals.

Però on veiem la implicació ciutadana és en la dotació de premis. Així, el Foment Mataroní, la Unió Gremial, la Cambra Oficial de la Propietat Urbana, l'Associació de Dependents, l'Associació Patronal del Gènere de Punt, l'Esport Mataronès, la Societat Iris, el periòdic *Pensament Marià*, el Banc Urquijo Catalan, l'Orfeó Mataroní, l'Acadèmia Musical Mariana, el Centre Mataroní i l'Associació Mutualista Musical, van dotar premis. Els estaments oficials també en dotaren: Lluís Moret, diputat a Corts; el president de la Mancomunitat; els diputats Josep de Caralt i Josep Guanyabens; el comte de Lavern; l'Ajuntament —que oferí les tres flors—; i l'alcalde de la ciutat. Per la seva banda, el sector eclesiàstic hi participà amb l'arxipreste de Santa Maria i el rector

---

⁹ El novembre de l'any anterior l'empresa del setmanari nacionalista *La Nau*, va adquirir la capçalera del conservador *Diario de Mataró y su Comarca*, que es convertí en el primer periòdic en català de la ciutat.

¹⁰ Fou membre de l'associació catalanista Foment de la Sardana, nascuda en el sí del Centre Nacionalista Republicà el 1907. Col·laborà en el periòdic *Unió Federal. Setmanari Nacionalista Republicà*. Fou membre del Cau Grillat. Entre 1920 i 1923 fou regidor a l'Ajuntament de Mataró per la Lliga Regionalista. El 1954 publicà un recull de poemes en català *Poemes d'amor i de vida*, que havia presentat al concurs Premi Barcelona.

de la parròquia de Sant Josep, així com Mn. Joan Comellas, rector dels escolapis, i el Círcol Catòlic. Quant als grups polítics, s'hi implicaren el Círcol Tradicionalista, la Unió Regionalista i la Joventut Nacionalista. També s'afegiren a la nòmina de dotadors els exalcaldes liberals J. Soler Moreu i Josep M. Fradera Pujol, president de l'Esport Mataroní. I encara cal afegir-hi persones individuals com Joan de la Creu Cuadrada i Antoni de Palau, l'editor Josep Espasa, i la comissió organitzadora —a més d'altres dotadors dels quals només en coneixem les inicials. La Reina de la Festa fou Montserrat Capell i Buscà, acompanyada de la cort d'amor formada per Montserrat Cuadrada, Carme Majó, Dolors Manen, Concepció Matas, Joana Maria Tura i Purificació Capell. La festa se celebrà al Teatre Clavé.

En total es van presentar 204 originals en l'apartat literari. Entre els guardonats destaca el poeta alguerès Carmen Doré, que hi va participar a instàncies de Francesc Matheu (Bover, 1987). Va guanyar el premi de la Societat Iris amb el poema “Veremes tristes”, i Josep Carner un altre amb “Sonet del gai cementiri”. En l'apartat musical foren premiats Josep Sancho Marraco i Francesc Montserrat i Ayarbe.

JOCS FLORALS HUMORÍSTICS DE L'IRIS (1921)

El mateix any 1921, un mes abans, la Societat Iris havia convocat uns Jocs Florals humorístics amb motiu del sisè aniversari de l'entitat. La junta d'aquell moment era formada per Joan Gual i Mustarós com a president, Francesc Belcos com a secretari, i Francesc Escarpenter, entre altres. El certamen se celebrà el 29 de juny. El jurat estava presidit per l'escriptor Francesc Rossetti que comptava com a secretari a Francesc Escarpenter i Fors.¹¹

No costa gaire establir les relacions personals que hi ha darrera la convocatòria del certamen. L'any 1916 s'havia constituït l'associació Cau Grillat per part d'un grup de joves heterogeni. A grans trets, podem definir el grup com d'un tardà esperit modernista que entenia el catalanisme com a moviment alliberador i integrador de classes. El Cau Grillat s'havia donat a conèixer poc abans editant el fullet *Mataró en broma* (1915) on es parodiaven les institucions, la premsa, els intel·lectuals i els personatges locals més reconeguts. Uns mesos després en publicaren un altre, *L'últim dia de la Fira*, que va dedicar bona part del número a parodiar la publicació cultural,

---

¹¹ Músic i periodista nascut a Canet de Mar però traslladat a Mataró d'infant.

conservadora, *Replica Artística*. No cal dir l'enrenou que provocà i les diatribes de la premsa i els sectors satiritzats. El mateix col·lectiu va fundar la revista *Fortitut* (1917), inicialment cultural i amb tons satírics i d'humor de la vida mataronina. La revista representava els sectors nacionalistes d'esquerra. En la darrera etapa prengué un caire més polític i donà suport al seu candidat, socialista, Manuel Serra i Moret. En aquest context, els membres del Cau també ho eren de la Societat Iris. Així, hi trobem a Joan Gual i Mustarós, que en aquell moment n'era el president, i a Francesc Rossetti, que presidia el jurat del certamen humorístic. Rossetti havia tingut un protagonisme especial en les publicacions satíriques esmentades i era una figura reconeguda per la seva capacitat d'ironia.

Joan Gual, com a president de l'Iris, feu el parlament d'obertura i Francesc Rossetti feu el parlament presidencial, en el qual glossà les virtuts de l'humorisme. El secretari llegí l'acta. El primer premi, la Flor Perfumada, fou per a Josep Barbany i Mingot,¹² conegut com a "Pep del carril", amb la composició "L'Humor del Amor". Escollí Reina de la Festa a la jove Regina Pons, acompanyada de les noies Maria i Montserrat Corts. La resta de premis foren per a Salvador Grau i Cuyàs, pel poema "Amor vitalici"; Rafael Riba i Canadell per "La solució"; Vicens Andreu i Lloret per "Una pensada"; el masnoví Josep Pujadas i Truch¹³ per "El porró"; Lluís Millà per "Ésser de Junta Directiva", que també en guanyà un altre per "Les Banyes del Dimoni"; Sebastià Bofill Bas per "Un caliquenyó"; i Enric Ayné i Pla per "Petita Oda".

JOCS FLORALS POMELLISTES DE 1922

L'any següent, el 1922, la iniciativa fou dels Pomells de Joventut,¹⁴ cosa que reduïa la participació al jovent. Segons les notícies recollides a la premsa local (*Diari de Mataró i la Comarca*, 1922), la festa fou presidida pel primer tinent d'alcalde Josep Montserrat Cuadrada, nacionalista. Assisteix el preposít general dels escolapis, mossèn Pere

---

¹² Autor teatral i escriptor humorístic, va col·laborar en la major part de la premsa humorística en català.

¹³ Escriptor i col·laborador del periòdic *La Costa de Llevant*, va promoure els Jocs Florals al Masnou als anys vint. Part de la seva obra és de caràcter festiu. Vinculat a la Lliga Regionalista del Masnou.

¹⁴ El primer pomell es creà a l'Escola Pia de Santa Anna amb el nom de "Pomell de joventut català de les Escoles Pies de Mataró" seguint la idea de Josep M. Folch i Torres. La junta estava constituïda per Jaume Sibina com a president, Josep Mach com a secretari, Joan Bas caixer, Joan Ruhí, Antoni Pañella com a vocals i mossèn Ramon Colomer com a director i conseller. Des del març de 1921 van comptar amb un full informatiu amb la capçalera *Amfora Llevantina*, que es distribuïa com a suplement del diari *Pensament Marià*. La seva periodicitat era irregular ja que s'alternava amb altres suplementes com la *Fulla Feminista*. El febrer de 1921 ja hi havia un altre pomell: l'"Englantina", que era femení.

Vinyas; els regidors nacionalistes Felicià Horta, Joaquim Capell, Felip Castany i Salvador Cabot; el diputat de la mancomunitat Josep Colomer Volart, regionalista; el secretari de l'Ajuntament Sanchez de Boado; el rector dels escolapis, Mn. Pere Comellas; i el director local dels Pomells. El jurat el formaven Jaume Raventós com a president, Josep Monclús com a secretari, mossèn Molé i els escolapis Ballbé, Ramon Colomer i Riera, així com els escriptors Joan Mora i Castellà i Marçal Trilla i Rostoll. Es van celebrar durant la Festa Major en el teatre Clavé Palace i es van presentar 182 originals.

CONCLUSIONS

Com hem vist, en les diverses convocatòries d'aquest període, finalment, el catalanisme conservador en la seva lluita per l'hegemonia política acaba imposant-se en l'organització de Jocs Florals i certàmens, i quan no els organitza directament, els promou i s'hi aboca amb tota la seva capacitat. Sovint ho fa acompanyat dels liberals, encara que al tornar dels anys vint els protagonistes principals seran els catalanistes. Detectem en aquests moments la incorporació d'alguns personatges liberals a les files del catalanisme. En canvi, els conservadors desapareixen, també de l'escena política municipal, doncs progressivament s'han anat incorporant a la Lliga. D'altra banda, també veiem la implicació dels tradicionalistes en la convocatòria de 1921. Els sectors de l'esquerra es mantenen al marge, amb excepcions individuals puntuals; cas, per exemple, de Francesc Rossetti, vinculat a Manuel Serra i Moret i que esdevingué regidor per la coalició republicana-socialista. Rossetti, per exemple, com a escriptor no renuncia a presentar-se als Jocs mataronins on sabem que guanyà un premi en els de 1919. També s'implica en l'organització, això sí, d'uns Jocs Florals humorístics, en correspondència a una actitud d'esquerra qüestionadora del model apropiat pel nacionalisme conservador. En aquest sentit, doncs, la participació dels sectors del catalanisme d'esquerra és limitada a aquestes participacions individuals però també a través d'entitats transversals com l'Iris.

En paral·lel a la patrimonialització dels Jocs per part del nacionalisme conservador, es produeix la de l'església. La implicació dels sectors catòlics és palesa en les diferents convocatòries amb la dotació de premis i la presència d'eclesiàstics i de les seves organitzacions. Una patrimonialització que assolirà el punt àlgid amb els Jocs Florals Pomellistes.

La implicació social en els certàmens se centra en la participació d'entitats que troben en la dotació de premis un aparador de prestigi on projectar-se. Generalment són entitats recreatives i culturals de tendència catalanista, com l'Iris o l'Orfeó Mataroní; vinculades a l'església, com el Foment Mataroní, l'Acadèmia Musical Mariana, el Círcol Catòlic, l'Escola Pia o les parròquies; entitats recreatives conservadores com el Centre Mataronès; entitats empresarials, econòmiques o sindicals com l'Associació Patronal del Gènere de Punt, la Unió Gremial, la Cambra de la Propietat Urbana, l'Associació de Dependents del Comerç i la Indústria, el Centre d'Agricultors o el Banco Urquijo; esportives com l'Esport Mataronès i la premsa liberal conservadora, el *Diario de Mataró y su Comarca*, i *El Liberal*; catalanista com *La Nau*, *El Setmanari de Mataró* i *La Costa de Llevant*, i catòlica com el *Pensament Marià*.

Cal dir també que tots els certàmens són literaris i musicals, exclusivament en català, amb dotacions econòmiques però no exclusivament i que s'observa, en alguns casos, l'obertura cap a la prosa creativa i la llibertat temàtica. Literàriament, com acostuma a passar, l'interès rau en l'èxit que obtenen els autors forans de prestigi reconegut, en l'estètica noucentista —Carner, Bofill, López Picó o Riba—, i d'arreu dels Països Catalans, com l'alguerès Carmen Doré, el valencià Estanislau Alberola o els mallorquins Bartomeu Barceló i Llorenç Riber.

Finalment, es constata com els Jocs Florals són un veritable fenomen social que aconsegueix mobilitzar un ampli sector de la societat a través de les associacions i entitats de la ciutat, a banda de les organitzacions polítiques, naturalment. Una mobilització que més enllà de l'interès d'aquestes organitzacions polítiques, també mou l'interès intel·lectual dels escriptors i lletraferits de la ciutat i del públic general que també se sent atret a l'acte social de prestigi de la Festa Major.

BIBLIOGRAFIA

BALLESCÀ I PRAT, Joan (1995). "Records dels vells temps. La societat Iris", *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 53 (p. 28-30).

- BOVER, August (1987). “Epistolari alguerès de Francesc Matheu”. *Estudis de llengua i literatura catalanes. Miscel·lània Antoni M. Badia i Margarit*, núm. 15 (p. 153-166).
- COMAS I VALLS, Anna (2018). “Pompeu Fabra als Jocs Florals de Mataró de 1918”. *11è Col·loqui Història a Debat: Mataró Història i Patrimoni. Felibrejada*, núm. 97 (p. 61-70). Disponible a: <https://ghcmataro.wordpress.com/mataro-historia-i-patrimoni/>
- (2019). “Cent anys del discurs de Pompeu Fabra als Jocs Florals de Mataró el 1918”. *Sessió d’Estudis Mataronins*, núm. 35 (p. 41-49). Disponible a: <https://raco.cat/index.php/SessioEstudisMataronins/article/view/365209>
- COSTA I OLLER, Francesc (1982). *La premsa a Mataró 1820-1980*. Mataró: Caixa d’Estalvis Laietana.
- Diari de Mataró i la Comarca* (1922), 2 d’agost.
- Diario de Mataró y su comarca* (1919), 31 de juliol.
- MASRIERA I BALLESCÀ, Francesc (2018). “La societat Iris”. *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 120 (p. 20-34).
- MARTÍ I COLL, Antoni (2014). “Notícia d’uns tardans Jocs Florals de Mataró i visió de ciutat i els mataronins a través de les opinions sorgides en els Jocs Florals de l’any 1904 i de l’any 1919”. *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 110 (p. 12-18).
- SODY DE RIVAS, Àngel (2006). *Francesc Rossetti (Mataró, 1892 - Malgrat 1978). Retrat d’un poeta*. Malgrat de Mar: Ajuntament de Malgrat de Mar.
- VELLVEHÍ I ALTIMIRA, Jaume (2022). *En la construcció de la cultura del catalanisme al Maresme. Els Jocs Florals de Mataró de 1904 i el certamen de la Nueva Constancia de 1905*. Mataró: Arxiu Comarcal del Maresme.

Panoràmica dels Jocs Florals en terres lleidatanes (1912-1953)

Joan Cornudella Olivart

«La restauració dels Jocs Florals l'any 1859 deixava la porta oberta a l'honor i a la categoria social, empelts de l'essència modernista del Romanticisme. És així com la festa del primer diumenge de maig es convertia en una institució flexible, d'una eficàcia enorme, que mantenint un esquelet, una nomenclatura de l'any de la picor podia, sense fer el ridícul, adaptar-se als nous temps i convertir-se en il·lustre bandera de les més altes exigències del moment. És possible que en el seu inici fessin rebentar de riure una colla de ciutadans per consideracions anacròniques. Però, dintre els Jocs, tot estava tan ben calculat, que l'honor i els imponderables que prometien van acabar amansint a tothom.

El gran encert dels Jocs fou la idea de la Flor Natural, amb la ganga de triar la Reina, que tant podia ser la Reina d'Espanya, com la desconeguda promesa del poeta, com la mare dels seus fills, com una senyora de relleu o com la més obscura de les ciutadanes. Un altre gran encert fou la col·laboració de les autoritats locals, amb totes les conseqüències de pompa i vanitat, en l'escalfor de la festa; i això combinat amb el prestigi dels mantenidors i la magnitud de la figura política, social o literària del president. Fou tan gran l'encert dels que inventaren la fórmula, arrodonida amb la concessió dels títols de Mestre en Gai Saber, que aquella fórmula ha resistit els temps, les modes, les tendències i les escoles. Sense els Jocs Florals, amb la seva fórmula de gran espectacle social, la producció literària fins a les generacions de la República o posteriors, en alguns casos, no s'hauria produït amb la riquesa, la continuïtat i l'eficàcia que s'ha produït».¹

La flexibilitat social de la institució permetia de reunir i adaptar al seu entorn totes les efemèrides o tots els matisos d'interès per a la vitalitat del país, i tots els estaments socials. Els Jocs Florals de Barcelona són, doncs, per la seva importància jeràrquica i simbòlica, els jocs poètics per antonomàsia ja que historien, de fet, la continuïtat de la lírica medieval. Els altres són també celebrats amb entusiasme arreu de les terres de

---

¹ Fragment del pròleg de Josep Maria de Sagarra dins *Antologia dels Jocs Florals*, a cura d'Octavi Saltor (1954).

parla catalana (fins i tot en temps d'exili): els de Girona, Reus, Manresa, Mataró, Tortosa o Lleida, així com els de poblacions més petites en tota la geografia catalana.

A Lleida, a través del certamen literari iniciat l'any 1895, es pretenia atraure a la ciutat les principals figures de la cultura catalana i així, a través del seu prestigi, disposar d'una eina eficaç de catalanització literària i social. El certamen de l'Associació Catalanista esdevindrà no tan sols un instrument per normalitzar el catalanisme cultural lleidatà, sinó també un símbol de prestigi social. Aquesta institució —que tindrà cura d'organitzar el certamen fins al 1923— desvetllarà el foment de la renaixença literària gràcies a la presidència de personalitats vinculades, la majoria, a l'estètica modernista (Joan Maragall, Ignasi Iglésias o Prudenci Bertrana) i noucentista (Pompeu Fabra o Josep Carner). A Lleida, però, tractant-se d'una perifèria cultural, no es produí una poètica excessivament original. Encara es vivia de la temàtica popular d'arrel neoromàntica. Malgrat tot, Lleida marcarà la pauta de les celebracions dels certàmens floralescos a Ponent, sempre emmirallant-se amb entusiasme en les propostes imposades pels Jocs Florals de Barcelona. Aquesta capitalitat cultural que va assumir Lleida no entrà, però, en contradicció amb la puixança que estaven començant a adquirir altres poblacions de la plana. L'aurèola deixada pel certamen dels Jocs Florals de Barcelona encara es feia notar a l'interior. A

18 VIDA LLEIDATANA

Com homenatge a nostra ciutat i en dies en què celebra sa major festa, inserim a continuació la llista dels senyors que la honoraren ocupant la Presidència en els Jocs Florals, i a més el discurs que pronuncià el docte gramàtic En Pompeu Fabra, que ultra ésser interessantíssim resulta d'actualitat en moments com els presents en que tanta d'activitat poden esmerçar cors la parla nostrada.

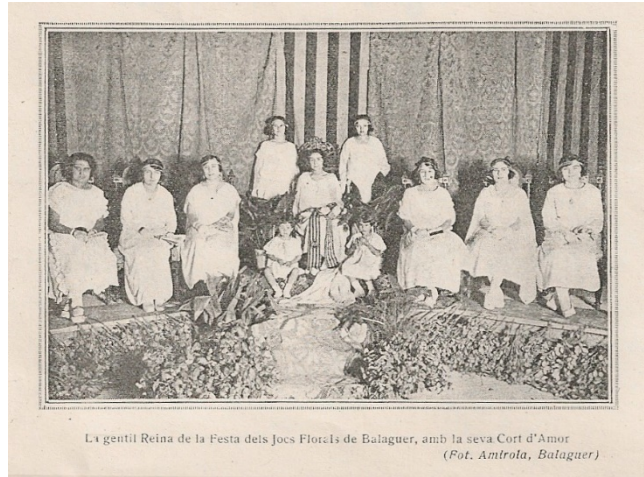
PRESIDENCIES DE CONSISTORI
EN ELS
JOCS FLORALS DE LLEIDA

Any	I.	1895.	— Don Angel Guimerà i Jorge.
»	II.	1896.	— Don Joan Permanyer i Ayats.
»	III.	1897.	— Don Victor Balaguer.
»	IV.	1898.	— Mossén Jaume Collell.
»	V.	1900.	— Don Josep Franquesa i Gomis.
»	VII.	1901.	— Mossén Jacinto Verdaguier.
»	VIII.	1902.	— Don Josep M. ^a Roca i Heras.
»	VIII.	1903.	— Don Francesc Mateu.
»	IX.	1904.	— Don Narcís Oller.
»	X.	1905.	— Don Ramon Picó i Campamar.
»	XI.	1906.	— Don Magi Morera i Galicia.
»	XII.	1907.	— Don Joan Maragall.
»	XIII.	1908.	— Don Miquel S. Oliver.
»	XIV.	1909.	— Don Ferran Agulló i Vidal.
»	XV.	1910.	— Don Joan M. ^a Guasch.
»	XVI.	1911.	— Don Ignasi Iglésias.
»	XVII.	1912.	— Don Joan Alcover.
»	XVIII.	1913.	— Mossén Anton Navarro.
»	XIX.	1914.	— Don Josep Carner.
»	XX.	1915.	— Don Pompeu Fabra.
»	XXI.	1916.	— Don Ernest Moliné i Brasés.
»	XXII.	1917.	— Don Joan Moneva i Puyol.
»	XXIII.	1918.	— Don Lluís Cebrián Mezquida
»	XXIV.	1919.	— Mr. Emmanuel Brousse
»	XXV.	1920.	— Mossén Llorenç Ribet.
»	XXVI.	1921.	— Don Lluís Millet i Pagès.
»	XXVII.	1922.	— Don Lluís Nicolau d'Oliver.
»	XXVIII.	1923.	— Don Prudenci Bertrana.

l' hora de promoure iniciatives culturals que arribessin al poble sempre es topava amb els mateixos entrebancs. La cultura encara es movia en cercles molt reduïts. Es depenia molt de l'empenta del món eclesiàstic, d'alguna publicació local, de l'associacionisme politicocultural o, a vegades, fins i tot, del reconeixement popular d'escriptors de Lleida o de Barcelona que feien arribar la seva influència a comarques.

Relació de presidents dels diferents Consistoris dels Jocs Florals de Lleida, de 1895 a 1923 (*Vida Lleidatana*)

Aquests fets justificarien, en certa manera, que no hi hagués continuïtat en la convocatòria de Jocs Florals² en les úniques poblacions que van celebrar la festa literària des de 1912 a 1933. Balaguer va ser l'única excepció en el temps: convocà, en l'interval de deu anys, dos premis dels Jocs Florals. L'un, al maig de 1912, amb la presència de Joan Maria Guasch (president) i de mossèn Anton Navarro (secretari);

Cort d'amor i Reina de la Festa dels Jocs Florals de Balaguer de 1923 (*D'ací i d'allà*)

i l'altre, al mes de setembre de 1923, avalat per l'autoritat de Josep Maria Millàs-Raurell i de Valeri Serra i Boldú. Les altres poblacions lleidatanes, Les Borges Blanques (maig de 1912), Agramunt (setembre de 1912), Torà (agost de 1915), La Seu d'Urgell (agost de 1917), Juneda (agost de 1919), Artesa de Segre (abril de 1923), Mollerussa (maig de 1923) i Cervera (11 de setembre de 1933) presentaren el seu cartell dels Jocs Florals en una sola ocasió.³ L'èxit de la convocatòria depenia, bàsicament, de quatre factors: de l'equip humà que organitzava l'esdeveniment cultural, de l'oferta econòmica dels premis en litigi, de la nòmina d'escriptors premiats i de les personalitats literàries convidades en funcions de jurat.

A l'esquerra, dues imatges de la cort d'amor i la Reina dels Jocs Florals de la Seu d'Urgell de 1917 (*Feminal*). A la dreta, la Reina de la Festa dels Jocs Florals de Juneda (1919)

² Aquesta informació —que fa una radiografia sumària dels diversos certàmens jocfloralescos celebrats en terres lleidatanes des de 1912 a 1923— va ser inclosa, parcialment, en articles publicats en dos reculls historicistes. El primer es troba a la revista targarina *Urtx* (Cornudella, 2002) i el segon, a la *Miscel·lània de la IV Trobada d'estudiosos de la comarca de les Garrigues* (Cornudella, 2004).

³ Tàrrega no convocarà cap certamen dels Jocs Florals durant el període de 1900 a 1936. L'article de R. Piqué Batlle, publicat a *Crònica Targarina* el mes de febrer de 1923, anima els targarins a celebrar anualment la festa de la poesia. El seu entusiasme patriòtic no fou escoltat.

Una mostra de la importància dels Jocs Florals de Torà de l'agost de 1915 quedà palesa en la composició del jurat qualificador. El presidí Lluís Bertran i Pijoan, i hi actuaren de vocals Joan Puig i Ferrer, Joaquim Folguera i Josep V. Foix. Artesa de Segre apostà per la presidència de l'escriptor Prudenci Bertrana.⁴ En canvi, la resta de poblacions van valorar més el mestratge literari d'autors ponentins com Magí Morera i Galícia, mossèn Anton Navarro o Josep Iglésies Guizard. I això es combinava amb el prestigi dels mantenidors i la magnitud de la figura política, social o literària del president. Els escriptors lleidatans, llevat de Fermí Palau Caselles, mossèn Anton Navarro i Josep Iglésies Guizard, van passar totalment desapercebuts en la nòmina de guanyadors de premis importants en els Jocs Florals de les terres urgellenques. En canvi, hi havia escriptors de la geografia oriental que semblava que s'haguessin especialitzat en aquests tipus de premis ja que obtingueren, en diverses ocasions, resultats altament satisfactoris. Autors com mossèn Llorenç Ribé, Octavi Saltor, Pere Salom o Remei Morlius d'Andreu repetiren premis en poblacions diferents. Podem afirmar que la veritable transcendència popular, social i patriòtica que havien assolit aquests certàmens i els generosos premis en metàl·lic que hi oferien algunes poblacions esperonà aquests escriptors a participar-hi assíduament.

Cal tenir present que l'equip humà que organitzava un certamen literari necessitava un suport econòmic molt important. A més de la difusió encertada a través de la premsa local o nacional, alguna entitat, organisme o associació havia d'avaluar totes les gestions que s'havien de dur a terme perquè hi participessin tant els escriptors com el poble que viuria la festa literària. La literatura es barrejà tot sovint amb les pretensions polítiques dels organitzadors. L'Ajuntament, la Diputació o la Mancomunitat de Catalunya acostumaven a ser darrere de l'organització o, com a mínim, de l'oferiment d'algun premi ordinari o extraordinari.

Quatre estils d'organització, doncs, marcaren les pautes dels Jocs Florals de les comarques lleidatanes fins a l'adveniment de la República. El primer, un tarannà institucional eclesiàstic o civil. És el cas de les dues convocatòries de Balaguer. L'any 1912, dins dels actes de les festes de maig, el bisbat d'Urgell, la comissió oficial de festes de l'Ajuntament i la Diputació Provincial convocaren el certamen amb motiu de la restauració del santuari del Sant Crist. L'any 1923 es convocà el premi, en el programa cultural de la fira de setembre, arran de la romeria del Sant Crist. La Seu d'Urgell

---

⁴ Cal recordar que el mateix escriptor presidiria els Jocs Florals de Lleida de 1923.

convocà els seus Jocs Florals en honor de la Verge de l'Urgell, emmarcats en la Festa Major del setembre de 1917. La comissió organitzadora era formada per diversos canonges. Un joveníssim Marià Manent (tenia 16 anys) guanyà la Flor Natural i Remei Morlius d'Andreu s'emportà l'Englantina. I una altra població urgellenca, Agramunt, l'any 1912 optà per convocar els seus Jocs Florals a l'entorn dels torróns. La comissió de festes de l'Ajuntament, d'acord amb la iniciativa presentada per l'escriptor Joan Viladot Puig, s'encarregà de les gestions administratives de la festa civil. Mossèn Anton Navarro presidí el certamen. Guanyà la Flor Natural el poeta de Roda de Ter, Josep Baucells pel recull "Mar Enllà".

En segon lloc, una associació de caire polític. L'any 1912 el centre carlí de Les Borges Blanques organitzà, per al mes de maig, una vetllada política, literària i musical d'arrel profundament tradicionalista. Dins dels actes religiosos i cívics programaren els primers "Juegos Florales Jaimistas". La seva pretensió no era purament literària, sinó de propaganda dels seus ideals polítics. I això, òbviament, va fer minvar la qualitat de les obres presentades i la seva projecció literària. En canvi, a Juneda, tot i organitzar-se des de l'Associació Nacionalista local, vinculada políticament a la Lliga Regionalista, el seu ressò periodístic i literari superà totes les previsions inicials. Amb motiu de la Festa Major, el dia 31 d'agost de 1919, l'esperit que imperava a la festa va ser estrictament literari ja que l'Associació, amb l'assessorament i mestratge de mossèn Anton Navarro, encomanà l'organització del certamen a la seva secció cultural. Josep Carner hi guanyà la Flor Natural, amb el recull "Ram de tres roses". Guerau de Liost i Joaquim Folch i Torres hi obtingueren premis extraordinaris de poesia.

En tercer lloc, una publicació local. És el cas exemplar de les revistes d'Artesa de Segre i de Mollerussa. El dia 2 d'abril de 1923 el setmanari *Renaixement* —periòdic quinzenal dirigit per Jaume Bosch i Barrera— organitzà els primers Jocs Florals d'Artesa de Segre. La Flor Natural anà a parar a mans d'un poeta lleidatà: Fermí Palau i Caselles. I al mateix any, la revista *Urgell-Segarra* també organitzava els primers Jocs Florals de Mollerussa amb motiu de la seva Festa

Portada d'*Urgell-Segarra* amb la convocatòria i cartell dels Jocs Florals de Mollerussa (1923)

Major el dia 15 de maig. L'èxit de participació es va deure, sobretot, a banda dels premis en metàl·lic, a la popularitat dels membres del jurat, presidits per l'escriptor lleidatà Magí Morera i Galícia. La seva vàlua literària ofería al premi una garantia de transparència i professionalitat. L'ajudaven en les funcions de vocals, a banda dels portaveus mollerussencs, Manuel Folch i Torres, Valeri Serra i Boldú, mossèn Àngel Garriga i Josep Iglésies Guizard. El jove poeta barceloní Octavi Saltor aconseguia guanyar, un cop més, la Flor Natural en un certamen urgellenc.

Per últim, una associació cultural: L'agost de 1915, el centre Joventut Toranesa celebrà els Jocs Florals al Teatre Sala Canuto, situat als baixos del Convent de Sant Antoni de Pàdua. Sabem, per les cròniques de *La Vanguardia* i de la revista *Feminal*, que Josep Maria Girona guanyà la Flor Natural i que entre els guanyadors de les altres categories hi havia els noms de Ventura Gassol, Clementina Arderiu i Carles Riba. L'artífex i dinamitzador de la festa literària va ser Martí Esteve, fill de Torà, periodista, escriptor, polític, i més endavant Conseller de Finances de la Generalitat, qui aleshores tenia només vint anys.

La primera notícia que fa referència a la celebració dels Jocs Florals de Cervera va ser publicada al setmanari cerverí *Avant* el dia 13 d'agost de 1933. Es feia ressò del concurs literari que s'organitzava des de la secció de Cultura i Esbart de la Joventut Catòlica. La previsió inicial era fer coincidir els Jocs Florals de l'entitat amb la diada de l'onze de setembre. És curiós de constatar que el marge de maniobra dels poetes que es volien presentar al certamen jocfloralesc era limitat en el temps. Disposaven encara no d'un mes per enviar els seus treballs poètics a l'entitat cerverina. Aquest fet s'entén

quan es feia palès a les bases que només hi podien prendre part els socis i les sòcies de la secció Cultura i Esbart. Per tant, aquests Jocs Florals tindrien una difusió interna, només avalada per les publicacions cerverines que sintonitzaven amb la filosofia de Joventut Catòlica. El seu caràcter estrictament intern no permeté cap transcendència mediàtica més enllà del món local, ni cap cartellera de poetes reconeguts arribats d'altres indrets de la geografia catalana.

Reina de la Festa i cort d'amor dels Jocs Florals de Cervera (1933)

Tot, però, canvià després de la Guerra Civil. L'any 1939 la societat catalana quedà totalment desarticulada i, en conseqüència, també l'entrellat cultural que abans de la guerra havia assolit un grau de plenitud i de normalitat. A banda de la prohibició taxativa de la llengua, diversos factors van ser decisius en la desconjunció de la cultura catalana: l'exili dels quadres intel·lectuals, el funcionariat nouvingut, i el gir en les actituds i les idees dels qui acceptaren el franquisme sense restriccions. Així, la cultura catalana, condemnada a ser un fenomen minoritari i sense viabilitat, entrà en una etapa de crisi profunda durant la qual sobrevisqué entaforada en les catacumbes, o en l'ostracisme de l'exili. De fet, la literatura catalana semblava que no existia. En aquella situació precària, mentre que els escriptors de l'exili, tot continuant la seva obra, mantenien la personalitat pública de la literatura catalana, a l'interior, des de 1940, en la clandestinitat, es mirà de refer contactes, de reprendre les institucions de cultura més significatives i d'establir lligams amb les noves generacions.⁵ Molt lentament es van anar posant les bases per a un moviment d'oposició cultural, incipient i dèbil al començament, incomunicat, però que de mica en mica començava a incidir en cercles més amplis.

Gairebé la primera manifestació cultural de "resistència" fou la continuïtat dels Jocs Florals de Barcelona. A partir de 1948 la llengua catalana començà a ser admesa en els concursos dels Jocs Florals que aleshores proliferaren (de barri —a Barcelona, de festa major i de poble). Presidint els jurats o formant-ne part, o entre els premiats, trobem una colla d'escriptors i poetes, poc o molt avinguts amb el franquisme, però disposats a participar d'aquelles llicències poètiques. Hi trobem Carles Soldevila, Agustí Esclasans, Miquel Llor, Rossend Llates, Octavi Saltor, Sebastià Sánchez-Juan, Joan Arús, Manuel Bertran i Oriola, Felip Graugés, Josep Maria Rovira i Artigues, i molts d'altres noms de poetes menys coneguts.

Així doncs, aquests Jocs Florals donaren oportunitat a la dictadura de demostrar la seva liberalitat en l'expressió vernacular, a la vegada que servien de rèplica als que se celebraven de manera itinerant a l'exili. Després, els primers anys cinquanta, els concursos florals, paral·lelament als Jocs oficialistes i en part substituint-los, s'anaren generalitzant en parròquies de barriada, centres excursionistes i altres entitats recreatives i culturals. Aquest esperit de reivindicació de la llengua catalana es repetiria

---

⁵ Provisionalment, des de 1941 fins al 1977, els catalans a l'exili s'encarregaren d'organitzar uns jocs itinerants per ciutats d'Amèrica i d'Europa, amb el nom dels Jocs Florals de la Llengua Catalana. Van ser una improvisada ambaixada que arreu del món on va aturar-se cridà l'atenció sobre la persecució d'una llengua popular i de cultura que els jocs representaven.

en moltes poblacions que apostaven pel certamen jocfloralesc com a eina de supervivència. Moltes entitats, sense afany de lucre, procuraven fer ressò dels seus Jocs Florals, sovint només en cercles reduïts.

Aquesta situació d'ostracisme i de grisor es viu a Lleida amb especial decaïment. Una devastació física i moral que deixa el territori sense les personalitats que havien contribuït en els anys anteriors al desvetllament cultural i literari. Lleida durant la dècada dels 40, 50 i 60 viu en un veritable desert intel·lectual. Només, des de 1953, a recer de la publicació *Labor* es donen a conèixer algunes noves veus que marquen els camins de les lletres lleidatanes. Són autors com Josep Vallverdú, Guillem Viladot, Dolors Sistac o Miquel Lladó. Als tímids inicis literaris d'aquesta generació, s'hi afegeix la lenta recuperació de la veu poètica dels autors de la generació anterior: els germans Xuriguera, Josep Estadella Arnó o Jaume Agelet, silenciats i desconnectats dels cenacles i grups literaris resistents. La revista *Ciudad* també ofereix una escletxa d'obertura a aquests escriptors que no combreguen amb les consignes franquistes. I sovint s'hi enfronten. I es fa ressò de les convocatòries dels Jocs Florals d'Agramunt i de Tremp.

En més d'una ocasió, alguna efemèride religiosa convidava a convocar uns Jocs Florals que formessin part de tot un programa d'enaltiment dels valors cristians. Aquest seria el motiu dels Jocs Florals de Bellpuig, celebrats l'any 1953: el retorn del sant Crist de Bormio. A primers del mes d'abril, la comissió tenia el cartell dels premis a punt. Els patrocinadors havien estat més que generosos, si valorem la situació econòmica del moment. Ara només calia fer-ne difusió, sobretot en el món eclesiàstic. I se seguia les pautes i rituals que estipulaven uns tradicionals Jocs Florals. A més dels premis clàssics (Flor Natural, Englantina i Viola), s'apostava per deu premis extraordinaris que fomentaven un ventall molt ampli de temes locals i universals, sobretot en els camps de la historiografia, de l'economia domèstica, de la devoció religiosa i de l'elogi de la vellesa. Les bases es van fer a mida de l'esdeveniment religiós. Mentre que la Flor Natural restringia el seu àmbit amorós a l'enaltiment del Sant Crist de Bellpuig, l'Englantina exigia que el cant poètic no es desviés de la ideologia franquista. L'única pàtria que podia ser elogiada era Espanya.

Mossèn Climent Forner guanyà la Flor Natural amb el poema "Retorn". La qualitat de les obres presentades a la Flor Natural obligà el jurat a crear dos accèssits. El primer va ser concedit a la composició "Al Sant Crist de Bellpuig" de Manuel Bertran i Oriola i el segon, a un poema de títol semblant "El Sant Crist de Bellpuig" de Domènec

Juncadella. Amb aires de devoció patriòtica, l'Englantina va recaure en el "Poema de la gran noche", obra de José María Portugués. I la millor poesia d'enaltiment de la fe va ser concedida a mossèn Pere Ribot per la composició "Plenitud". Cal recordar que també es va haver d'ampliar la Viola amb un accèssit que guanyà mossèn Camil Geis amb el recull "Ave, crux, spes unica!". A més dels premis poètics, es contemplava la possibilitat de participar en els apartats de monografia històrica (accèssit al Sant Crist de Bormio de mossèn Jesús Capdevila), de folklore (concedit a Àngel Marsà pel treball "Valerio Serra Boldú, presencia folklórica"), d'elogi a la vellesa (pel recull narratiu "Els vells" de J. Miquel i Macaya), d'article periodístic a Rafael Girón Solé, Àngel Marqués i Miguel Ros, de valors en l'estalvi (per l'article "El ahorro familiar, factor de seguridad social y moral" de Josep Palou Vidal) i de tema lliure en prosa (per al recull "Estampas de la guerra" de Lluís Perelló).⁶

Aquests primers Jocs Florals de Bellpuig, celebrats en honor del Sant Crist el dia 30 de maig, van tenir molt de ressò, sobretot per la presència dels bisbes de Solsona, Dr. Vicente Enrique Tarancón i de Segorb, i Dr. Josep Pont i Gol, fill predilecte de la població. A la premsa local s'insistia en l'honor d'haver pogut convocar uns Jocs Florals que constituïssin un estímul religiós i patriòtic i que fossin, alhora, un element cabdal per a la formació cultural del poble.

Celebració dels Jocs Florals de Bellpuig (1953)

I, passats els mesos, en un marge d'una setmana se celebren primer els Jocs Florals de Tremp, el 9 de setembre, i després, els d'Agramunt, el 14 de setembre, segon dia de la Festa Major. Sabem que el dia 25 d'agost s'havia acabat el termini d'admissió dels treballs del certamen literari trempolí. La comissió organitzadora havia fixat «la cantidad de dos mil pesetas para la mejor poesía sobre el tema "Alabanza de Tremp", y otros premios de mil quinientas, mil, y varios de setecientas cincuenta pesetas» (*Ciudad*, 1953: 126). Al programa festiu s'anuncia que el dissabte 9 de setembre es farà el lliurament dels premis dels Jocs Florals de la localitat. Així ho recorda el diari de la

⁶ *Jocs Florals de Bellpuig* (1953). Barcelona: Tallers de Gráficas Marinas.

Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S: «A las 23: Hogar del Productor. Juegos Florales, con asistencia de las autoridades provinciales, locales, actuando como mantenedor el prestigioso periodista y laureado escritor don Nicolás González Ruiz. Función de gala» (*La Mañana*, 1953a). La premsa provincial fa menció especial de la Reina de la Festa, Rosa Olsina Altarriba, qui oferí la Flor Natural al poeta Federico Muelas, «por su maravilloso poema, bellissimo de forma, cuajado de atrevidas imágenes, y equilibrado desarrollo de una acertadísima idea central “Canto a las Tierras Altas”. El público ovacionó con verdadero entusiasmo su lectura, así como la de los restantes poetas premiados» (*La Mañana*, 1953b).

Durant la Festa Major de 1953 es van organitzar els segons Jocs Florals d'Agramunt, en aquest cas patrocinats per l'Ajuntament. Se celebraren a la sala teatre del Casino Agramuntí, en honor de «su excelsa patrona la Virgen dels Socós». Hi actuà de president el metge Ramírez, i el secretari fou l'escriptor i farmacèutic Guillem Viladot. Els membres del jurat qualificador van ser Josep A. Tarragó (delegat del Ministerio de Información y Turismo de la provincia de Lleida), Ramon Viladàs (secretari dels Estudis Hispànics de Barcelona), Octavi Saltor (publicista), Antoni Vilanova (crític literari de *Destino*), Josep Maria Benet (editor), Ferran Colàs (poeta) i Joan Viladot Puig (organitzador dels primers Jocs Florals d'Agramunt). A darrera hora, va haver de fer de mantenedor José María Portugués. S'hi presentaren 78 composicions. Francesc Castells Pla guanyà la Flor Natural; Fernando Gutiérrez rebé l'Englantina i la Viola va anar a mans de Miquel Lladó. A més a més, es donaren sengles accèssits i dos premis de prosa. Actuà com a Reina de la Festa la damisel·la Carme Jolonch Puig. El seu ressò va ser molt limitat a diferència del primer certamen de 1912, dedicat als torrons d'Agramunt. En aquell certamen de principis de segle, un dels premiats més aclamats va ser Francesc Ubach i Vinyeta pel seu romanç “La torronaire”.

La Mañana, 13 de setembre de 1953

LERIDA Y SUS TIERRAS

JUEGOS FLORALES EN AGRAMUNT

Con motivo de la Fiesta Mayor de Agramunt, se celebraran, patrocinados por el Excmo. Ayuntamiento, unos suntuosos Juegos Florales, de los que será Mantenedor el Ilmo. señor director general de Archivos y Bibliotecas, don Francisco Sintés Obrador.

Ha sido elegida Reina de la Fiesta la bella señorita Carmen Jolonch Puig, integrando su corte de amor las distinguidas señoritas María Rosa Boncompte Torruella, María Balagué Santemasses, Josefina Galcerán Cabelles, Herminia Benet Santamaria, Ramona Roca Boncompte, Josefina Guillot Nadal, y las niñas Mercedes Galcerán Guin, Francisca Pera Sangrà y Rosa Pera Sangrà.

Se han otorgado los siguientes premios: Flor Natural y 2.500 pesetas a la mejor composición en verso, cantando el Amor; accésit de 500 pesetas; Englantina y 2.500 pesetas, a la mejor composición en verso, cantando a la Patria; accésit de 500 pesetas; Viola y 2.500 pesetas, a la mejor composición en verso, cantando la Fe; accésit de 500 pesetas; premio Prosa de 1.000 pesetas, al mejor trabajo sobre un tema relacionado con Agramunt, y otro premio también de prosa, de 500 pesetas, al mejor trabajo sobre el tema «Influencia del ahorro en el desarrollo agrícola de Agramunt».

La Fiesta Literaria tendrá lugar en la Sala Teatro del Casino Agramuntés, a las once de la noche del día 14 de septiembre, y en ella intervendrán el señor Alcalde de Agramunt, para la apertura del acto, dándose a continuación lectura de la Memoria, por el Secretario de la Comisión. Seguidamente, discurso presidencial por el Mantenedor de los Juegos, y después, comentario, veredicto y apertura de plicas, entrega de premios y lectura de las composiciones premiadas, por sus autores. Clausurado el Certamen, por el Excmo. señor Gobernador Civil y Jefe Provincial del Movimiento, don José Pagés Costart, la Corte de Amor, autoridades y comisiones se dirigirán al Templo a rendir tributo de veneración a la imagen de la Virgen del Socós, Patrona de Agramunt.

I acabem amb unes darreres consideracions. Aquesta institució, tímidament recomençada pel prestigi de Milà i Fontanals (amb només 38 composicions concursants l'any 1859), va plaure el públic d'aquell temps pel seu aparador d'espectacle, pel seu origen medieval, d'exaltació tradicionalista de la simbologia romàntica, i pel seu caràcter selecte amb sentit aristocràtic. A recer d'aquestes circumstàncies, la veritable transcendència popular i social dels Jocs Florals fou d'acostar els literats al poble. D'espectacle decoratiu passà a ser una lluita literària, plena de passió, en la qual el poble arribà a prendre-hi una part activa i associar-se a la responsabilitat crítica dels jurats i a la crida anual dels Consistoris. En definitiva, si van tenir èxit els Jocs Florals, malgrat l'anacronisme ja perpetuat des del naixement, és perquè es convertiren en una lliçó popular, en un instrument de cohesió lingüística, amb garantia d'eficàcia literària i d'un veritable valor social. I això també pren sentit a les terres lleidatanes.

BIBLIOGRAFIA

- BORRELL, Josep (1984). *Escriptors contemporanis de Ponent 1859-1980*. Lleida: La Paeria. La Banqueta, 4.
- (2001). “La cultura a les Terres de Lleida de 1900 a 1936”. *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, núm, 14 (p. 225-235).
- Ciudad* (1953), vol. V, quadern VIII (p. 126), Lleida.
- CÒNSUL, Isidor; FORTUNY, Jaume; MIRÓ, Ramon; SALADRIGUES, Antoni; TORRES, Jaume & YEGUAS, Joan (2007). *Llibre de Bellpuig. Una història gràfica*. Bellpuig: Tallers Saladrigues.
- CORNUDELLA, Joan (1995). “Mossèn Anton Navarro i els Jocs Florals d'Agramunt de l'any 1912”. *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, núm. 7 (p. 223-239).
- (1996). *Els Jocs Florals de Juneda 1919-1994*. Publicacions de la Casa de Cultura, 4. Juneda: Pagès editors.

- (1998). “Any de Jocs Florals en terres urgellenques. 1923”. *Urtx. Revista Cultural de l’Urgell*, núm. 11 (p. 164-181).
- (2002). “L’aportació de la cultura urgellenca a la Renaixença Literària de Ponent”. *Urtx. Revista Cultural de l’Urgell*, núm. 15 (p. 237-244).
- (2003). “La pervivència del model flouresc i les terres urgellenques”. *Modernisme a l’Urgell i a la Segarra. Jujol, artista cristià. Actes de la XXXII Jornada de Treball del Grup de Recerques de les Terres de Ponent*. Tàrrega: Grup de Recerques de les Terres de Ponent (p. 65-75).
- (2004). “Els Jocs Florals Jaumistes de les Borges Blanques i el seu entorn carlista (1912-1917)”. *Miscel·lània de la IV Trobada d’estudiosos de la comarca de les Garrigues*. El Vilosell: [s. e.] (p. 291-311).
- (2006). “Les revistes comarcals del període d’entreguerres (1914-1936): Balaguer, Cervera, Les Borges Blanques, Mollerussa i Tàrrega”. *Urc. Revista literària*, núm. 20 (p. 75-83).
- (2006). “L’entorn literari dels Jocs Florals de Cervera”. *Urtx. Revista Cultural de l’Urgell*, núm. 19 (p. 273-288).

DURAN SAMPERE, Agustí (1977). *Llibre de Cervera*. Barcelona: Curial.

Jocs Florals de Bellpuig (1953). Barcelona: Tallers de Gráficas Marinas.

La Mañana (1953a), núm. 4.932, 5 de setembre, Lleida.

– (1953b), núm. 4.943, 18 de setembre, Lleida.

LLOBET, Josep Maria (1981). *La premsa de la Segarra. Notícia de Cervera i la Segarra*. Cervera: Publicacions del Centre Comarcal de Cultura de Cervera; Quaderns de l’IEI.

MIRÓ, Ramon (1985). “El sant Crist de Bormio: la llegenda, els goigs i d’altres manifestacions literàries”. *El Pregoner d’Urgell*, núm. 142-143.

SALTOR, Octavi (1954). *Antologia dels Jocs Florals*. Barcelona: Biblioteca Selecta.

SAMSÓ, Joan (1994-1995). *La cultura catalana: entre la clandestinitat i la represa pública (1939-1951)*. Biblioteca Abat Oliba, 141 i 147. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Universitat
de Girona